॥प्रथमः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां द्वितीयकाण्डे प्रथमः प्रश्नः ॥

वा॒य॒व्य॑ꣳ श्वे॒तमाल॑भेत॒ भूति॑कामो वा॒युर्वै क्षेपि॑ष्ठा दे॒वता॑ वा॒युमे॒व स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वैनं॒ भूतिं॑ गमयति॒ भव॑त्ये॒वाति॑क्षिप्रा दे॒वतेत्या॑हुः॒ सैन॑मीश्व॒रा प्र॒दह॒ इत्ये॒तमे॒व सन्तं॑ वा॒यवे॑ नि॒युत्व॑त॒ आल॑भेत नि॒युद्वा अ॑स्य॒ धृति॒र्धृत॑ ए॒व भूति॒मुपै॒त्यप्र॑दाहाय॒ भव॑त्ये॒व (१)

वा॒यवे॑ नि॒युत्व॑त॒ आल॑भेत॒ ग्राम॑कामो वा॒युर्वा इ॒माः प्र॒जा नस्यो॑ता नेनी॑यते वा॒युमे॒व नि॒युत्व॑न्त॒ꣳ॒ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वास्मै॑ प्र॒जा नस्यो॑ता॒ निय॑च्छति ग्रा॒म्ये॑व भ॑वति नि॒युत्व॑ते भवति ध्रु॒वा ए॒वास्मा॒ अन॑पगाः करोति वा॒यवे॑ नि॒युत्व॑त॒ आल॑भेत प्र॒जाका॑मः प्रा॒णो वै वा॒युर॑पा॒नो नि॒युत्प्रा॑णापा॒नौ खलु॒ वा ए॒तस्य॑ प्र॒जाया॒ (२)

अप॑क्रामतो॒ यो॑ऽलं॑ प्र॒जायै॒ सन्प्र॒जां न वि॒न्दते॑ वा॒युमे॒व नि॒युत्व॑न्त॒ꣳ॒ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वास्मै॑ प्राणापा॒नाभ्यां॑ प्र॒जां प्रज॑नयति॒ वि॒न्दते॑ प्र॒जां वा॒यवे॑ नि॒युत्व॑त॒ आल॑भेत॒ ज्योगा॑मयावी प्रा॒णो वै वा॒युर॑पा॒नो नि॒युत् प्रा॑णापा॒नौ खलु॒ वा ए॒तस्मा॒दप॑क्रामतो॒ यस्य॒ ज्योगा॒मय॑ति वा॒युमे॒व नि॒युत्व॑न्त॒ꣳ॒ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ (३)

धावति॒ स ए॒वास्मि॑न्प्राणापा॒नौ द॑धात्यु॒त यदी॒तासु॒र्भव॑ति॒ जीव॑त्ये॒व प्र॒जाप॑ति॒र्वा इ॒दमेक॑ आसी॒थ्सो॑ऽकामयत प्र॒जाः प॒शून्थ्सृ॑जे॒येति॒ स आ॒त्मनो॑ व॒पामुद॑क्खिद॒त्तामग्नौ प्राग्॑गृह्णा॒त्ततो॒ऽजस्तू॑प॒रः सम॑भव॒त्तꣳ स्वायै॑ दे॒वता॑या॒ आऽल॑भत॒ ततो॒ वै स प्र॒जाः प॒शून॑सृजत॒ यः प्र॒जाका॑मः (४)

प॒शुका॑म॒ः स्यात्थ्स ए॒तं प्रा॑जाप॒त्यम॒जं तू॑प॒रमाल॑भेत प्र॒जाप॑तिमे॒व स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वास्मै॑ प्र॒जां प॒शून्प्रज॑नयति॒ यच्छ्म॑श्रु॒णस्तत्पुरु॑षाणाꣳ रू॒पं यत्तू॑प॒रस्तदश्वा॑नां॒ यद॒न्यतो॑द॒न्तद्गवां॒ यदव्या॑ इव श॒फास्तदवी॑नां॒ यद॒जस्तद॒जाना॑मे॒ताव॑न्तो॒ वै ग्रा॒म्याः प॒शव॒स्तान् (५)

रू॒पेणै॒वाव॑रुन्धे सोमापौ॒ष्णं त्रै॒तमाल॑भेत प॒शुका॑मो॒ द्वौ वा अ॒जायै॒ स्तनौ॒ नानै॒व द्वाव॒भिजाये॑ते॒ ऊर्जं॒ पुष्टिं॑ तृ॒तीयः॑ सोमापू॒षणा॑वे॒व स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ तावे॒वास्मै॑ प॒शून्प्रज॑नयतः॒ सोमो॒ वै रे॑तो॒धाः पू॒षा प॑शू॒नां प्र॑जनयि॒ता सोम॑ ए॒वास्मै॒ रेतो॒ दधा॑ति पू॒षा प॒शून्प्रज॑नय॒त्यौदु॑म्बरो॒ यूपो॑ भव॒त्यूर्ग्वा उ॑दु॒म्बर॒ ऊर्क्प॑शव॑ ऊ॒र्जैवास्मा॒ ऊर्जं॑ प॒शूनव॑-

रुन्धे॥ (६)

भव॑त्ये॒व प्र॒जाया॑ आ॒मय॑ति वा॒युमे॒व नि॒युत्व॑न्त॒ꣳ॒ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ प्र॒जाका॑म॒स्तान् यू॒प॒स्त्रयो॑दश च॥६॥———[१]

प्र॒जाप॑तिः प्र॒जा अ॑सृजत॒ ता अ॑स्माथ्सृ॒ष्टाः परा॑चीराय॒न्ता वरु॑णमगच्छ॒न्ता अन्वै॒त्ताः पुन॑रयाचत॒ ता अ॑स्मै॒ न पुन॑रददा॒थ्सो᳚ऽब्रवी॒द्वरं॑ वृणी॒ष्वाथ॑ मे॒ पुन॒र्देही॒ति॒ तासां॒ वर॒माऽल॑भत॒ स कृ॒ष्ण एक॑शितिपादभव॒द्यो वरु॑णगृहीत॒ः स्याथ्स ए॒तं वा॑रु॒णं कृ॒ष्णमेक॑शितिपा॒दमाल॑भेत॒ वरु॑ण- (७)

मे॒व स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वैनं॑ वरुणपा॒शान्मु॑ञ्चति कृ॒ष्ण एक॑शितिपाद्भवति वारु॒णो ह्ये॑ष दे॒वत॑या॒ समृ॑द्ध्यै सु॒वर्भा॑नुरासु॒रः सूर्यं॒ तम॑साऽविध्य॒त्तस्मै॑ दे॒वाः प्राय॑श्चित्तिमैच्छ॒न्तस्य॒ यत्प्र॑थ॒मं तमो॒ऽपाघ्न॒न्थ्सा कृ॒ष्णाऽवि॑रभव॒द्यद्द्वि॒तीय॒ꣳ॒ सा फल्गु॑नी॒ यत्तृ॒तीय॒ꣳ॒ सा ब॑ल॒क्षी यद॑ध्य॒स्थाद॒पाकृ॑न्त॒न्थ्साऽवि॑ऽर्व॒शा (८)

सम॑भव॒त्ते दे॒वा अ॑ब्रुवन्देवप॒शुर्वा अ॒यꣳ सम॑भू॒त्कस्मा॑ इ॒मममाल॑फ्स्यामह॒ इत्य॒थ वै त॒र्ह्यल्पा॑ पृथि॒व्यासी॒दजा॑ता॒ ओष॑धय॒स्तामविं॑ व॒शामा॑दि॒त्येभ्य॒ः कामा॒याऽल॑भन्त॒ ततो॒ वा अप्र॑थत पृथि॒व्यजा॑य॒न्तौष॑धयो॒ यः का॒मये॑त॒ प्रथे॑य प॒शुभि॒ः प्र प्र॒जया॑ जाये॒येति॒ स ए॒तामविं॑ व॒शामा॑दि॒त्येभ्य॒ः कामा॒- (९)

या॒ऽऽ ल॑भेताऽऽदि॒त्याने॒व काम॒ꣳ॒ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ त ए॒वैनं॑ प्र॒थय॑न्ति प॒शुभि॒ः प्र प्र॒जया॑ जनयन्त्य॒सावा॑दि॒त्यो न व्य॑रोचत॒ तस्मै॑ दे॒वाः प्राय॑श्चित्तिमैच्छ॒न्तस्मा॑ ए॒ता म॒ल्हा आल॑ऽभन्ताऽऽग्ने॒यीं कृ॒ष्णग्री॒वीꣳ स॑ꣳहि॒तामै॒न्द्रीꣳ॒ श्वे॒तां बा॑र्ह॒स्प॒त्यां ताभि॑रे॒वास्मि॒न्रुच॑मदधु॒र्यो ब्र॑ह्मवर्च॒सका॑म॒ः स्यात्तस्मा॑ ए॒ता म॒ल्हा आल॑भे- (१०)

ताऽऽग्ने॒यीं कृ॒ष्णग्री॒वीꣳ स॑ꣳहि॒तामै॒न्द्रीꣳ॒ श्वे॒तां बा॑र्ह॒स्प॒त्यामे॒ता ए॒व दे॒वता॒ः स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ ता ए॒वास्मि॑न्ब्रह्मवर्च॒सं द॑धति ब्रह्मवर्च॒स्ये॑व भ॑वति व॒सन्ता᳚ प्रा॒तरा᳚ग्ने॒यीं कृ॒ष्णग्री॒वीमाल॑भेत ग्री॒ष्मे म॒ध्यन्दि॑ने सꣳहि॒तामै॒न्द्रीꣳ श॒रद्य॑परा॒ह्णे श्वे॒तां बा॑र्ह॒स्प॒त्यां त्रीणि॒ वा आ॑दि॒त्यस्य॒ तेजाꣳ॑सि व॒सन्ता᳚ प्रा॒तर्ग्री॒ष्मे म॒ध्यन्दि॑ने श॒रद्य॑परा॒ह्णे याव॑न्त्ये॒व तेजाꣳ॑सि॒ तान्ये॒- (११)

वाव॑ रुन्धे संवथ्स॒रं प॒र्याल॑भ्यन्ते संवथ्स॒रो वै ब्र॑ह्मवर्च॒सस्य॑ प्रदा॒ता सं॑वथ्स॒र ए॒वास्मै᳚ ब्रह्मवर्च॒सं प्रय॑च्छति ब्रह्मवर्च॒स्ये॑व भ॑वति ग॒र्भिण॑यो भवन्तीन्द्रि॒यं वै गर्भ॑ इन्द्रि॒यमे॒वास्मि॑न्दधति सारस्व॒तीं मे॒षीमाल॑भेत॒ य ई᳚श्व॒रो वा॒चो वदि॑तो॒ः सन्वा॑चं॒ न

वदे॒द्वाग्वै सर॑स्वती॒ सर॑स्वतीमे॒व स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ सैवास्मि॒न् (१२)

वाचं॑ दधाति प्रवदि॒ता वा॒चो भ॑व॒त्यप॑न्नदती भवति॒ तस्मा॒॑न्मनु॒ष्या॒॑ः सर्वा॒॑ं वाचं॑ वदन्त्याग्ने॒यं कृ॒ष्णग्री॑व॒मा ल॑भेत सौ॒म्यं ब॒भ्रुं ज्योगा॑मयाव्य॒ग्निं वा ए॒तस्य॒ शरी॑रं गच्छति॒ सोम॒ꣳ॒ रसो॒ यस्य॒ ज्योगा॒मय॑त्य॒ग्नेरे॒वास्य॒ शरी॑रं निष्क्री॒णाति॒ सोमा॒द्रस॑मु॒त यदी॒तासु॒र्भव॑ति॒ जीव॑त्ये॒व सौ॒म्यं ब॒भ्रुमाल॑भेताऽऽग्ने॒यं कृ॒ष्णग्री॑वं प्र॒जाका॑म॒ः सोमो॒ (१३)

वै रेतो॒धा अ॒ग्निः प्र॒जाना॒॑ं प्रजनयि॒ता सोम॑ ए॒वास्मै॒ रेतो॒ दधा॒॑त्य॒ग्निः प्र॒जां प्रज॑नयति वि॒न्दते॒॑ प्र॒जामा॒॑ग्ने॒यं कृ॒ष्णग्री॑व॒माल॑भेत सौ॒म्यं ब॒भ्रुं यो ब्रा॒॑ह्म॒णो वि॒द्याम॒नूच्य॒ न वि॒रोचे॑त॒ यदा॒॑ग्ने॒यो भव॑ति॒ तेज॑ ए॒वास्मि॒न्तेन॑ दधाति॒ यथ्सौ॒म्यो ब्र॑ह्मवर्च॒सं तेन॑ कृ॒ष्णग्री॑व आग्ने॒यो भ॑वति॒ तम॑ ए॒वास्मा॒दप॑हन्ति श्वे॒तो भ॑वति॒ (१४)

रुच॑मे॒वास्मि॒॑न्दधाति ब॒भ्रुः सौ॒म्यो भ॑वति ब्रह्मवर्च॒समे॒वास्मि॒न्त्विषि॑ं दधात्याग्ने॒यं कृ॒ष्ण-ग्री॑व॒माल॑भेत सौ॒म्यं ब॒भ्रुमा॒॑ग्ने॒यं कृ॒ष्णग्री॑वं पु॒रो॒धाया॒ꣳ॒ स्पर्ध॑मान आग्ने॒यो वै ब्रा॒॑ह्म॒णः सौ॒म्यो रा॑ज॒न्यो॑ऽभित॑ः सौ॒म्यमा॒॑ग्ने॒यौ भ॑वत॒स्तेज॑सै॒व ब्रह्म॑णोभ॒यतो॑ रा॒ष्ट्रं परि॑गृह्ण॒ात्येक॒धा स॒माव॑ृङ्क्ते पु॒र ए॑नं दधते॥ (१५)

ल॒भे॒त॒ वरु॑णं व॒शैतामवि॑ं व॒शामा॑दि॒त्येभ्य॒ः कामा॑य म॒ल॒हा आल॑भेत॒ तान्ये॒व सैवास्मि॒न्थ्सोम॑ः श्वे॒तो भ॑वति॒ त्रिच॑त्वारिꣳशच्च।॥९॥-[२]

दे॒वा॒सु॒रा ए॒षु लो॒के॒ष्व॑स्पर्धन्त॒ स ए॒तं विष्णु॑र्वाम॒नम॑पश्य॒त्तꣳ स्वायै॑ दे॒वता॑या॒ आऽल॑भत॒ ततो॒ वै स इ॒माँल्लो॒कान॒भ्य॑जय॒द्वैष्ण॒वं वा॑म॒नमाल॑भेत॒ स्पर्ध॑मानो॒ विष्णु॑रे॒व भू॒त्वेमाँल्लो॒कान॒भिज॑यति॒ विष॑म॒ आल॑भेत॒ विष॑मा इ॒व ही॒मे लो॒काः सम॑ृद्ध्या॒ इन्द्रा॑य म॒न्यु॒मते॒ मन॑स्वते ल॒लाम॑ं प्रा॒शृ॒ङ्गमाल॑भेत सङ्ग्रा॒मे (१६)

सं यत्त इन्द्रि॒येण॒ वै म॒न्यु॒ना॒ मन॑सा सङ्ग्रा॒मं ज॑यतीन्द्र॑मे॒व म॑न्यु॒मन्त॒ं मन॑स्वन्त॒ꣳ॒ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वास्मि॑न्निन्द्रि॒यं म॒न्युं मनो॑ दधाति॒ जय॑ति॒ तꣳ॒ स॑ङ्ग्रा॒ममिन्द्रा॑य म॒रुत्व॑ते पृश्निस॒क्थमाल॑भेत॒ ग्राम॑काम॒ इन्द्र॑मे॒व म॒रुत्व॑न्त॒ꣳ॒ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वास्मै॑ सजा॒तान्प्रय॑च्छति ग्रा॒म्ये॑व भ॑वति॒ यदृ॑ष॒भस्ते- (१७)

नै॒न्द्रो यत्पृश्नि॒स्तेन॑ मा॒रु॒तः सम॑ृद्ध्यै प॒श्चात्पृ॑श्निस॒क्थो भ॑वति पश्चादन्ववसा॒यिनी॑मे॒वा-स्मै॒ विश॑ं करोति सौ॒म्यं ब॒भ्रुमाल॑भे॒तान्न॑कामः सौ॒म्यं वा अन्न॒ꣳ॒ सोम॑मे॒व स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वास्मा॒ अन्न॒ं प्रय॑च्छ॒त्यन्ना॒द ए॒व भ॑वति ब॒भ्रुर्भ॑वत्ये॒तद्वा अन्न॑स्य रू॒पꣳ॒ सम॑ृद्ध्यै

सौम्यं बभ्रुमालंभेत यमलं (१८)

राज्याय सन्तं राज्यं नोपनमेंथ्सौम्यं वै राज्यं सोममेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मै राज्यं प्रयंच्छत्युपैनं राज्यं नमति बभ्रुर्भवत्येतद्वै सोमस्य रूपं समृंद्ध्या इन्द्राय वृत्रतुरे ललामं प्राशृङ्गमालंभेत गतश्रीः प्रतिष्ठाकामः पाप्मानमेव वृत्रं तीर्त्वा प्रतिष्ठां गच्छतीन्द्रायाभिमातिघ्ने ललामं प्राशृङ्गमा- (१९)

लंभेत यः पाप्मना गृहीतः स्यात्पाप्मा वा अभिमातिरिन्द्रमेवाभिमातिहनं स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मात्पाप्मानमभिमातिं प्रणुदत इन्द्राय वज्रिणे ललामं प्राशृङ्गमालंभेत यमलं राज्याय सन्तं राज्यं नोपनमेदिन्द्रमेव वज्रिणं स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मै वज्रं प्रयच्छति स एनं वज्रो भूत्या इन्ध उपैनं राज्यं नमति ललामः प्राशृङ्गो भवत्येतद्वै वज्रस्य रूपं समृंद्ध्यै॥ (२०)

सङ्ग्रामे तेनालमभिमातिघ्ने ललामं प्राशृङ्गमैनं पञ्चदश च॥५॥ [३]

असावादित्यो न व्यरोचत तस्मै देवाः प्रायश्चित्तिमैच्छन्तस्मा एतान्दशर्षभामाऽलंभन्त तयैवास्मिन्रुचमदधुर्यो ब्रह्मवर्चसकामः स्यात्तस्मा एतान्दशर्षभामाऽलंभेतामुमेवादित्यं स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मिन्ब्रह्मवर्चसं दधाति ब्रह्मवर्चस्येव भवति वसन्ता प्रातस्त्रीँल्ललामानालंभेत ग्रीष्मे मध्यन्दिने (२१)

त्रीञ्छितिपृष्ठाञ्छरद्यपराह्णे त्रीञ्छितिवारान्त्रीणि वा आदित्यस्य तेजांसि वसन्ता प्रातर्ग्रीष्मे मध्यन्दिने शरद्यपराह्णे यावन्त्येव तेजांसि तान्येवावरुन्धे त्रयस्त्रय आलंभ्यन्ते-ऽभिपूर्वमेवास्मिन्तेजो दधाति संवथ्सरं पर्यालंभ्यन्ते संवथ्सरो वै ब्रह्मवर्चसस्य प्रदाता संवथ्सर एवास्मै ब्रह्मवर्चसं प्रयच्छति ब्रह्मवर्चस्येव भवति संवथ्सरस्य परस्तात्प्राजापत्यं कद्रु- (२२)

मालंभेत प्रजापतिः सर्वा देवता देवतास्वेव प्रतितिष्ठति यदि बिभीयाद्दुश्चर्मा भविष्यामीति सोमापौष्णं श्याममालंभेत सौम्यो वै देवतया पुरुषः पौष्णाः पशवः स्वयैवास्मै देवतया पशुभिस्त्वचं करोति न दुश्चर्मा भवति देवाश्च वै यमश्चास्मिँल्लोके-ऽस्पर्धन्त स यमो देवानामिन्द्रियं वीर्यमयुवत तद्यमस्य (२३)

यमत्वं ते देवा अमन्यन्त यमो वा इदमभूद्यद्वयं स्म इति ते प्रजापतिमुपाधावन्थ्स

एतौ प्रजापतिरात्मन उक्षवशौ निरमिमीत ते देवा वैँष्णावरुणीं वशामाऽलभन्तैन्द्रमुक्षाणन्तं वरुणेनैव ग्राहयित्वा विष्णुना यज्ञेन प्राणुदन्तैन्द्रेणैवास्यैँन्द्रियमवृञ्जत यो भ्रातृव्यवान्थ्स्याथ्स स्पर्धमानो वैष्णावरुणीं (२४)

वशामालभेतैन्द्रमुक्षाणं वरुणेनैव भ्रातृव्यं ग्राहयित्वा विष्णुना यज्ञेन प्रणुदत ऐन्द्रेणैवास्यैँन्द्रियं वृङ्क्ते भवत्यात्मना परास्य भ्रातृव्यो भवतीन्द्रो वृत्रमहन्तं वृत्रो हतः षोडशभिर्भोगैरसिनात्तस्य वृत्रस्य शीर्षतो गाव उदायन्ता वैदेह्योऽभवन्तासामृषभो जघनेऽनूदैत्तमिन्द्रो- (२५)

ऽचायथ्सोऽमन्यत यो वा इममालभेत मुच्येतास्मात्पाप्मन इति स आँग्नेयं कृष्णग्रीवमालभतैन्द्रमृषभं तस्याग्निरेव स्वेन भागधेयेनोपसृतः षोडशधा वृत्रस्य भोगानप्यदहदैन्द्रेणैँन्द्रियमात्मन्नधत्त यः पाप्मना गृहीतः स्याथ्स आँग्नेयं कृष्णग्रीवमा-लभेतैन्द्रमृषभमग्निरेवास्य स्वेन भागधेयेनोपसृतः (२६)

पाप्मानमपि दहत्यैन्द्रेणैँन्द्रियमात्मन्धत्ते मुच्यते पाप्मनो भवत्येव द्यावापृथिव्याँ धेनुमा-लभेत ज्योगपरुद्धोऽनयोर्हि वा एषोऽप्रतिष्ठितोऽथैष ज्योगपरुद्धो द्यावापृथिवी एव स्वेन भागधेयेनोप धावति ते एवैनं प्रतिष्ठां गमयतः प्रत्येव तिष्ठति पर्यारिणी भवति पर्यारीव ह्येतस्य राष्ट्रं यो ज्योगपरुद्धः समृद्ध्यै वायव्यं (२७)

वथ्समा लभेत वायुर्वा अनयोर्वथ्स इमे वा एतस्मै लोका अपशुष्का विडपशुष्काऽथैष ज्योगपरुद्धो वायुमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मा इमाँल्लोकान् विशं प्रदापयति प्रास्मा इमे लोकाः स्नुवन्ति भुञ्जत्येनं विडुपतिष्ठते॥ (२८)

मध्यन्दिने कद्रु यमस्य स्पर्धमानो वैष्णावरुणीन्तमिन्द्रोँऽस्य स्वेन भागधेयेनोपसृतो वायव्यं द्विचत्वारिꣳशच्च।॥८॥———[४]

इन्द्रो वलस्य बिलमपौँर्णोथ्स य उत्तमः पशुरासीत्तं पृष्ठं प्रति सङ्गृह्योदक्खिदत्तꣳ सहस्रं पशवोऽनूदायन्थ्स उन्नतोऽभवद्यः पशुकामः स्याथ्स एतमैन्द्रमुन्नतमालभेतेन्द्रमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मै पशून्प्रयच्छति पशुमानेव भवत्युन्नतो (२९)

भवति साहस्री वा एषा लक्ष्मी यदुन्नतो लक्ष्मियैव पशूनवरुन्धे यदा सहस्रं पशून्प्राँप्नुयादथ वैष्णवं वामनमा लभेतैतस्मिन्वै तथ्सहस्रमध्यतिष्ठत्तस्मादेष वामनः समीषितः पशुभ्य एव प्रजातेभ्यः प्रतिष्ठां दधाति कोऽर्हति सहस्रं

प॒शून्प्राप्तु॒मित्या॑हुरहोरा॒त्राण्ये॒व स॒हस्र॑ꣳ स॒म्पाद्याल॑भेत प॒शवो॒ (३०)

वा अ॑होरा॒त्राणि॑ प॒शूने॒व प्रजा॑तान्प्रति॒ष्ठां ग॑मय॒त्योष॑धीभ्यो वे॒हत॒माल॑भेत प्र॒जाका॑म॒ ओष॑धयो॒ वा ए॒तं प्र॒जायै॒ परि॑बाधन्ते॒ यो॑ऽलं॒ प्र॒जायै॒ सन्प्र॒जां न वि॒न्दत॒ ओष॑धय॒ः खलु॒ वा ए॒तस्यै॒ सूतु॒मपि॑ घ्नन्ति॒ या वे॒हद्भव॒त्योष॑धीरे॒व स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ ता ए॒वास्मै॒ स्वाद्योने॑ः प्र॒जां प्रज॑नयन्ति वि॒न्दते॑ (३१)

प्र॒जामापो॒ वा ओष॑धयो॒ऽसत्पुरु॑ष॒ आप॑ ए॒वास्मा॒ अस॑तः॒ सद्द॑दति॒ तस्मा॑दाहु॒र्यश्चै॒वं वेद॒ यश्च॒ नाप॒स्त्वावास॑त॒ः सद्द॑द॒तीत्यै॒न्द्रीꣳ सू॒तव॑शा॒माल॑भेत॒ भूति॑का॒मोऽजा॑तो॒ वा ए॒ष यो॑ऽलं॒ भूत्यै॒ सन्भूति॒ं न प्रा॒प्नोतीन्द्रं॒ खलु॒ वा ए॒षा सू॒त्वा व॒शाऽभ॑व॒- (३२)

दिन्द्र॑मे॒व स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वैनं॒ भूतिं॑ गमयति॒ भव॑त्ये॒व यꣳ सू॒त्वा व॒शा स्यात्तमै॒न्द्रमे॒वाल॑भेतै॒तद्वाव तदि॑न्द्रि॒यꣳ सा॒क्षादे॒वेन्द्रि॒यमव॑रुन्ध ऐन्द्रा॒ग्नं पुन॑रुथ्सृ॒ष्टमाल॑भेत॒ य आ तृ॒तीया॒त्पुरु॑षा॒थ्सोमं॒ न पिबे॒द्विच्छि॑न्नो॒ वा ए॒तस्य॑ सोमपी॒थो यो ब्रा॑ह्म॒णः सन्ना (३३)

तृ॒तीया॒त्पुरु॑षा॒थ्सोमं॒ न पिब॑तीन्द्रा॒ग्नी ए॒व स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ ता॒वे॒वास्मै॑ सोमपी॒थं प्रय॑च्छत॒ उपै॑नꣳ सोमपी॒थो न॑मति॒ यदै॒न्द्रो भव॑तीन्द्रि॒यं वै सो॑मपी॒थ इ॑न्द्रि॒यमे॒व सो॑मपी॒थमव॑रुन्धे॒ यदा॑ग्ने॒यो भव॑त्याग्ने॒यो वै ब्रा॑ह्म॒णः स्वामे॒व दे॒वता॒मनु॒ सन्त॑नोति पुनरुथ्सृ॒ष्टो भ॑वति पुनरुथ्सृ॒ष्ट इ॑व॒ ह्ये॑तस्य॑ (३४)

सोमपी॒थः समृ॑द्ध्यै ब्राह्मणस्प॒त्यं तू॑प॒रमाल॑भेताभि॒चर॒न्ब्रह्म॑ण॒स्पति॑मे॒व स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ तस्मा॑ ए॒वैन॒मा वृ॑श्चति ता॒जगार्ति॒माच्छ॑ति तू॒परो भ॑वति क्षु॒रप॑वि॒र्वा ए॒षा ल॒क्ष्मी यत्तू॑प॒रः समृ॑द्ध्यै॒ स्फ्यो यूपो॑ भवति॒ वज्रो॒ वै स्फ्यो वज्र॑मे॒वास्मै॒ प्रह॑रति श॒रम॑यं ब॒र्हिः शृ॒णात्ये॒वैनं॒ वैभी॑दक इ॒ध्मो भि॒नत्त्ये॒वैन॑म्॥ (३५)

भ॒व॒त्यु॒न्न॒तः प॒शवो॑ जनयन्ति वि॒न्दते॒ऽभव॒थ्सन्नै॒तस्ये॒ध्मस्त्रीणि॑ च॥७॥ [५]

बा॒र्ह॒स्प॒त्यꣳ शि॑तिपृ॒ष्ठमाल॑भेत॒ ग्राम॑कामो॒ यः का॒मये॑त पृ॒ष्ठꣳ स॑मा॒नाना॑ꣳ स्या॒मिति॒ बृह॒स्पति॑मे॒व स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वैनं॑ पृ॒ष्ठꣳ स॑मा॒नानां॑ करोति ग्रा॒म्ये॑व भ॑वति शितिपृ॒ष्ठो भ॑वति बार्ह॒स्प॒त्यो ह्ये॑ष दे॒वत॑या॒ समृ॑द्ध्यै पौ॒ष्णꣳ श्या॒ममाल॑भे॒तान्न॑का॒मोऽन्नं॒ वै पू॒षा पू॒षण॑मे॒व स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वास्मा॒ (३६)

अन्नं॒ प्रय॑च्छत्यन्ना॒द ए॒व भ॑वति श्या॒मो भ॑वत्ये॒तद्वा अन्न॑स्य रू॒पꣳ समृ॑द्ध्यै

मारुतं पृश्निमालभेतान्नकामोऽन्नं वै मरुतो मरुत एव स्वेन भागधेयेनोप धावति त एवास्मा अन्नं प्रयच्छन्त्यन्नाद एव भवति पृश्निर्भवत्येतद्वा अन्नस्य रूपꣳ समृद्ध्या ऐन्द्रमरुणमालभेतेन्द्रियकाम इन्द्रमेव (३७)

स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मिन्निन्द्रियं दधातीन्द्रियाव्येव भवत्यरुणो भ्रूमान्भवत्येतद्वा इन्द्रस्य रूपꣳ समृद्ध्यै सावित्रमुपध्वस्तमालभेत सनिकामः सविता वै प्रसवानामीशे सवितारमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मै सनिं प्रसुवति दानकामा अस्मै प्रजा भवन्त्युपध्वस्तो भवति सावित्रो ह्येष (३८)

देवतया समृद्ध्यै वैश्वदेवं बहुरूपमालभेतान्नकामो वैश्वदेवं वा अन्नं विश्वानेव देवान्थ्स्वेन भागधेयेनोप धावति त एवास्मा अन्नं प्रयच्छन्त्यन्नाद एव भवति बहुरूपो भवति बहुरूपꣳ ह्यन्नꣳ समृद्ध्यै वैश्वदेवं बहुरूपमालभेत ग्रामकामो वैश्वदेवा वै सजाता विश्वानेव देवान्थ्स्वेन भागधेयेनोप धावति त एवास्मै (३९)

सजातान्प्रयच्छन्ति ग्राम्येव भवति बहुरूपो भवति बहुदेवत्यो(१) ह्येष समृद्ध्यै प्राजापत्यं तूपरमालभेत यस्यानाज्ञातमिव ज्योगामयेत्प्राजापत्यो वै पुरुषः प्रजापतिः खलु वै तस्य वेद यस्यानाज्ञातमिव ज्योगामयति प्रजापतिमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवैनं तस्मात्स्रामान्मुञ्चति तूपरो भवति प्राजापत्यो ह्येष देवतया समृद्ध्यै॥ (४०)

अस्मा इन्द्रमेवैष सजाता विश्वानेव देवान्थ्स्वेन भागधेयेनोप धावति त एवास्मै प्राजापत्यो हि त्रीणि च॥५॥——————[६]

वषट्कारो वै गायत्रियै शिरोऽच्छिनत्तस्यै रसः पराऽपतत्तं बृहस्पतिरुपागृह्णात्सा शितिपृष्ठा वशाऽभवद्यो द्वितीयः परापतत्तं मित्रावरुणावुपागृह्णीताꣳ सा द्विरूपा वशाऽभवद्यस्तृतीयः परापतत्तं विश्वे देवा उपागृह्णन्थ्सा बहुरूपा वशाऽभवद्यश्चतुर्थः परापतथ्स पृथिवीं प्राविशत्तं बृहस्पतिरभ्य- (४१)

गृह्णादस्त्वेवायं भोगायेति स उक्षवशः समभवद्यल्लोहितं परापतत्तद्रुद्र उपागृह्णात्सा रौद्री रोहिणी वशाऽभवद्बार्हस्पत्याꣳ शितिपृष्ठामालभेत ब्रह्मवर्चसकामो बृहस्पतिमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मिन्ब्रह्मवर्चसं दधाति ब्रह्मवर्चस्येव भवति छन्दसां वा एष रसो यद्वशा रस इव खलु (४२)

वै ब्रह्मवर्चसं छन्दसामेव रसेन रसं ब्रह्मवर्चसमवरुन्धे मैत्रावरुणीं द्विरूपामालभेत वृष्टिकामो मैत्रं वा अहर्वारुणी रात्रिरहोरात्राभ्यां खलु वै पर्जन्यो वर्षति मित्रावरुणावेव

स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ तावे॒वास्मा॑ अहोरा॒त्राभ्यां᳚ प॒र्जन्यं॑ वर्षयत॒श्छन्द॑सां॒ वा ए॒ष रसो॒ यद्व॒शा रस॑ इव॒ खलु॒ वै वृष्टि॒श्छन्द॑सामे॒व रसे॑न॒ (४३)

रस॒ं वृष्टि॒मव॑रुन्धे मैत्रावरु॒णीं द्वि॑रू॒पामाल॑भेत प्र॒जाका॑मो मै॒त्रं वा अह॑र्वारु॒णी रात्रि॑रहोरा॒त्राभ्यां॒ खलु॒ वै प्र॒जाः प्रजा॑यन्ते मि॒त्रावरु॑णावे॒व स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ तावे॒वास्मा॑ अहोरा॒त्राभ्यां᳚ प्र॒जां प्रज॑नयत॒श्छन्द॑सां॒ वा ए॒ष रसो॒ यद्व॒शा रस॑ इव॒ खलु॒ वै प्र॒जा छन्द॑सामे॒व रसे॑न॒ रस॑ं प्र॒जामव॑ (४४)

रुन्धे वैश्वदे॒वीं ब॑हुरू॒पामाल॑भे॒तान्न॑कामो वैश्वदे॒वं वा अन्नं॒ विश्वा॑ने॒व दे॒वान्थ्स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ त ए॒वास्मा॒ अन्नं॒ प्रय॑च्छन्त्यन्ना॒द ए॒व भ॑वति॒ छन्द॑सां॒ वा ए॒ष रसो॒ यद्व॒शा रस॑ इव॒ खलु॒ वा अन्नं॒ छन्द॑सामे॒व रसे॑न॒ र॒सम॒न्न॒मव॑रुन्धे वैश्वदे॒वीं ब॑हुरू॒पामाल॑भेत॒ ग्राम॑कामो वैश्वदे॒वा वै (४५)

स॑जा॒ता विश्वा॑ने॒व दे॒वान्थ्स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ त ए॒वास्मै॑ सजा॒तान्प्रय॑च्छन्ति ग्रा॒म्ये॑व भ॑वति॒ छन्द॑सां॒ वा ए॒ष रसो॒ यद्व॒शा रस॑ इव॒ खलु॒ वै स॑जा॒ताश्छन्द॑सामे॒व रसे॑न॒ रसꣳ॑ सजा॒तानव॑रुन्धे बा॒र्ह॒स्प॒त्यमु॑क्षव॒शामाल॑भेत ब्रह्मवर्च॒सका॑मो॒ बृह॒स्पति॑मे॒व स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वास्मि॑न्ब्रह्मवर्च॒सं (४६)

द॑धाति ब्रह्मवर्च॒स्ये॑व भ॑वति॒ वश॒ं वा ए॒ष च॑रति॒ यदु॒क्षा वश॑ इव॒ खलु॒ वै ब्र॑ह्मवर्च॒सं वशे॑नै॒व वश॑ं ब्रह्मवर्च॒सम॑व॑रुन्धे रौ॒द्रीꣳ॑ रोहि॑णी॒माल॑भेताभि॒चर॑न्रु॒द्रमे॒व स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ तस्मा॑ ए॒वैन॒मावृ॑श्चति ता॒जगार्ति॒माच्छ॑ति॒ रोहि॑णी भवति रौ॒द्री ह्ये॑षा दे॒वत॑या॒ समृ॑द्ध्यै॒ स्फ्यो यूपो॑ भवति॒ वज्रो॒ वै स्फ्यो वज्र॑मे॒वास्मै॒ प्रह॑रति शर॒मय॑ं ब॒र्॒हिः शृ॒णात्ये॒वैन॒ं वैभी॑दक इ॒ध्मो भि॒नत्त्ये॒वैन᳚म्॥ (४७)

अ॒भि खलु॒ वृष्टि॒श्छन्द॑सामे॒व रसे॑न प्र॒जामव॑ वैश्वदे॒वा वै ब्र॑ह्मवर्च॒सं यूप॒ एका॒न्नवि॒ꣳ॒श॒तिश्च॑॥७॥ [७]

अ॒सावा॑दि॒त्यो न व्य॑रोचत॒ तस्मै॑ दे॒वाः प्राय॑श्चित्तिमैच्छ॒न्तस्मा॑ ए॒ताꣳ॑ सौ॒रीꣳ श्वे॒तां व॒शामाऽल॑भन्त॒ तयै॒वास्मि॒न्रुच॑मदधु॒र्यो ब्र॑ह्मवर्च॒सका॑म॒ः स्यात्तस्मा॑ ए॒ताꣳ॑ सौ॒रीꣳ श्वे॒तां व॒शामाल॑भेताम॒ुमे॒वाऽऽदि॒त्यꣳ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वास्मि॑न्ब्रह्मवर्च॒सं द॑धाति ब्रह्मवर्च॒स्ये॑व भ॑वति बै॒ल्॒वो यूपो॑ भवत्य॒सौ (४८)

वा आ॑दि॒त्यो यतोऽजा॑यत॒ ततो॑ बि॒ल्व॑ उद॑तिष्ठ॒थ्सयो॒᳚न्ये॒व ब्र॑ह्मवर्च॒सम॑व॑रुन्धे ब्राह्मणस्प॒त्यां ब॑भ्रुक॒र्णीमा ल॑भेताभि॒चर॑न्वारु॒णं द॒श॑कपालं पु॒रस्ता॒न्निर्व॑पेद्वरु॑णेनै॒व भ्रातृ॑व्यं

ग्राहयित्वा ब्रह्मणा स्तृणुते बभ्रुकर्णी भवत्येतद्वै ब्रह्मणो रूपᳪ समृद्ध्यै स्फ्यो यूपो भवति वज्रो वै स्फ्यो वज्रमेवास्मै प्रहरति शरमयं बर्हिः शृणा- (४९)

त्येवैनं वैभीदक इध्मो भिनत्त्येवैनं वैष्णवं वामनमालभेत यं यज्ञो नोपनमेद्विष्णुर्वै यज्ञो विष्णुमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मै यज्ञं प्रयच्छत्युपैनं यज्ञो नमति वामनो भवति वैष्णवो ह्येष देवतया समृद्ध्यै त्वाष्ट्रं वडबमालभेत पशुकामस्त्वष्टा वै पशूनां मिथुनानां (५०)

प्रजनयिता त्वष्टारमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मै पशून्मिथुनान्प्रजनयति प्रजा हि वा एतस्मिन्पशवः प्रविष्टा अथैष पुमान्थ्सन्वडबः साक्षादेव प्रजां पशूनवरुन्धे मैत्रꣳ श्वेतमालभेत सङ्ग्रामे सं यत्ते समयकामो मित्रमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवैनं मित्रेण सन्नयति (५१)

विशालो भवति व्यवसाययत्येवैनं प्राजापत्यं कृष्णमालभेत वृष्टिकामः प्रजापतिर्वै वृष्ट्या ईशे प्रजापतिमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मै पर्जन्यं वर्षयति कृष्णो भवत्येतद्वै वृष्ट्यै रूपᳪ रूपेणैव वृष्टिमवरुन्धे शबलो भवति विद्युतमेवास्मै जनयित्वा वर्षयत्यवाश्रृङ्गो भवति वृष्टिमेवास्मै नियच्छति॥ (५२)

शृणाति मिथुनानान्नयति यच्छति॥॥५॥ [८]

वरुणᳪ सुषुवाणमन्नाद्यन्नोपानमथ्स एतां वारुणीं कृष्णां वशामपश्यत्ताꣳ स्वायै देवताया आऽलभत ततो वै तमन्नाद्यमुपानमद्यमलमन्नाद्याय सन्तमन्नाद्यन्नोपनमेथ्स एतां वारुणीं कृष्णां वशामालभेत वरुणमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मा अन्नं प्रयच्छत्यन्नाद (५३)

एव भवति कृष्णा भवति वारुणी ह्येषा देवतया समृद्ध्यै मैत्रꣳ श्वेतमालभेत वारुणं कृष्णमपां चौषधीनां च सन्धावन्नकामो मैत्रीर्वा ओषधयो वारुणीरापोऽपां च खलु वा ओषधीनां च रसमुपजीवामो मित्रावरुणावेव स्वेन भागधेयेनोप धावति तावेवास्मा अन्नं प्रयच्छतोऽन्नाद एव भव- (५४)

त्यपां चौषधीनां च सन्धावालभत उभयस्यावरुद्ध्यै विशाखो यूपो भवति द्वे ह्येते देवते समृद्ध्यै मैत्रꣳ श्वेतमा लभेत वारुणं कृष्णं ज्योगामयावी यन्मैत्रो भवति मित्रेणैवास्मै वरुणᳪ शमयति यद्वारुणः साक्षादेवैनं वरुणपाशान्मुञ्चत्युत यदीतासुर्भवति जीवत्येव देवा

वै पुष्टिं नाविन्द- (५५)

न्तां मिथुनेऽपश्यन्तस्यां न समराधयन्तावश्विनावब्रूतामावयोर्वा एषा मैतस्यां वदध्वमिति साऽश्विनोरेवाभवद्यः पुष्टिकामः स्यात्स एतामाश्विनीं यमीं वशामालभेताश्विनावेव स्वेन भागधेयेनोप धावति तावेवास्मिन्पुष्टिं धत्तः पुष्यति प्रजया पशुभिः॥ (५६)

अन्नादोऽन्नाद एव भवत्यविन्दन्पञ्चचत्वारिꣳशच्च॥४॥ [९]

आश्विनं धूम्रललाममालभेत यो दुर्ब्राह्मणः सोमं पिपासेदश्विनौ वै देवानामसोमपावास्तां तौ पश्चा सोमपीथं प्राप्नुतामश्विनावेतस्य देवता यो दुर्ब्राह्मणः सोमं पिपासत्यश्विनावेव स्वेन भागधेयेनोप धावति तावेवास्मै सोमपीथं प्रयच्छत उपैनꣳ सोमपीथो नमति यद्धूम्रो भवति धूम्रिमाणमेवास्मादपहन्ति ललामो (५७)

भवति मुखत एवास्मिन्तेजो दधाति वायव्यं गोमृगमालभेत यमजङ्घ्निवाꣳसमभिशꣳसेयुरपूता वा एतं वागृच्छति यमजङ्घ्निवाꣳसमभिशꣳसन्ति नैष ग्राम्यः पशुर्नाऽरण्यो यद्गोमृगो नेवैष ग्रामे नारण्ये यमजङ्घ्निवाꣳसमभिशꣳसन्ति वायुर्वै देवानां पवित्रं वायुमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवै- (५८)

नं पवयति पराची वा एतस्मै व्युच्छन्ती व्युच्छति तमः पाप्मानं प्रविशति यस्याश्विने शस्यमाने सूर्यो नाविर्भवति सौर्यं बहुरूपमालभेतामुमेवाऽऽदित्यꣳ स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मात्तमः पाप्मानमपहन्ति प्रतीच्यस्मै व्युच्छन्ती व्युच्छत्यप तमः पाप्मानꣳ हते॥ (५९)

ललामः स एव षट्चत्वारिꣳशच्च॥३॥ [१०]

इन्द्रं वो विश्वतस्परीन्द्रं नरो मरुतो यद्धं वो दिवो या वः शर्म। भरेष्विन्द्रꣳ सुहवꣳ हवामहेऽꣳहोमुचꣳ सुकृतं दैव्यं जनम्। अग्निं मित्रं वरुणꣳ सातये भगं द्यावापृथिवी मरुतः स्वस्तये। ममत्तु नः परिज्मा वसर्हा ममत्तु वातो अपां वृषण्वान्। शिशीतमिन्द्रापर्वता युवन्नस्तन्नो विश्वे वरिवस्यन्तु देवाः। प्रिया वो नाम (६०)

हुवे तुराणाम्। आयत्तृपन्मरुतो वावशानाः। श्रियसे कं भानुभिः सम्मिमिक्षिरे ते रश्मिभिस्त ऋक्वभिः सुखादयः। ते वाशीमन्त इष्मिणो अभीरवो विद्रे प्रियस्य मारुतस्य

धाम्नः। अग्निः प्रथमो वसुभिर्नो अव्यात्सोमो रुद्रेभिरभिरक्षतु त्मना। इन्द्रो मरुद्भिरृतुधा कृणोत्वादित्यैर्नो वरुणः सꣳशिशातु। सन्नो देवो वसुभिरग्निः सꣳ (६१)

सोमस्तनूभी रुद्रियाभिः। समिन्द्रो मरुद्भिर्यज्ञियैः समादित्यैर्नो वरुणो अजिज्ञिपत्। यथाऽऽदित्या वसुभिः सम्बभूवुर्मरुद्भी रुद्राः समजानताभि। एवा त्रिणामन्नहृणीयमाना विश्वे देवाः समनसो भवन्तु। कुत्राचिद्यस्य समृतौ रण्वा नरो नृषदने। अर्हन्तश्चिद्यमिन्धते सञ्जनयन्ति जन्तवः। सं यदिषो वनामहे सꣳ हव्या मानुषाणाम्। उत द्युम्नस्य शवस (६२)

ऋतस्य रश्मिमाददे। यज्ञो देवानां प्रत्येति सुम्नमादित्यासो भवता मृडयन्तः। आवोऽर्वाची सुमतिर्ववृत्यादꣳहोश्चिद्या वरिवोवित्तराऽसत्। शुचिरपः सूयवसा अदब्ध उपक्षेति वृद्धवयाः सुवीरः। नकिष्टं घ्नन्त्यन्तितो न दूराद्य आदित्यानां भवति प्रणीतौ। धारयन्त आदित्यासो जगत्स्था देवा विश्वस्य भुवनस्य गोपाः। दीर्घाधियो रक्षमाणा (६३)

असुर्यमृतावानश्चयमाना ऋणानि। तिस्रो भूमीर्धारयन्त्रीꣳ रुत द्यून्त्रीणि व्रता विदथे अन्तरेषाम्। ऋतेनाऽऽदित्या महि वो महित्वं तदर्यमन्वरुण मित्र चारु। त्यां नु क्षत्रियाꣳ अव आदित्यान् याचिषामहे। सुमृडीकाꣳ अभिष्टये। न दक्षिणा विचिकिते न सव्या न प्राचीनमादित्या नोत पश्चा। पाक्याचिद्वसवो धीर्याचि- (६४)

द्युष्मानीतो अभयं ज्योतिरश्याम्। आदित्यानामवसा नूतनेन सक्षीमहि शर्मणा शन्तमेन। अनागास्त्वे अदितित्वे तुरास इमं यज्ञं दधतु श्रोषमाणाः। इमं मे वरुण श्रुधी हवमद्या च मृडय। त्वामवस्युराचके। तत्त्वा यामि ब्रह्मणा वन्दमानस्तदाऽऽशास्ते यजमानो हविर्भिः। अहेडमानो वरुणेह बोध्युरुशꣳस मा न आयुः प्रमोषीः॥ (६५)

नामाग्निः सꣳ शवसो रक्षमाणा धीर्याचिदेकान्नपञ्चाशच्च॥६॥ [११]

वायव्यं प्रजापतिस्ता वरुणं देवासुरा एष्वसावादित्यो दशरषभामिन्द्रो वलस्य बार्हस्पत्यं वषट्कारोऽसौ सौरीं वरुणमाश्विनमिन्द्रं वो नर एकादश॥११॥

वायव्यमाग्नेयीं कृष्णग्रीवीमसावादित्यो वा अहोरात्राणि वषट्कारः प्रजनयिता हुवे तुराणां पञ्चषष्टिः॥६५॥

वायव्यं प्रमोषीः॥

हरिः ॐ॥

॥कृष्ण-यजुर्वेदीय-तैत्तिरीय-संहितायां द्वितीयकाण्डे प्रथमः प्रश्नः समाप्तः॥२-१॥

॥द्वितीयः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां द्वितीयकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः॥

प्र॒जाप॑तिः प्र॒जा अ॑सृजत॒ ताः सृ॒ष्टा इ॑न्द्रा॒ग्नी अपा॑गूहता॒ꣳ॒ सो॑ऽचायत्प्र॒जाप॑तिरिन्द्रा॒ग्नी वै मे॑ प्र॒जा अपा॑घुक्षता॒मिति॒ स ए॒तमै॑न्द्रा॒ग्नमेका॑दशकपालमपश्यत्तन्निर॑वप॒त्तावॅ॑स्मै प्र॒जाः प्रासा॑धयतामिन्द्रा॒ग्नी वा ए॒तस्य॑ प्र॒जामप॑गूहतो॒ योऽलं॑ प्र॒जायै॒ सन्प्र॒जां न वि॒न्दत॑ ऐन्द्रा॒ग्नमेका॑दशकपालं॒ निर्व॑पेत्प्र॒जाका॑म इन्द्रा॒ग्नी (१)

ए॒व स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ तावे॒वास्मै॑ प्र॒जां प्रसा॑धयतो वि॒न्दते॑ प्र॒जामै॑न्द्रा॒ग्नमेका॑-दशकपालं॒ निर्व॑पे॒थ्स्पर्ध॑मान॒ः क्षेत्रे॑ वा सजा॒तेषु॑ वेन्द्रा॒ग्नी ए॒व स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ ताभ्या॑मे॒वेन्द्रि॒यं वी॒र्यं॑ भ्रातृ॑व्यस्य वृङ्क्ते॒ वि पा॒प्मना॒ भ्रातृ॑व्येण जय॒तेऽप॒ वा ए॒तस्मा॑दिन्द्रि॒यं वी॒र्यं॑ क्रामति॒ यः सं॑ग्रा॒मम॑ुपप्रया॒त्यैन्द्रा॒ग्नमेका॑दशकपालं॒ निर्- (२)

व॑पेथ्सङ्ग्रा॒मम॑ुपप्रया॒स्यन्नि॑न्द्रा॒ग्नी ए॒व स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ तावे॒वास्मि॑न्निन्द्रि॒यं वी॒र्यं॑ धत्तः स॒हेन्द्रि॒येण॑ वी॒र्ये॑णोपप्रया॑ति॒ जय॑ति॒ तꣳ॑ संग्रा॒मं वि वा ए॒ष इ॑न्द्रि॒येण॑ वी॒र्ये॑णर्ध्यते॒ यः सं॑ग्रा॒मं जय॑त्यैन्द्रा॒ग्नमेका॑दशकपालं॒ निर्व॑पेथ्सङ्ग्रा॒मं जि॒त्वेन्द्रा॒ग्नी ए॒व स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ तावे॒वास्मि॑न्निन्द्रि॒यं वी॒र्यं॑ (३)

धत्तो॒ नेन्द्रि॒येण॑ वी॒र्ये॑ण॒ व्यृ॑ध्यते॒ऽप॒ वा ए॒तस्मा॑दिन्द्रि॒यं वी॒र्यं॑ क्रामति॒ य एति॑ ज॒नता॑मैन्द्रा॒ग्नमेका॑दशकपालं॒ निर्व॑पेज्ज॒नता॑मे॒ष्यन्नि॑न्द्रा॒ग्नी ए॒व स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ तावे॒वास्मि॑न्निन्द्रि॒यं वी॒र्यं॑ धत्तः स॒हेन्द्रि॒येण॑ वी॒र्ये॑ण ज॒नता॑मेति पौ॒ष्णं च॒रुमनु॒निर्व॑पेत्पू॒षा वा इ॑न्द्रि॒यस्य॑ वी॒र्य॑स्यानुप्रदा॒ता पू॒षण॑मे॒व (४)

स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वास्मा॑ इन्द्रि॒यं वी॒र्य॑मनु॒ प्रय॑च्छति क्षैत्रप॒त्यं च॒रुं निर्व॑पेज्ज॒नता॑मा॒गत्ये॒यं वै क्षेत्र॑स्य॒ पति॑र॒स्यामे॒व प्रति॑तिष्ठत्यैन्द्रा॒ग्नमेका॑दशकपालमु॒परि॑ष्टा॒-न्निर्व॑पेद॒स्यामे॒व प्र॑ति॒ष्ठायै॑न्द्रि॒यं वी॒र्य॑मु॒परि॑ष्टादा॒त्मन्ध॑त्ते॥ (५)

प्र॒जाका॑म इन्द्रा॒ग्नी उ॑पप्र॒यात्यै॑न्द्रा॒ग्नमेका॑दशकपालं॒ निर्वी॒र्यं॑ पू॒षण॑मे॒वैका॒न्नच॑त्वारि॒ꣳ॒शच्च॑॥५॥ [१]

अ॒ग्नये॑ पथि॒कृते॑ पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालं॒ निर्व॑पे॒द्यो द॑र्॒शपूर्णमासया॒जी सन्न॑मावा॒स्यां॑ वा

पौर्णमा॒सीं वा॑ऽतिपा॒दये᳚त्प॒थो वा ए॒षोऽध्यप॑थेनैति॒ यो द॑र्शपूर्णमासया॒जी सन्न॑मावा॒स्यां᳚ वा पौर्णमा॒सीं वा॑ऽतिपा॒दय॑त्य॒ग्निमे॒व प॑थि॒कृत॒ग्ं॒ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वैन॒मप॑था॒त्पन्था॒मपि॑ नयत्यन॒ड्वान्दक्षि॑णा व॒ही ह्ये॑ष समृ॑द्ध्या अ॒ग्नये᳚ व्र॒तप॑तये (६)

पु॒रो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालं॒ निर्व॑पे॒द्य आहि॑ताग्निः॒ सन्न॑व्र॒त्यमि॑व॒ चरे॑द॒ग्निमे॒व व्र॒तप॑ति॒ग्ं॒ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वैनं॑ व्र॒तमाल॑म्भयति॒ व्रत्यो॑ भवत्य॒ग्नये॑ रक्षो॒घ्ने पु॑रो॒डाश॑म॒ष्टा-क॑पालं॒ निर्व॑पे॒द्य२ँ रक्षा॑ग्ंसि॒ सचे॑रन्न॒ग्निमे॒व र॑क्षो॒हण॒ग्ं॒ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वास्मा॒द्रक्षा॒ग्ं॒स्यप॑हन्ति॒ निशि॑ताया॒ं निर्व॑पे॒- (७)

न्निशि॑ताया॒२ँ॒ हि रक्षा॑ग्ंसि॒ प्रे॒रते॑ स॒म्प्रेर्णा᳚न्ये॒वैना॑नि॒ हन्ति॒ परि॑श्रिते याजये॒द्रक्ष॑सा॒-मन॑न्ववचाराय रक्षो॒घ्नी या᳚ज्यानुवा॒क्ये॑ भवतो॒ रक्ष॑सा॒ग्ं॒ स्तृत्या॑ अ॒ग्नये॑ रु॒द्रव॑ते पु॒रो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालं॒ निर्व॑पेदभि॒चर॑न्ने॒षा वा अ॑स्य घो॒रा त॒नूर्यद्रु॒द्रस्तस्मा॑ ए॒वैन॒मावृ॑श्चति ता॒जगार्ति॒मार्च्छ॑त्य॒ग्नये॑ सुरभि॒मते॑ पु॒रो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालं॒ निर्व॑पे॒द्यस्य॒ गावो॑ वा॒ पुरु॑षा - (८)

वा प्र॒मीये॑र॒न् यो वा॑ बिभी॒याद॑षा वा अ॑स्य भेष॒ज्या॑ त॒नूर्यथ्सु॑रभि॒मती॒ तयै॒वास्मै॑ भेष॒जं क॑रोति सुरभि॒मते॑ भवति पूतीग॒न्धस्याप॑हत्या अ॒ग्नये॒ क्षाम॑वते पु॒रो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालं॒ निर्व॑पेथ्सङ्ग्रा॒मे सं यत्ते भाग॒धेये॑नै॒वैन॒२ँ॒ शमयि॒त्वा परा॑न॒भि निर्दि॑शति॒ यमव॑रेषां॒ विद्ध्य॑न्ति॒ जीव॑ति॒ स यं परे॑षां॒ प्र स मीय॑ते॒ जय॑ति॒ त२ँ॒ सङ्ग्रा॒म- (९)

म॒भि वा ए॒ष ए॒तानु॑च्यति॒ येषां᳚ पूर्वाप॒रा अ॒न्वञ्चः॑ प्र॒मीय॑न्ते पुरुषाहु॒तिर्ह्य॑स्य प्रि॒यत॑मा॒-ऽग्नये॒ क्षाम॑वते पु॒रो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालं॒ निर्व॑पेद्भाग॒धेये॑नै॒वैन॒२ँ॒ शमयति॒ नैषां᳚ पु॒राऽऽयु॒षोऽप॑रः॒ प्रमी॑यते॒ऽभि वा ए॒ष ए॒तस्य॑ गृ॒हानु॑च्यति॒ यस्य॑ गृ॒हान्दह॑त्य॒ग्नये॒ क्षाम॑वते पु॒रो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालं॒ निर्व॑पेद्भाग॒धेये॑नै॒वैन॒२ँ॒ शमयति॒ नास्याप॑रं गृ॒हान्द॑हति॥ (१०)

व्र॒तप॑तये॒ निशि॑ताया॒न्निर्व॑पे॒त्पुरु॑षाः सङ्ग्रा॒मन्न चत्वारि॑ च॥५॥ [२]

अ॒ग्नये॒ कामा॑य पु॒रो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालं॒ निर्व॑पे॒द्यं कामो॒ नोप॒नमे॑द॒ग्निमे॒व काम॒ग्ं॒ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वैनं॒ कामे॑न॒ सम॑र्द्धय॒त्युपै॑नं॒ कामो॑ नमत्य॒ग्नये॒ यवि॑ष्ठाय पु॒रो॒डाश॑-म॒ष्टाक॑पालं॒ निर्व॑पे॒थ्स्पर्ध॑मानः॒ क्षेत्रे॑ वा सजा॒तेषु॑ वा॒ऽग्निमे॒व यवि॑ष्ठ॒ग्ं॒ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ तेनै॒वेन्द्रि॒यं वी॒र्यं॑ भ्रातृ॑व्यस्य (११)

यु॒व॒ते॒ वि पा॒प्मना॒ भ्रातृ॑व्येण जयते॒ऽग्नये॑ यवि॑ष्ठाय पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालं॒
निर्व॑पेदभिच॒र्यमा॑णो॒ऽग्निमे॒व यवि॑ष्ठ॒ꣳ॒ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वास्मा॒द्रक्षा॒ꣳ॒सि
यवयति॒ नैन॑मभि॒चर॒न्थ्स्तृणुते॒ऽग्नय॒ आयु॑ष्मते पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालं॒ निर्व॑पे॒द्यः का॒मये॑त
सर्व॒मायु॑रिया॒मित्य॒ग्निमे॒वाऽऽयु॑ष्मन्त॒ꣳ॒ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वास्मि॑- (१२)

न्नायु॑र्दधाति॒ सर्व॒मायु॑रेत्य॒ग्नये॑ जा॒तवे॑दसे पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालं॒ निर्व॑पे॒द्भूति॑कामो॒ऽग्निमे॒व
जा॒तवे॑दस॒ꣳ॒ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वैनं॒ भूतिं॑ गमयति॒ भव॑त्ये॒वाग्नये॑ रु॒क्मते॑
पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालं॒ निर्व॑पे॒द्रुक्का॑मो॒ऽग्निमे॒व रु॒क्मन्त॒ꣳ॒ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स
ए॒वास्मि॒न्रुचं॑ दधाति॒ रोच॑त ए॒वाग्नये॑ तेज॑स्वते पुरो॒डाश॑- (१३)

म॒ष्टाक॑पालं॒ निर्व॑पे॒त्तेज॑स्कामो॒ऽग्निमे॒व तेज॑स्वन्त॒ꣳ॒ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒
स ए॒वास्मि॒न्तेजो॑ दधाति तेज॒स्व्ये॑व भ॑वत्य॒ग्नये॑ साह॒न्त्याय॑ पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालं॒
निर्व॑पे॒थ्सीक्ष॑माणो॒ऽग्निमे॒व सा॑ह॒न्त्य॒ꣳ॒ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ तेनै॒व स॑हते॒ यꣳ॒
सीक्ष॑ते॥ (१४)

भ्रातृ॑व्यस्यास्मि॒न्तेज॑स्वते पुरो॒डाश॑म॒ष्टात्रि॑ꣳशच्च॥४॥ [३]

अ॒ग्नयेऽन्न॑वते पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालं॒ निर्व॑पे॒द्यः का॒मये॒तान्न॑वान्थ्स्या॒मित्य॒ग्निमे॒वान्न॑वन्त॒ꣳ॒
स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वैन॒मन्न॑वन्तं करो॒त्यन्न॑वाने॒व भ॑वत्य॒ग्नये॑ऽन्ना॒दाय॑ पुरो॒डाश॑-
म॒ष्टाक॑पालं॒ निर्व॑पे॒द्यः का॒मये॑तान्ना॒दः स्या॒मित्य॒ग्निमे॒वान्ना॒द॒ꣳ॒ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स
ए॒वैन॑मन्ना॒दं क॑रोत्यन्ना॒द - (१५)

ए॒व भ॑वत्य॒ग्नयेऽन्न॑पतये पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालं॒ निर्व॑पे॒द्यः का॒मये॒तान्न॑पतिः स्या॒मित्य॒ग्नि-
मे॒वान्न॑पति॒ꣳ॒ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वैन॒मन्न॑पतिं करो॒त्यन्न॑पतिरे॒व भ॑वत्य॒ग्नये॒
पव॑मानाय पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालं॒ निर्व॑पेद॒ग्नये॑ पाव॒काया॒ग्नये॒ शुच॑ये॒ ज्योगा॑मयावी॒ यद॒ग्नये॒
पव॑मानाय नि॒र्वप॑ति प्रा॒णमे॒वास्मि॒न्तेन॑ दधाति॒ यद॒ग्नये॑ (१६)

पाव॒काय॒ वाच॑मे॒वास्मि॒न्तेन॑ दधाति॒ यद॒ग्नये॒ शुच॑य॒ आयु॑रे॒वास्मि॒न्तेन॑ दधात्यु॒त
यदी॒तासु॒र्भव॑ति॒ जीव॑त्ये॒वैताम॒व निर्व॑पे॒च्चक्षु॑ष्कामो॒ यद॒ग्नये॒ पव॑मानाय नि॒र्वप॑ति प्रा॒णमे॒वा-
स्मि॒न्तेन॑ दधाति॒ यद॒ग्नये॑ पाव॒काय॒ वाच॑मे॒वास्मि॒न्तेन॑ दधाति॒ यद॒ग्नये॒ शुच॑ये॒ चक्षु॑रे॒वास्मि॒न्तेन॑
दधा- (१७)

त्युत यद्यन्धो भवंति प्रैव पंश्यत्यग्नये पुत्रवंते पुरोडाशंमष्टाकंपालं निर्वपेदिन्द्रांय पुत्रिणें पुरोडाशमेकांदशकपालं प्रजाकांमोऽग्निरेवास्मैं प्रजां प्रंजनयंति वृद्धामिन्द्रः प्रयंच्छत्यग्नये रसंवतेऽजक्षीरे चरुं निर्वपेद्यः कामयेत रसंवान्थ्स्यामित्यग्निमेव रसंवन्तꣳ स्वेनं भागधेयेनोपं धावति स एवैनꣳ रसंवन्तं करोति (१८)

रसंवानेव भंवत्यजक्षीरे भंवत्याग्नेयी वा एषा यदजा साक्षादेव रसमवंरुन्धेऽग्नये वसुंमते पुरोडाशंमष्टाकंपालं निर्वपेद्यः कामयेत वसुंमान्थ्स्यामित्यग्निमेव वसुंमन्तꣳ स्वेनं भागधेयेनोपं धावति स एवैनं वसुंमन्तं करोति वसुंमानेव भंवत्यग्नयें वाजसृतें पुरोडाशं-मष्टाकंपालं निर्वपेथ्सङ्ग्रामे सं यंत्ते वाजं (१९)

वा एष सिंसीर्षति यः संङ्ग्रामं जिगींषत्यग्निः खलु वै देवानां वाजसृदग्निमेव वांजसृतꣳ स्वेनं भागधेयेनोपं धावति धावंति वाजꣳ हन्तिं वृत्रं जयंति तꣳ संङ्ग्राममथों अग्निरिंव न प्रंतिधृषें भवत्यग्नयेंऽग्निवतें पुरोडाशंमष्टाकंपालं निर्वपेद्यस्याग्नावग्निमंभ्युद्धरेयुर्निर्दिष्टभागो वा एतयोरन्योऽनिर्दिष्टभागोऽन्यस्तौ सम्भवंन्तौ यजंमान- (२०)

मभिसम्भंवतः स ईश्वर आर्तिमार्तोर्यदग्नयेंऽग्निवतें निर्वपंति भागधेयेनैवैनौं शमयति नार्तिमार्छति यजंमानोऽग्नये ज्योतिंष्मते पुरोडाशंमष्टाकंपालं निर्वपेद्यस्याग्निरुद्धृतोऽहुंते-ऽग्निहोत्र उद्वायेदपंर आदीप्यांनूद्धृत्य इत्यांहुस्तत्तथा न कार्यं यद्भागधेयंमभि पूर्वं उद्ध्रियते किमपंरोऽभ्यु- (२१)

द्ध्रियेतेति तान्येवावक्षाणांनि सन्निधायं मन्थेदितः प्रंथमं जंज्ञे अग्निः स्वाद्योनेरधिं जातवेंदाः। स गांयत्रिया त्रिष्टुभा जगंत्या देवेभ्यों हव्यं वंहतु प्रजानन्निति छन्दोंभिरेवैनꣳ स्वाद्योनेः प्रजंनयत्येष वाव सोंऽग्निरित्यांहुर्ज्योतिस्त्वा अस्य परांपतितमिति यदग्नये ज्योतिंष्मते निर्वपंति यदेवास्य ज्योतिः परांपतितं तदेवावंरुन्धे॥ (२२)

करोत्यन्नादो दंधाति यदग्नये शुचंये चक्षुंरेवास्मिन्तेनं दधाति करोति वाजं यजंमानमुदेवास्य षट्चं॥८॥——[४]

वैश्वानरं द्वादंशकपालं निर्वपेद्वारुणं चरुं दंधिक्राव्णें चरुमंभिशस्यमांनो यद्वैश्वानरो द्वादंशकपालो भवंति संवथ्सरो वा अग्निर्वैश्वानरः संवथ्सरेणैवैनꣳ स्वदयत्यपं पापं वर्णꣳ हते वारुणेनैवैनं वरुणपाशान्मुंञ्चति दधिक्राव्णां पुनाति हिरंण्यं दक्षिंणा पवित्रं वै हिरंण्यं

पु॒ना॒त्ये॒वैन॑मा॒द्य॑म॒स्यान्नं॑ भवत्ये॒ताम॒व निर्व॑पेत्प्र॒जाका॑मः संवथ्स॒रो (२३)

वा ए॒तस्या॒शा᳚न्तो॒ योनिं॑ प्र॒जायै॑ प॒शू॒नां निर्द॑हति॒ यो॑ऽलं प्र॒जायै॒ सन्प्र॒जां न वि॒न्दते॒ यद्वै᳚श्वान॒रो द्वाद॑शकपालो॒ भव॑ति संवथ्स॒रो वा अ॒ग्निर्वै᳚श्वान॒रः सं॑वथ्स॒रमे॒व भा॑ग॒धेये॑न शमयति॒ सो᳚ऽस्मै शा॒न्तः स्वाद्योनेः᳚ प्र॒जां प्रज॑नयति वा॒रु॒णेनै॒वैनं॑ वरुणपा॒शान्मुं॑ञ्चति दधि॒क्राव्ण्णा॑ पुनाति॒ हिर॑ण्यं॒ दक्षि॑णा प॒वित्रं॒ वै हिर॑ण्यं पु॒नात्ये॒वैनं॑ (२४)

वि॒न्दते᳚ प्र॒जां वै᳚श्वान॒रं द्वाद॑शकपालं॒ निर्व॑पेत्पु॒त्रे जा॒ते यद॒ष्टाक॑पालो॒ भव॑ति गाय॒त्रि॒यै॒वैनं॑ ब्रह्मवर्च॒सेन॑ पुनाति॒ यन्नव॑कपालस्त्रि॒वृ॒तै॒वास्मि॒न्तेजो॑ दधाति॒ यद्दश॑कपालो वि॒रा॒जै॒वास्मि॑न्न॒न्नाद्यं॑ दधाति॒ यदेका॑दशकपालस्त्रि॒ष्टु॒भै॒वास्मि॑न्निन्द्रि॒यं द॑धाति॒ यद्द्वाद॑शकपालो॒ जग॑त्यै॒वास्मि॑न्प॒शून्द॑धाति॒ यस्मि॑ञ्जा॒त ए॒तामिष्टिं॑ नि॒र्वप॑ति पू॒त - (२५)

ए॒व तेज॒स्व्य॑न्ना॒द इ॑न्द्रिया॒वी प॑शु॒मान्भ॑व॒त्यव॒ वा ए॒ष सु॑व॒र्गाल्लो॒काच्छि॑द्यते॒ यो द॑र्शपूर्णमासया॒जी सन्न॑मावा॒स्यां᳚ वा पौर्णमा॒सीं वा॑ऽतिपा॒दय॑ति सुव॒र्गाय॒ हि लो॒काय॑ दर्॒शपूर्णमा॒सावि॒ज्येते॑ वै᳚श्वान॒रं द्वाद॑शकपालं॒ निर्व॑पेदमावा॒स्यां᳚ वा पौर्णमा॒सीं वा॑ऽति॒पाद्य॑ संवथ्स॒रो वा अ॒ग्निर्वै᳚श्वान॒रः सं॑वथ्स॒रमे॒व प्री॑णा॒त्यथो॑ संवथ्स॒रमे॒वास्मा॒ उप॑दधाति सुव॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॒ सम॑ष्ट्या॒ (२६)

अथो॑ दे॒वता॑ ए॒वान्वा॒रभ्य॑ सुव॒र्गं लो॒कमे॑ति वीर॒हा वा ए॒ष दे॒वानां॒ यो᳚ऽग्निमु॑द्वा॒सय॑ते॒ न वा ए॒तस्य॑ ब्राह्म॒णा ऋ॑ता॒यवः॑ पु॒राऽन्न॑मक्षन्ना॒ग्नेय॑म॒ष्टाक॑पालं॒ निर्व॑पे॒द्वैश्वान॒रं द्वाद॑शकपालम॒ग्नि-मु॑द्वासयि॒ष्यन् यद॒ष्टाक॑पालो॒ भव॑त्य॒ष्टाक्ष॑रा गाय॒त्री गाय॑त्रो᳚ऽग्निर्यावा॑ने॒वाग्निस्तस्मा॑ आति॒थ्यं क॑रो॒त्यथो॒ यथा॒ जनं॑ य॒तेऽव॒सं क॒रोति॑ ता॒दृ- (२७)

गे॒व तद्द्वाद॑शकपालो वैश्वान॒रो भ॑वति॒ द्वाद॑श॒ मासाः᳚ संवथ्स॒रः सं॑वथ्स॒रः खलु॒ वा अ॒ग्नेर्योनिः॒ स्वामे॒वैनं॒ योनिं॑ गमयत्या॒द्य॑म॒स्यान्नं॑ भवति वैश्वान॒रं द्वाद॑शकपालं॒ निर्व॑पेन्मारु॒तꣳ स॒प्तक॑पालं॒ ग्राम॑काम आहव॒नीये॑ वैश्वान॒रमधि॑श्रयति॒ गार्ह॑पत्ये मारु॒तं पा॑पव॒स्य॒सस्य॒ विधृ॑त्यै॒ द्वाद॑शकपालो वैश्वान॒रो भ॑वति॒ द्वाद॑श॒ मासाः᳚ संवथ्स॒रः सं॑वथ्स॒रेणै॒वास्मै॑ सजा॒ताꣳश्च्याव॑यति मारु॒तो भ॑वति (२८)

म॒रुतो॒ वै दे॒वानां॒ विशो॑ देववि॒शेनै॒वास्मै॑ मनुष्यवि॒शमव॑रुन्धे स॒प्तक॑पालो भवति

स॒प्तग॑णा॒ वै म॒रुतो॑ ग॒ण॒श ए॒वास्मै॑ सजा॒तानव॑रुन्धेऽनू॒च्यमा॑न॒ आसा॑दयति॒ विश॑मे॒वास्मा॒ अनु॑वर्त्मानं करोति॥ (२९)

प्र॒जाका॑मः संवथ्स॒रः पु॒नात्ये॒वैनं॑ पूतः समं॑ष्ठ्यै ता॒दृङ्मा॑रु॒तो भं॑व॒त्येका॒न्नत्रि॒॒ꣳशच्चं॥७॥ [५]

आ॒दि॒त्यं च॒रुं निर्व॑पेथ्सङ्ग्रा॒मम॑ुपप्रया॒स्यन्नि॒यं वा अदि॑तिर॒स्यामे॒व पूर्वे॒ प्रति॑तिष्ठन्ति वैश्वान॒रं द्वाद॑शकपाल॒ं निर्व॑पेदा॒यतनं॑ ग॒त्वा सं॑वथ्स॒रो वा अ॒ग्निर्वै᳚श्वान॒रः सं॑वथ्स॒रः खलु॒ वै दे॒वाना॑मा॒यत॑नमे॒तस्मा॒द्वा आ॒यत॑नाद्दे॒वा असु॑रानजय॒न् यद्वै᳚श्वान॒रं द्वाद॑शकपालं नि॒र्वप॑ति दे॒वाना॑मे॒वाऽऽयत॑ने यतते॒ जय॑ति॒ तꣳ सङ्ग्रा॒मम॒ेतस्मि॒न्वा ए॒तौ मृ॑जाते॒ (३०)

यो वि॑द्विषा॒णयो॒रन्न॒मत्ति॑ वैश्वान॒रं द्वाद॑शकपाल॒ं निर्व॑पेद्विद्विषा॒णयो॒रन्नं॑ ज॒ग्ध्वा सं॑वथ्स॒रो वा अ॒ग्निर्वै᳚श्वान॒रः सं॑वथ्स॒रस्व॑दितमे॒वात्ति॒ नास्मि॑न्मृजाते संवथ्स॒राय॒ वा ए॒तौ सम॑माते॒ यौ स॑ममाते॒ तयो॒र्यः पूर्वो॑ऽभि॒द्रुह्य॑ति॒ तं वरु॑णो गृह्णाति वैश्वान॒रं द्वाद॑शकपाल॒ं निर्व॑पेथ्सममानयो॒ः पूर्वो॑ऽभि॒द्रुह्य॑ संवथ्स॒रो वा अ॒ग्निर्वै᳚श्वान॒रः सं॑वथ्स॒रमे॒वाऽऽप्त्वा निर्व॑रु॒णं (३१)

प॒रस्ता॑द॒भिद्रु॑ह्यति॒ नैनं॒ वरु॑णो गृह्णात्या॒व्यं॑ वा ए॒ष प्रति॑गृह्णाति॒ योऽविं॑ प्रतिगृ॒ह्णाति॑ वैश्वान॒रं द्वाद॑शकपाल॒ं निर्व॑पेदविं॑ प्रति॒गृह्य॑ संवथ्स॒रो वा अ॒ग्निर्वै᳚श्वान॒रः सं॑वथ्स॒रस्व॑दितामे॒व प्रति॑गृह्णाति॒ नाव्यं॑ प्रति॑गृह्णात्या॒त्मनो॒ वा ए॒ष मात्रा॑माप्नोति॒ य उ॑भ॒याद॑त्प्रतिगृ॒ह्णात्यश्वं॑ वा॒ पुरु॑षं वा वैश्वान॒रं द्वाद॑शकपाल॒ं निर्व॑पेदु॒भ॒याद॑त् (३२)

प्रति॒गृह्य॑ संवथ्स॒रो वा अ॒ग्निर्वै᳚श्वान॒रः सं॑वथ्स॒रस्व॑दितमे॒व प्रति॑गृह्णाति॒ नाऽऽत्मनो॒ मात्रा॑माप्नोति वैश्वान॒रं द्वाद॑शकपाल॒ं निर्व॑पेथ्स॒निमे॒ष्यन्थ्सं॑वथ्स॒रो वा अ॒ग्निर्वै᳚श्वान॒रो य॒दा खलु॒ वै सं॑वथ्स॒रं ज॒नता॑यां॒ चर॒त्यथ॒ स धं॑ना॒र्घो भं॑वति॒ यद्वै᳚श्वान॒रं द्वाद॑शकपालं नि॒र्वप॑ति संवथ्स॒रसा॑तामे॒व स॒निम॒भि प्रच्यं॑वते॒ दानं॑कामा अस्मै प्र॒जा भं॑वन्ति॒ यो वै सं॑वथ्स॒रं (३३)

प्र॒युज्य॒ न विं॑मु॒ञ्चत्यं॑प्रतिष्ठानो वै स भं॑वत्येतमे॒व वै᳚श्वान॒रं पुन॑रा॒गत्य॒ निर्व॑पे॒द्यमे॒व प्रं॑युङ्क्ते॒ तं भा॑ग॒धेये॑न॒ विमु॑ञ्चति॒ प्रति॑ष्ठित्यै॒ यया॒ रज्ज्वो॑त्त॒मां गामा॒जेत्तां भ्रातृ॑व्याय॒ प्रहि॑णुया॒न्निर्‌ऋ॑तिमे॒वास्मै॒ प्रहि॑णोति॥ (३४)

नि॒र्व॒रु॒णं व॑पेदु॒भ॒याद॒द्यो वै सं॑वथ्स॒रꣳ षट्त्रि॑ꣳशच्च।॥५॥ [६]

ऐ॒न्द्रं च॒रुं निर्व॑पेत्प॒शुका॑म ऐ॒न्द्रा वै प॒शव॒ इन्द्र॑मे॒व स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वास्मै॑

प॒शून्प्रय॑च्छति पशु॒माने॒व भ॑वति च॒रुर्भ॑वति॒ स्वादे॒वास्मै॒ योने॑ः प॒शून्प्रज॑नय॒तीन्द्रा॑येन्द्रि॒याव॑ते पुरो॒डाश॒मेका॑दशकपालं॒ निर्व॑पेत्प॒शुका॑म इन्द्रि॒यं वै प॒शव॒ इन्द्र॑मे॒वेन्द्रि॒याव॑न्त॒ꣳ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स - (३५)

ए॒वास्मा॑ इन्द्रि॒यं प॒शून्प्रय॑च्छति पशु॒माने॒व भ॑व॒तीन्द्रा॑य घ॒र्मव॑ते पुरो॒डाश॒मेका॑दश-कपालं॒ निर्व॑पेद्ब्रह्मवर्च॒सका॑मो ब्रह्मवर्च॒सं वै घ॒र्म इन्द्र॑मे॒व घ॒र्मव॑न्त॒ꣳ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वास्मि॑न्ब्रह्मवर्च॒सं द॑धाति ब्रह्मवर्च॒स्ये॑व भ॑व॒तीन्द्रा॑या॒र्कव॑ते पुरो॒डाश॒मेका॑दश-कपालं॒ निर्व॑पे॒दन्न॑कामो॒ऽर्को वै दे॒वाना॒मन्न॒मिन्द्र॑मे॒वार्कव॑न्त॒ꣳ स्वेन॑ भाग॒धेये॒- (३६)

नोप॑धावति॒ स ए॒वास्मा॒ अन्नं॒ प्रय॑च्छत्यन्ना॒द ए॒व भ॑व॒तीन्द्रा॑य घ॒र्मव॑ते पुरो॒डाश॒मेका॑-दशकपालं॒ निर्व॑पे॒दिन्द्रा॑येन्द्रि॒याव॑त॒ इन्द्रा॑या॒र्कव॑ते॒ भूति॑कामो॒ यदिन्द्रा॑य घ॒र्मव॑ते नि॒र्वप॑ति॒ शिर॑ ए॒वास्य॒ तेन॑ करोति॒ यदिन्द्रा॑येन्द्रि॒याव॑त आ॒त्मान॑मे॒वास्य॒ तेन॑ करोति॒ यदिन्द्रा॑या॒र्कव॑ते भू॒त ए॒वान्नाद्ये॒ प्रति॑तिष्ठति॒ भव॑त्ये॒वेन्द्रा॑या- (३७)

ꣳहो॒मुचे॑ पुरो॒डाश॒मेका॑दशकपालं॒ निर्व॑पे॒द्यः पा॒प्मना॑ गृही॒तः स्यात्पा॒प्मा वा अꣳह॒ इन्द्र॑मे॒वाꣳहो॒मुच॒ꣳ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वैन॑ पा॒प्मनोऽꣳह॒सो मुञ्चतीन्द्रा॑य वैमृ॒धाय॑ पुरो॒डाश॒मेका॑दशकपालं॒ निर्व॑पे॒द्यं मृधो॒ऽभि प्र॒वेपे॑रन्रा॒ष्ट्राणि॑ वा॒ऽभिस॑मि॒युरिन्द्र॑मे॒व वैमृ॒धꣳ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वास्मा॒न्मृधो (३८)

ऽप॑ह॒न्तीन्द्रा॑य त्रा॒त्रे पुं॑रो॒डाश॒मेका॑दशकपालं॒ निर्व॑पेद्ब॒द्धो वा॒ परि॑यत्तो॒ वेन्द्र॑मे॒व त्रा॒तार॒ꣳ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वैन॑ त्रायत॒ इन्द्रा॑यार्काश्वमे॒धव॑ते पुरो॒डाश॒मेका॑दशकपालं॒ निर्व॑पे॒द्यं म॑हाय॒ज्ञो नोप॒नमे॑द॒ते वै म॑हाय॒ज्ञस्या॒न्त्ये॑ त॒नू यद॑र्काश्वमे॒धाविन्द्र॑मे॒वार्का॑श्वमे॒धव॑न्त॒ꣳ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वास्मा॑ अन्त॒तो म॑हाय॒ज्ञं च्या॑वय॒त्युपै॑नं महाय॒ज्ञो न॑मति॥ (३९)

इन्द्रि॒याव॑न्त॒ꣳ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ सो॑ऽर्कव॑न्त॒ꣳ स्वेन॑ भाग॒धेये॑नै॒वेन्द्रा॑यास्मा॒न्मृधो॑ऽस्मै स॒प्त च॑॥५॥ ——[७]

इन्द्रा॒यान्वृ॑जवे पुरो॒डाश॒मेका॑दशकपालं॒ निर्व॑पे॒द्ग्राम॑काम॒ इन्द्र॑मे॒वान्वृ॑जु॒ꣳ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वास्मै॑ सजा॒ताननु॑कान्करोति ग्रा॒म्ये॑व भ॑व॒तीन्द्रा॒ण्यै च॒रुं निर्व॑पे॒द्यस्य॒ सेनाऽस॑ꣳशितेव॒ स्यादि॑न्द्रा॒णी वै सेना॑यै दे॒वतै॒न्द्रा॒णीमे॒व स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ सैवास्य॒ सेना॒ꣳ सꣳश्य॑ति॒ बल्ब॑जा॒नपी॒- (४०)

ष्मे सन्नंह्येद्दौर्यत्राधिष्कन्ना न्यमेंहृत्ततो बल्बंजा उदंतिष्ठन्गवांमेवैनं न्यायमंपिनीय गा वेंदयतीन्द्रांय मन्युमते मनंस्वते पुरोडाशमेकांदशकपालं निर्वपेथ्सङ्ग्रामे सं यंत्त इन्द्रियेण वै मन्युना मनंसा सङ्ग्रामं जंयतीन्द्रंमेव मंन्युमन्तं मनंस्वन्तꣳ स्वेनं भागधेयेनोपं धावति स एवास्मिंन्निन्द्रियं मन्युं मनों दधाति जयंति तꣳ (४१)

संङ्ग्राममेतामेव निर्वपेद्यो हृतमंनाः स्वयं पांप इव स्यादेतानि हि वा एतस्मादपंक्रान्तान्यथैष हृतमंनाः स्वयं पांप इन्द्रंमेव मंन्युमन्तं मनंस्वन्तꣳ स्वेनं भागधेयेनोपं धावति स एवास्मिंन्निन्द्रियं मन्युं मनों दधाति न हृतमंनाः स्वयं पांपो भवतीन्द्रांय दात्रे पुंरोडाशमेकांदशकपालं निर्वपेद्यः कामयेत दानंकामा मे प्रजाः स्यु- (४२)

रितीन्द्रंमेव दातारꣳ स्वेनं भागधेयेनोपं धावति स एवास्मै दानंकामाः प्रजाः कंरोति दानंकामा अस्मै प्रजा भंवन्तीन्द्रांय प्रदात्रे पुंरोडाशमेकांदशकपालं निर्वपेद्यस्मै प्रत्तमिव सन्न प्रंदीयेतेन्द्रंमेव प्रंदातारꣳ स्वेनं भागधेयेनोपं धावति स एवास्मै प्रदांपयतीन्द्रांय सुत्राम्णें पुरोडाशमेकांदशकपालं निर्वपेदपंरुद्धो वा- (४३)

ऽपरुध्यमांनो वेन्द्रंमेव सुत्रामांणꣳ स्वेनं भागधेयेनोपं धावति स एवैनं त्रायते-ऽनपरुध्यो भंवतीन्द्रो वै सदृङ् देवतांभिरासीथ्स न व्यावृतंमगच्छथ्स प्रजापंतिमुपां-धावत्तस्मां एतमैन्द्रमेकांदशकपालं निरंवपत्तेनैवास्मिंन्निन्द्रियमंदधाच्छक्वंरी याज्यानुवाक्ये अकरोद्वज्रो वै शक्वंरी स एंनं वज्रो भूत्यां ऐन्ध (४४)

सोंऽभवथ्सोंऽबिभेद्भूतः प्र मां धक्ष्यतीति स प्रजापंतिं पुनरुपांधावथ्स प्रजापंतिः शक्वंर्या अधिं रेवतीं निरंमिमीत शान्त्या अप्रंदाहाय योऽलꣳ श्रियै सन्थ्सदृङ्ख्समानैः स्यात्तस्मां एतमैन्द्रमेकांदशकपालं निर्वपेदिन्द्रंमेव स्वेनं भागधेयेनोपं धावति स एवास्मिंन्निन्द्रियं दंधाति रेवतीं पुरोनुवाक्यां भवति शान्त्या अप्रंदाहाय शक्वंरी याज्यां वज्रो वै शक्वंरी स एंनं वज्रो भूत्यां इन्धे भवंत्येव॥ (४५)

अपि तꣳ स्युर्वैन्ध भवति चतुंर्दश च॥६॥ —— [८]

आग्नावैष्णवमेकांदशकपालं निर्वपेदभिचरन्थ्सरंस्वत्याज्यंभागा स्याद्बार्हस्पत्य-श्चरुर्यदांग्नावैष्णव एकांदशकपालो भवंत्यग्निः सर्वा देवता विष्णुंर्यज्ञो देवतांभिश्चैवैनं

यज्ञेन चाभिचरति सरस्वत्याज्यभागा भवति वाग्वै सरस्वती वाचैवैनमभिचरति बार्हस्पत्यश्चरुर्भवति ब्रह्म वै देवानां बृहस्पतिर्ब्रह्मणैवैनमभिचरति (४६)

प्रति वै परस्तादभिचरन्तमभिचरन्ति द्वेद्वे पुरोनुवाक्ये कुर्यादतिप्रयुक्त्या एतयैव यजेताभिचर्यमाणो देवताभिरेव देवताः प्रतिचरति यज्ञेन यज्ञं वाचा वाचं ब्रह्मणा ब्रह्म स देवताश्चैव यज्ञं च मद्ध्यतो व्यवसर्पति तस्य न कुतश्चनोपाव्याधो भवति नैनमभिचरन्थ्स्तृणुत आग्नावैष्णवमेकादशकपालं निर्वपेद्यं यज्ञो नो- (४७)

पनमेदग्निः सर्वा देवता विष्णुर्यज्ञोऽग्निं चैव विष्णुं च स्वेन भागधेयेनोप धावति तावेवास्मै यज्ञं प्रयच्छत उपैनं यज्ञो नमत्याग्नावैष्णवं घृते चरुं निर्वपेच्चक्षुष्कामोऽग्नेर्वै चक्षुषा मनुष्या वि पश्यन्ति यज्ञस्य देवा अग्निं चैव विष्णुं च स्वेन भागधेयेनोप धावति तावेवा- (४८)

स्मिश्चक्षुर्धत्तश्चक्षुष्मानेव भवति धेन्वै वा एतद्रेतो यदाज्यमनडुहस्तण्डुला मिथुनादेवास्मै चक्षुः प्रजनयति घृते भवति तेजो वै घृतं तेजश्चक्षुस्तेजसैवास्मै तेजश्चक्षुरवरुन्ध इन्द्रियं वै वीर्यं वृङ्क्ते भ्रातृव्यो यजमानोऽयजमानस्याद्ध्वरकल्पां प्रति निर्वपेद्भ्रातृव्ये यजमाने नास्यैन्द्रियं (४९)

वीर्यं वृङ्क्ते पुरा वाचः प्रवदितोर्निर्वपेद्यावत्येव वाक्तामप्रोदितां भ्रातृव्यस्य वृङ्क्ते तामस्य वाचं प्रवदन्तीमन्या वाचोऽनु प्रवदन्ति ता इन्द्रियं वीर्यं यजमाने दधत्याग्नावैष्णवमष्टा-कपालं निर्वपेत्प्रातः सवनस्याकाले सरस्वत्याज्यभागा स्याद्बार्हस्पत्यश्चरुर्यदष्टाकपालो भवत्यष्टाक्षरा गायत्री गायत्रं प्रातः सवनं प्रातः सवनमेव तेनाऽऽप्नो- (५०)

त्याग्नावैष्णवमेकादशकपालं निर्वपेन्माद्ध्यन्दिनस्य सवनस्याकाले सरस्वत्याज्यभागा स्याद्बार्हस्पत्यश्चरुर्यदेकादशकपालो भवत्येकादशाक्षरा त्रिष्टुप्त्रैष्टुभं माद्ध्यन्दिनꣳ सवनं माद्ध्यन्दिनमेव सवनं तेनाऽऽप्नोत्याग्नावैष्णवं द्वादशकपालं निर्वपेत्तृतीयसवनस्याकाले सरस्वत्याज्यभागा स्याद्बार्हस्पत्यश्चरुर्यद्द्वादशकपालो भवति द्वादशाक्षरा जगती जागतं तृतीयसवनं तृतीयसवनमेव तेनाऽऽप्नोति देवताभिरेव देवताः (५१)

प्रतिचरति यज्ञेन यज्ञं वाचा वाचं ब्रह्मणा ब्रह्म कपालैरेव छन्दाꣳस्याप्नोति पुरोडाशैः सवनानि मैत्रावरुणमेककपालं निर्वपेद्वशायै काले यैवासौ भ्रातृव्यस्य वशाऽनूबन्ध्या सो

ए॒वैषैतस्यैक॑कपालो भवति न॒हि क॒पालैः᳚ प॒शुमर्ह॒त्याप्तुम्᳚॥ (५२)

ब्रह्म॑णै॒वैन॑म॒भिच॑रति य॒ज्ञो न ता॒वे॒वास्यै᳚न्द्रि॒यमा᳚प्नोति दे॒वताः᳚ स॒प्तत्रि॑ꣳशच्च॥७॥ [९]

अ॒सावा॑दि॒त्यो न व्य॑रोचत॒ तस्मै॑ दे॒वाः प्राय॑श्चित्तिमैच्छ॒न्तस्मा॑ ए॒तꣳ सोमारौ॒द्रं च॒रुं निर॑वप॒न्तेनै॒वास्मि॒न्रुच॑मदधु॒र्यो ब्र॑ह्मवर्च॒सका॑मः॒ स्यात्तस्मा॑ ए॒तꣳ सोमारौ॒द्रं च॒रुं निर्व॑पे॒थ्सोमं॑ चै॒व रु॒द्रं च॒ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ तावे॒वास्मि॑न्ब्रह्मवर्च॒सन्ध॑त्तो ब्रह्मवर्च॒स्ये॑व भ॑वति तिष्यापूर्ण॑मा॒से निर्व॑पेद्रु॒द्रो- (५३)

वै ति॒ष्यः॑ सोमः॑ पूर्णमा॑सः सा॒क्षादे॒व ब्र॑ह्मवर्च॒समव॑रुन्धे॒ परि॑श्रिते याजयति ब्रह्मवर्च॒सस्य॒ परि॑गृहीत्यै श्वे॒तायै᳚ श्वे॒तव॑थ्सायै दु॒ग्धं म॑थि॒तमाज्यं॑ भव॒त्याज्यं॒ प्रोक्ष॑ण॒माज्ये॑न मार्जयन्ते॒ याव॑दे॒व ब्र॑ह्मवर्च॒सं तथ्सर्वं॑ करो॒त्यति॑ ब्रह्मवर्च॒सं क्रि॑यत॒ इत्या॑हुरीश्व॒रो दु॒श्चर्मा॒ भवि॑तो॒रिति॑ मान॒वी ऋचौ॑ धा॒य्ये॑ कुर्या॒द्यद्वै किं च॒ मनु॒रव॑द॒त्तद्भे॑ष॒जं (५४)

भे॑ष॒जमे॒वास्मै॑ करोति॒ यदि॑ बिभी॒याद्दु॒श्चर्मा॑ भविष्या॒मीति॑ सोमापौ॒ष्णं च॒रुं निर्व॑पेथ्सौ॒म्यो वै दे॒वत॑या॒ पुरु॑षः पौ॒ष्णाः प॒शवः॒ स्वयै॒वास्मै॑ दे॒वत॑या प॒शुभि॒स्त्वच॑ं करोति॒ न दु॒श्चर्मा॑ भवति सोमारौ॒द्रं च॒रुं निर्व॑पेत्प्र॒जाका॑मः॒ सोमो॒ वै रे॑तो॒धा अ॒ग्निः प्र॒जाना᳚ं प्रजनयि॒ता सोम॑ ए॒वास्मै॒ रेतो॒ दधा᳚त्य॒ग्निः प्र॒जां प्रज॑नयति वि॒न्दते᳚ (५५)

प्र॒जाꣳ सोमारौ॒द्रं च॒रुं निर्व॑पेदभि॒चर᳚न्थ्सौ॒म्यो वै दे॒वत॑या॒ पुरु॑ष ए॒ष रु॒द्रो यद॒ग्निः स्वाया॑ ए॒वैनं॑ दे॒वता॑यै नि॒ष्क्रीय॑ रु॒द्रायापि॑ दधाति ता॒जगार्ति॒मार्च्छ॑ति सोमारौ॒द्रं च॒रुं निर्व॑पे॒ज्ज्योगा॑मयावी॒ सोमं॒ वा ए॒तस्य॒ रसो॑ गच्छत्य॒ग्निꣳ शरी॑रं॒ यस्य॒ ज्योगा॒मय॑ति॒ सोमा॑दे॒वास्य॒ रस॑ं निष्क्री॒णात्य॒ग्नेः शरी॑रमु॒त यदी॒- (५६)

तासु॒र्भव॑ति॒ जीव॑त्येव सोमारु॒द्रयो॒र्वा ए॒तं ग्र॑सि॒तꣳ होता॒ निष्खि॑दति॒ स ई᳚श्व॒र आर्ति॒मार्तो॒रन॒ड्वान् होत्रा॒ देयो॒ वह्नि॒र्वा अ॑न॒ड्वान् वह्नि॒र्होता॒ वह्नि॑नै॒व वह्नि॑मा॒त्मान॑ꣳ स्पृणोति सोमारौ॒द्रं च॒रुं निर्व॑पे॒द्यः का॒मये॑त॒ स्वे᳚ऽस्मा आ॒यत॑ने॒ भ्रातृ॑व्यं जनयेयमिति॒ वेदि॑ं परि॒गृह्या॒र्द्धमु॑द्ध॒न्याद॒र्द्धं नार्द्धं ब॒र्हिषः॑ स्तृणी॒याद॒र्द्धं नार्द्धमि॒ध्मस्या᳚भ्याद॒ध्याद॒र्द्धं न स्व ए॒वास्मा॑ आ॒यत॑ने॒ भ्रातृ॑व्यं जनयति॥ (५७)

रु॒द्रो भे॑ष॒जं वि॒न्दते॒ यदि॑ स्तृणी॒याद॒र्द्धं द्वाद॑श च॥५॥ [१०]

ऐन्द्रमेका॑दशकपालं॒ निर्व॑पेन्मारु॒तꣳ स॒प्तक॑पालं॒ ग्राम॑काम॒ इन्द्र᳚ं चै॒व म॒रुत॑श्च॒ स्वेन॑
भा॒ग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ त ए॒वास्मै॑ सजा॒तान्प्रय॑च्छन्ति ग्रा॒म्ये॑व भ॑वत्याहव॒नीय॑ ऐ॒न्द्रमधि॑श्रयति॒
गार्॒ह॑पत्ये मारु॒तं पा॑पवस्य॒सस्य॒ विधृ॑त्यै स॒प्तक॑पालो मारु॒तो भ॑वति स॒प्तग॑णा॒ वै म॒रुतो॑
ग॒ण॒श ए॒वास्मै॑ सजा॒तानव॑रुन्धेऽनू॒च्यमा॑न॒ आसा॑दयति॒ विश॑मे॒वा- (५८)

स्मा॒ अनु॑वर्त्मानं करोत्ये॒तामे॒व निर्व॑पे॒द्यः का॒मये॑त क्ष॒त्राय॑ च वि॒शे च॑
स॒मद॑ं दध्या॒मित्यैन्द्रस्या॑व॒द्यन्ब्रू॑या॒दिन्द्रा॒यानु॑ ब्रू॒हीत्या॒श्राव्य॑ ब्रूयान्म॒रुतो॑ य॒जेति॑
मारु॒तस्या॑व॒द्यन्ब्रू॑यान्म॒रुद्भ्योऽनु॑ब्रू॒हीत्या॒श्राव्य॑ ब्रूया॒दिन्द्र᳚ं य॒जेति॒ स्व ए॒वैभ्यो॑ भाग॒धेये॑
स॒मद॑ं दधाति वितृꣳहा॒णास्ति॑ष्ठन्त्ये॒तामे॒व (५९)

निर्व॑पे॒द्यः का॒मये॑त॒ कल्पे॑र॒न्निति॑ यथादेव॒तम॑व॒दाय॑ यथादेव॒तं य॑जे॒द्भाग॒धेये॑नै॒वैना॑न्
यथाय॒थं क॑ल्पयति॒ कल्प॑न्त ए॒वैन्द्रमेका॑दशकपालं॒ निर्व॑पेद्वैश्वदे॒वं द्वाद॑शकपालं॒ ग्राम॑काम॒
इन्द्र᳚ं चै॒व विश्वाꣳ॑श्च दे॒वान्थ्स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ त ए॒वास्मै॑ सजा॒तान्प्रय॑च्छन्ति ग्रा॒म्ये॑व
भ॑वत्यै॒न्द्रस्या॑व॒दाय॑ वैश्वदेवस्याव॑द्ये॒दथै॒न्द्रः स्यो॒- (६०)

परि॑ष्टादिन्द्रि॒येणै॒वास्मा॑ उभ॒यत॑ः सजा॒तान्परि॑गृह्णात्युपाधा॒य्य॑पूर्वय॒ं वासो॒ दक्षि॑णा
सजा॒ताना॒मुप॑हित्यै पृश्नि॑यै दु॒ग्धे प्रैय॑ङ्गवं च॒रुं निर्व॑पेन्म॒रुद्भ्यो॒ ग्राम॑काम॒ः पृश्नि॑यै॒ वै
पय॑सो म॒रुतो॑ जा॒ताः पृश्नि॑यै प्रि॒यङ्ग॑वो मारु॒ताः खलु॒ वै दे॒वत॑या सजा॒ता म॒रुत॑
ए॒व स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ त ए॒वास्मै॑ सजा॒तान्प्रय॑च्छन्ति ग्रा॒म्ये॑व भ॑वति प्रि॒यव॑ती
याज्यानुवा॒क्ये॑ (६१)

भवतः प्रि॒यमे॒वैन॑ꣳ समा॒नानां᳚ करोति द्वि॒पदा॑ पुरोनुवा॒क्या॑ भवति द्वि॒पद॑ ए॒वाव॑-
रुन्धे॒ चतु॑ष्पदा या॒ज्या॑ चतु॑ष्पद ए॒व प॒शूनव॑रुन्धे देवासु॒राः सं य॑त्ता आस॒न्ते दे॒वा
मि॒थो विप्रि॑या आस॒न्ते ३॒ऽन्योँ॑न्यस्मै ज्यैष्ठ्या॒याति॑ष्ठमानाश्चतु॒र्धा व्य॑क्रामन्न॒ग्निर्वसु॑भि॒ः सोमो॑
रु॒द्रैरिन्द्रो॑ म॒रुद्भि॒र्वरु॑ण आदि॒त्यैः स इन्द्र॑ः प्र॒जाप॑तिमुपा॑धाव॒त्तमे॒- (६२)

तया॑ सं॒ज्ञान्या॑ऽयाजयद॒ग्नये॒ वसु॑मते पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालं॒ निर॑वप॒थ्सोमा॑य रु॒द्रव॑ते
च॒रुमिन्द्रा॑य म॒रुत्व॑ते पुरो॒डाश॒मेका॑दशकपालं॒ वरु॑णायाऽऽदि॒त्यव॑ते च॒रुं ततो॒ वा इन्द्र᳚ं
दे॒वा ज्यैष्ठ्या॑या॒भि सम॑जानत॒ यः स॑मा॒नैर्मि॒थो विप्रि॑य॒ः स्यात्तमे॒तया॑ सं॒ज्ञान्या॑ याजयेद॒ग्नये॒
वसु॑मते पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालं॒ निर्व॑पे॒थ्सोमा॑य रु॒द्रव॑ते च॒रुमिन्द्रा॑य म॒रुत्व॑ते पुरो॒डाश॒मेका॑दश-

कपालं वरुणायाऽऽदित्यवते चरुमिन्द्रमेवैनं भूतं ज्यैष्ठ्याय समाना अभिसञ्जानते वसिष्ठः समानानां भवति॥ (६३)

विशमेव तिष्ठन्त्येतामेवाथैन्द्रस्यं याज्यानुवाक्ये तं वरुणाय चतुर्दश च॥६॥ [११]

हिरण्यगर्भ आपो ह यत्प्रजापते। स वेद पुत्रः पितरꣳ स मातरꣳ स सूनुर्भुवथ्स भुवत्पुनर्मघः। स द्यामौर्णोदन्तरिक्षꣳ स सुवः स विश्वा भुवो अभवथ्स आऽभवत्। उदुत्यं चित्रम्। सप्रत्नवन्नवीयसाऽग्ने द्युम्नेन सं यता। बृहत्ततन्थ भानुना। निकाव्या वेधसः शश्वतस्करहस्ते दधानो - (६४)

नर्या पुरूणि। अग्निर्भुवद्रयिपती रयीणाꣳ सत्रा चक्राणो अमृतानि विश्वा। हिरण्यपाणिमूतये सवितारमुप ह्वये। स चेत्ता देवता पदम्। वाममद्य सवितर्वाममु श्वो दिवेदिवे वाममस्मभ्यꣳ सावीः। वामस्य हि क्षयस्य देव भूरेरया धिया वामभाजः स्याम। बडित्था पर्वतानां खिद्रं बिभर्षि पृथिवि। प्र या भूमि प्रवत्वति मह्ना जिनोषि (६५)

महिनि। स्तोमासस्त्वा विचारिणि प्रतिष्टोभन्त्यक्तुभिः। प्र या वाजं न हेषन्तं पेरुमस्यस्यर्जुनि। ऋदूदरेण सख्या सचेय यो मा न रिष्येद्धर्यश्व पीतः। अयं यः सोमो न्यधाय्यस्मे तस्मा इन्द्रं प्रतिरमेम्यच्छ। आपान्तमन्युस्तृपलप्रभर्मा धुनिः शिमीवाञ्छरुमाꣳ ऋजीषी। सोमो विश्वान्यतसा वनानि नार्वागिन्द्रं प्रतिमानानि देभुः। प्र (६६)

सुवानः सोमं ऋतयुश्चिकेतेन्द्राय ब्रह्म जमदग्निरर्चन्न्। वृषा यन्तासि शवसस्तु-रस्यान्तर्यच्छ गृणते धर्त्रं दृꣳह। सबाधस्ते मदं च शुष्मयं च ब्रह्म नरो ब्रह्मकृतः सपर्यन्न्। अर्को वा यत्तुरते सोमचक्षास्तत्रेदिन्द्रो दधते पृथ्सु तुर्याम्। वषट्ते विष्णवास आ कृणोमि तन्मे जुषस्व शिपिविष्ट हव्यम्। (६७)

वर्धन्तु त्वा सुष्टुतयो गिरो मे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः। प्र तत्ते अद्य शिपिविष्ट नामार्यः शꣳसामि वयुनानि विद्वान्। तं त्वा गृणामि तवसमतवीयान्क्षयन्तमस्य रजसः पराके। किमित्ते विष्णो परिचक्ष्यं भूत्प्रयद्ववक्षे शिपिविष्टो अस्मि। मा वर्पो अस्मदपगूह एतद्यदन्यरूपः समिथे बभूथ। (६८)

अग्ने दा दाशुषे रयिं वीरवन्तं परीणसम्। शिशीहि नः सूनुमतः। दा नो अग्ने शतिनो दाः सहस्रिणो दुरो न वाजꣳ श्रुत्या अपावृधि। प्राची द्यावापृथिवी ब्रह्मणा कृधि सुवर्ण

शु॒क्रमु॒षसो॒ विदि॑द्युतुः। अ॒ग्निर्दा॒ द्रवि॑णं वी॒रपे॑शा अ॒ग्निर्ऋषि॒ं॑ यः स॒हस्रा॑ स॒नोति॑। अ॒ग्निर्दि॒वि ह॒व्यमात॑ताना॒ग्नेर्धामा॑नि॒ विभृ॑ता पुरु॒त्रा। मा (६९)

नो॑ मर्द्धी॒रा तू भ॑र। घृ॒तं न पू॒तं त॒नूर॑रे॒पाः शुचि॒ हिर॑ण्यम्। तत्ते॑ रु॒क्मो न रो॑चत स्वधावः। उ॒भे सु॑श्चन्द्र स॒र्पिषो॒ दर्वी᳚ श्रीणीष आ॒सनि॑। उ॒तो न॒ उत्पु॑पूर्या उ॒क्थेषु॑ शवसस्पत॒ इषꣳ॑ स्तो॒तृभ्य॒ आ भ॑र। वायो॑ श॒तꣳ हरी॑णां यु॒वस्व॒ पोष्या॑णाम्। उ॒त वा॑ ते सह॒स्रिणो॒ रथ॒ आ या॑तु॒ पाज॑सा। प्र याभि॒र्- (७०)

यासि॑ दा॒श्वाꣳस॒मच्छा॑ नि॒युद्भि॑र्वायवि॒ष्टये॑ दुरो॒णे। नि नो॑ र॒यिꣳ सु॒भोज॑सं युवे॒ह नि वी॒रव॒द्गव्य॒मश्वि॑यं च॒ राध॑ः। रे॒वती᳚र्नः सध॒माद॒ इन्द्रे॑ सन्तु तु॒विवा॑जाः। क्षु॒मन्तो॒ याभि॒र्मदे॑म। रे॒वाꣳ इद्रे॒वत॑ः स्तो॒ता स्यात्त्वाव॑तो म॒घोन॑ः। प्रेदु॑ हरिवः श्रु॒तस्य॑॥ (७१)

जि॒नोषि॑ देभु॒ः प्र ह॒व्यं ब॒भूथ॒ मा याभि॑श्चत्वारि॒ꣳ॒शच्च॑॥८॥ [१२]

प्र॒जाप॑ति॒स्ताः सृष्टा अ॒ग्नये॑ पथि॒कृते॒ऽग्नये॒ कामा॑या॒ग्नयेऽन्न॑वते वैश्वा॒नरमा॑दि॒त्यं च॒रुमै॒न्द्रं च॒रुमिन्द्रा॒यान्वृ॑जव आग्नावैष्ण॒वम॒सौ सौ॑मारौ॒द्रमै॒न्द्रमेका॑-दशकपालꣳ हिरण्यग॒र्भो द्वाद॑श॥१२॥

प्र॒जाप॑तिर॒ग्नये॒ कामा॑या॒भि सम्भ॑वतो॒ यो विं॑द्विषा॒णयो॑रि॒ध्मे सन्न॑ह्येदाग्नावैष्ण॒वमु॒परि॑ष्टा॒द्यासि॑ दा॒श्वाꣳस॒मेक॑सप्ततिः॥७१॥

प्र॒जाप॑ति॒ः प्रेदु॑ हरिवः श्रु॒तस्य॑॥

हरि॑ः ॐ॥

॥कृष्ण-यजुर्वेदीय-तैत्तिरीय-संहितायां द्वितीयकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः समाप्तः॥२-२॥

॥तृतीयः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां द्वितीयकाण्डे तृतीयः प्रश्नः॥

आ॒दि॒त्येभ्यो॒ भुव॑द्वद्भ्यश्च॒रुं निर्व॑पे॒द्भूति॑काम आ॒दि॒त्या वा ए॒तं भूत्यै॒ प्रति॑ नुदन्ते॒ यो॑ऽलं॒ भूत्यै॒ सन्भूति॒ं न प्रा॒प्नोत्या॑दि॒त्याने॒व भुव॑द्वतः॒ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ त ए॒वैन॒ं भूति॑ं गमयन्ति॒ भव॑त्ये॒वाऽऽदि॒त्येभ्यो॑ धा॒रय॑द्वद्भ्यश्च॒रुं निर्व॑पे॒दप॑रुद्धो वाऽपरु॒ध्यमा॑नो वाऽऽदि॒त्या वा अ॑परो॒द्धार॑ आदि॒त्या अ॑वगमयि॒तार॑ आदि॒त्याने॒व धा॒रय॑द्वतः॒ (१)

स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ त ए॒वैन॑ं वि॒शि दा॑ध्रत्यनपरु॒ध्यो भ॑व॒त्यदि॒तेऽनु॑ मन्य॒स्वेत्य॑परु॒ध्यमा॑नोऽस्य प॒दमा द॑दीते॒यं वा अदि॑तिरि॒यमे॒वास्मै॑ रा॒ज्यमनु॑ मन्यते स॒त्याशीरित्या॑ह स॒त्यामे॒वाऽऽशिष॑ं कुरुत इ॒ह मन॒ इत्या॑ह प्र॒जा ए॒वास्मै॒ सम॑नसः करो॒त्युप॒ प्रेत॑ मरुत - (२)

सुदानव ए॒ना वि॒श्पति॑ना॒भ्य॑मु॒ꣳ राजा॑न॒मित्या॑ह मारु॒ती वै वि॒ड्ज्ये॒ष्ठो वि॒श्पति॑र्वि॒शैवैन॑ꣳ रा॒ष्ट्रेण॒ सम॑र्धयति॒ यः प॒रस्ता॑द्ग्राम्यवा॒दी स्यात्तस्य॑ गृ॒हाद्व्री॒हीना ह॑रेच्छु॒क्लाꣳश्च॑ कृ॒ष्णाꣳश्च॒ वि चि॑नुया॒द्ये शु॒क्लाः स्युस्तमा॑दि॒त्यं च॒रुं निर्व॑पेदादि॒त्या वै दे॒वत॑या॒ विड्वि॒श॑मे॒वाव॑ गच्छ॒- (३)

त्यव॑गतास्य॒ विडन॑वगतꣳ रा॒ष्ट्रमित्या॑हु॒र्ये कृ॒ष्णाः स्युस्तं वा॑रु॒णं च॒रुं निर्व॑पे॒द्वारु॒णं वै रा॒ष्ट्रमु॒भे ए॒व वि॒शं च रा॒ष्ट्रं चाव॑ गच्छति॒ यदि॒ नाव॒गच्छे॑दि॒ममह॒मा॑दि॒त्येभ्यो॑ भा॒गं निर्व॑पा॒म्यामुष्मा॑द॒मुष्यै॑ वि॒शोऽव॑गन्तो॒रिति॒ निर्व॑पेदादि॒त्या ए॒वैन॑ं भाग॒धेय॑ं प्रे॒प्सन्तो॒ वि॒शमव॑ (४)

गमयन्ति॒ यदि॒ नाव॒गच्छे॒दाश्व॑त्थान्म॒यूखा॒न्त्सप्त॒ म॑ध्यमे॒षायामुप॑ हन्यादि॒दम॒हमा॑-दि॒त्यान्ब॑ध्नाम्यामुष्मा॑द॒मुष्यै॑ वि॒शोऽव॑गन्तो॒रित्या॑दि॒त्या ए॒वैन॑ं ब॒द्धवी॑रा॒ वि॒शमव॑ गमयन्ति यदि॒ नाव॒गच्छे॑दे॒तमे॒वाऽऽदि॒त्यं च॒रुं निर्व॑पेदि॒ध्मेऽपि॑ म॒यूखा॒न्त्सं न॑ह्येदनपरु॒ध्यमे॒वाव॑ गच्छ॒त्याश्व॑त्था भवन्ति म॒रुतां॒ वा ए॒तदोजो॒ यद॑श्व॒त्थ ओज॑सै॒व वि॒शमव॑ गच्छति स॒प्त भ॑वन्ति स॒प्तग॑णा॒ वै म॒रुतो॑ गण॒श ए॒व वि॒शमव॑ गच्छति॥ (५)

धा॒रय॑द्वतो मरुतो गच्छति॒ वि॒शमवै॒तद॒ष्टाद॑श च॥५॥ —— [१]

दे॒वा वै मृ॒त्योर॑बिभयु॒स्ते प्र॒जाप॑ति॒मुपा॑धाव॒न्तेभ्य॑ ए॒तां प्रा॑जाप॒त्याꣳ श॒तकृ॑ष्णलां॒ निर॑वप॒त्तयै॒वैष्व॒मृत॑मदधा॒द्यो मृ॒त्योर्बि॒भी॒यात्तस्मा॑ ए॒तां प्रा॑जाप॒त्याꣳ श॒तकृ॑ष्णलां॒

निर्व॑पेत्प्र॒जाप॑तिमे॒व स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वास्मि॒न्नायु॑र्दधाति॒ सर्व॒मायु॑रेति श॒तकृ॑ष्णला भवति श॒तायु॒ः पुरु॑षः श॒तेन्द्रि॑य॒ आयु॑ष्ये॒वेन्द्रि॒ये (६)

प्रति॑ तिष्ठति घृ॒ते भ॑व॒त्यायु॒र्वै घृ॒तम॒मृत॒ꣳ॒ हिर॑ण्य॒मायु॑श्चै॒वास्मा॑ अ॒मृत॑ं च स॒मीची॑ दधाति च॒त्वारि॑चत्वारि कृ॒ष्णला॒न्यव॑ द्यति चतुरव॒त्तस्याऽऽप्त्यै॑ एक॒धा ब्र॒ह्मण॒ उप॑ हरत्येक॒धैव यज॑मान॒ आयु॑र्दधात्य॒सावा॑दि॒त्यो न व्य॑रोचत॒ तस्मै॑ दे॒वाः प्राय॑श्चित्तिमैच्छ॒न्तस्मा॑ ए॒तꣳ सौ॒र्यं च॒रुं निर॑वप॒न्तेनै॒वास्मि॒- (७)

न्रुच॑मदधु॒र्यो ब्र॑ह्मवर्च॒सका॑मः स्यात्तस्मा॑ ए॒तꣳ सौ॒र्यं च॒रुं निर्व॑पेद॒मुमे॒वाऽऽदि॒त्यꣳ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वास्मि॑न्ब्रह्मवर्च॒सं द॑धाति ब्रह्मवर्च॒स्ये॑व भ॑वत्यु॒भ॒यतो॑ रु॒क्मौ भ॑वत उ॒भ॒यत॑ ए॒वास्मि॒न्रुच॑ं दधाति प्रया॒जेप्र॑याजे कृ॒ष्णल॑ं जुहोति दि॒ग्भ्य ए॒वास्मै॑ ब्रह्मवर्च॒समव॑ रुन्ध आग्ने॒यम॒ष्टाक॑पाल॒ं निर्व॑पेथ्सावि॒त्रं द्वाद॑शकपाल॒ं भू॒म्यै (८)

च॒रुं यः का॒मये॑त॒ हिर॑ण्यं विन्दे॑य॒ हिर॑ण्य॒ं मोप॑ नमे॒दिति॒ यदा॑ग्ने॒यो भव॑त्याग्ने॒यं वै हिर॑ण्य॒ं यस्यै॒व हिर॑ण्य॒ं तेनै॒वैन॑द्विन्दते सावि॒त्रो भ॑वति सवि॒तृप्र॑सूत ए॒वैन॑द्विन्दते॒ भूम्यै॑ च॒रुर्भ॑वत्य॒स्यामे॒वैन॑द्विन्दत॒ उपै॑नꣳ॒ हिर॑ण्यं नमति॒ वि वा ए॒ष इ॒न्द्रि॒येण॑ वी॒र्ये॑णर्ध्यते॒ यो हिर॑ण्यं वि॒न्दत॑ ए॒ता- (९)

मे॒व निर्व॑पे॒द्धिर॑ण्यं वि॒त्त्वा नेन्द्रि॒येण॑ वी॒र्ये॑ण॒ व्यृ॑ध्यत ए॒तामे॒व निर्व॑पे॒द्यस्य॒ हिर॑ण्य॒ं नश्ये॒द्यदा॑ग्ने॒यो भव॑त्याग्ने॒यं वै हिर॑ण्य॒ं यस्यै॒व हिर॑ण्य॒ं तेनै॒वैन॑द्विन्दति सावि॒त्रो भ॑वति सवि॒तृप्र॑सूत ए॒वैन॑द्विन्दति॒ भूम्यै॑ च॒रुर्भ॑वत्य॒स्यां वा ए॒तन्न॑श्यति॒ यन्नश्य॑त्य॒स्यामे॒वैन॑द्विन्द॒ती- न्द्र॒- (१०)

स्त्वष्टु॑ः सोम॑मभी॒षहा॑पिब॒थ्स विष्व॒ङ्ङ्वा॑र्च्छ॒थ्स इ॒न्द्रि॒येण॑ सोमपी॒थेन॒ व्या॑र्ध्यत॒ स यदू॒र्ध्वमु॒दव॑मी॒त्ते श्या॒माका॑ अभव॒न्थ्स प्र॒जाप॑ति॒मुपा॑धाव॒त्तस्मा॑ ए॒तꣳ सौ॑मे॒न्द्रꣳ श्या॑मा॒कं च॒रुं निर॑वप॒त्तेनै॒वास्मि॑न्निन्द्रि॒यꣳ सो॑मपी॒थम॑दधा॒द्वि वा ए॒ष इ॒न्द्रि॒येण॑ सोमपी॒थेन॑र्ध्यते॒ यः सोम॒ं वमि॑ति॒ यः सो॑मवा॒मी स्यात्तस्मा॑- (११)

ए॒तꣳ सौ॑मे॒न्द्रꣳ श्या॑मा॒कं च॒रुं निर्व॑पे॒थ्सोम॑ं चै॒वेन्द्र॑ं च॒ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ तावे॒वास्मि॑न्निन्द्रि॒यꣳ सो॑मपी॒थं ध॑त्तो॒ नेन्द्रि॒येण॑ सोमपी॒थेन॒ व्यृ॑ध्यते॒ यथ्सौ॒म्यो भव॑ति सोमपी॒थमे॒वाव॑ रुन्धे॒ यदै॒न्द्रो भव॑तीन्द्रि॒यं वै सो॑मपी॒थ इ॒न्द्रि॒यमे॒व सो॑मपी॒थमव॑ रुन्धे श्यामा॒को भ॑वत्ये॒ष वाव स सोम॑ः (१२)

सा॒क्षादे॒व सोम॑पी॒थमव॑ रुन्धे॒ऽग्नये॑ दा॒त्रे पु॑रो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालं॒ निर्व॑पे॒दिन्द्रा॑य प्रदा॒त्रे पु॑रो॒डाश॒मेका॑दशकपालं प॒शुका॑मो॒ऽग्निरे॒वास्मै॑ प॒शून्प्र॑ज॒नय॑ति वृ॒द्धानिन्द्र॒ः प्र य॑च्छति॒ दधि॒ मधु॑ घृ॒तमापो॑ धा॒ना भ॑वन्त्ये॒तद्वै प॑शू॒ना२ं रू॒प२ं रू॒पेणै॒व प॒शूनव॑ रुन्धे पञ्चगृही॒तं भ॑वति॒ पाङ्क्ता॒ हि प॒शवो॑ बहुरू॒पं भ॑वति बहुरू॒पा हि प॒शव॒ः (१३)

समृ॑द्ध्यै प्राजाप॒त्यं भ॑वति प्राजाप॒त्या वै प॒शव॑ः प्र॒जाप॑तिरे॒वास्मै॑ प॒शून्प्र ज॑नयत्या॒त्मा वै पुरु॑षस्य॒ मधु॒ यन्मध्व॒ग्नौ जु॒होत्या॒त्मान॑मे॒व तद्यज॑मानो॒ऽग्नौ प्र द॑धाति प॒ङ्क्तौ॑ याज्यानुवा॒क्ये॑ भवत॒ः पाङ्क्त॒ः पुरु॑ष॒ः पाङ्क्ता॑ः प॒शव॑ आ॒त्मान॑मे॒व मृ॒त्योर्नि॒ष्क्रीय॑ प॒शूनव॑ रुन्धे॥ (१४)

इ॒न्द्रि॒यैँऽस्मि॒न्भूम्या॑ ए॒तामिन्द्र॒ः स्यात्तस्मै॒ सोमो॑ बहुरू॒पा हि प॒शव॒ एक॑चत्वारि२ंशच्च॥९॥ [२]

दे॒वा वै स॒त्रमा॑स॒तर्द्धि॑परिमितं॒ यश॑स्कामा॒स्तेषा॒२ं सोम॒२ं राजा॑नं॒ यश॑ आर्च्छ॒थ्स गि॒रिमु॒दै॒त्तम॒ग्निरनू॒दै॒त्ताव॒ग्नीषोमौ॑ सम॑भवतां॒ ताविन्द्रो॑ य॒ज्ञवि॑भ्र॒ष्टोऽनु॒ परै॒त्ताव॑ब्रवी॒द्या॒जय॑तं॒ मेति॒ तस्मा॑ ए॒तामिष्टिं॒ निर॑वपतामाग्ने॒यम॒ष्टाक॑पालमै॒न्द्रमेका॑दशकपाल२ं सौ॒म्यं च॒रुं तयै॒वास्मि॒न्तेज॑ - (१५)

इ॒न्द्रि॒यं ब्र॑ह्मवर्च॒सम॑धत्तां॒ यो य॒ज्ञवि॑भ्रष्ट॒ः स्यात्तस्मा॑ ए॒तामिष्टिं॒ निर्व॑पेदाग्ने॒यम॒ष्टा-क॑पालमै॒न्द्रमेका॑दशकपाल२ं सौ॒म्यं च॒रुं यदा॑ग्ने॒यो भव॑ति॒ तेज॑ ए॒वास्मि॒न्तेन॑ दधाति॒ यदै॒न्द्रो भव॑तीन्द्रि॒यमे॒वास्मि॒न्तेन॑ दधाति॒ यथ्सौ॒म्यो ब्र॑ह्मवर्च॒सं तेना॑ऽऽग्ने॒यस्य॑ च सौ॒म्यस्य॑ चै॒न्द्रे स॒माश्ले॑षये॒त्तेज॑श्चै॒वास्मि॑न्ब्रह्मवर्च॒सं च॑ स॒मीची॑ (१६)

दधात्यग्नीषो॒मीय॒मेका॑दशकपालं॒ निर्व॑पे॒द्यं कामो॒ नोप॒नमे॑दाग्ने॒यो वै ब्रा॑ह्म॒णः स सोम॑ पिबति॒ स्वामे॒व दे॒वता॒२ं स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ सैवैन॒ं कामे॒न सम॑र्धय॒त्युपै॑न॒ं कामो॑ नमत्यग्नीषो॒मीय॑म॒ष्टाक॑पालं॒ निर्व॑पेद्ब्रह्मवर्च॒सका॑मो॒ऽग्नीषोमा॑वे॒व स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ तावे॒वास्मि॑न्ब्रह्मवर्च॒सं ध॑त्तो ब्रह्मवर्च॒स्ये॑व (१७)

भ॑वति यद॒ष्टाक॑पाल॒स्तेना॑ऽऽग्ने॒यो यच्छ्या॑मा॒कस्तेन॑ सौ॒म्यः समृ॑द्ध्यै॒ सोमा॑य वा॒जिने॑ श्यामा॒कं च॒रुं निर्व॑पे॒द्यः क्लैब्या॑द्बिभी॒याद्रेतो॒ हि वा ए॒तस्मा॑द्वा॒जिन॑मप॒क्राम॒त्यथै॒ष क्लैब्या॑द्बिभा॒य॒ सोम॑मे॒व वा॒जिन॒२ं स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वास्मि॒न्रेतो॒ वा॒जिन॑ं दधाति॒ न क्ली॒बो भ॑वति ब्राह्मणस्प॒त्यमेका॑दशकपालं॒ निर्व॑पे॒द्ग्राम॑कामो॒ - (१८)

ब्रह्म॑ण॒स्पति॑मे॒व स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वास्मै॑ सजा॒तान्प्र य॑च्छति ग्रा॒म्ये॑व भ॑वति ग॒णव॑ती याज्यानुवा॒क्ये॑ भवतः सजा॒तैरे॒वैन॑ं ग॒णव॑न्तं करोत्ये॒तामे॒व निर्व॑पे॒द्यः का॒मये॑त

ब्र॒ह्मन्वि॒शं॑ वि ना॑शयेय॒मिति॑ मारु॒ती याँज्यानुवा॒क्ये॑ कुर्याद्ब्र॒ह्मन्ने॒व वि॒शं॑ वि ना॑शयति॥ (१९)

तेज॑ः स॒मीचीँ॑ ब्रह्मवर्च॒स्ये॑व ग्राम॑काम॒स्त्रिच॑त्वारिꣳशच्च॥५॥ [३]

अ॒र्य॒म्णे च॒रुं निर्व॑पेथ्सुव॒र्गका॑मो॒ऽसौ वा आ॑दि॒त्योँ॑ऽर्य॒माऽर्य॒मण॑मे॒व स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वैन॑ꣳ सुव॒र्गं लो॒कं ग॑मयत्यर्य॒म्णे च॒रुं निर्व॑पे॒द्यः का॒मये॑त॒ दान॑कामा मे प्र॒जाः स्यु॒रित्य॒सौ वा आ॑दि॒त्योँ॑ऽर्य॒मा यः खलु॒ वै ददा॑ति॒ सोँ॑ऽर्य॒माऽर्य॒मण॑मे॒व स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वा- (२०)

स्मै॒ दान॑कामाः प्र॒जाः क॑रोति॒ दान॑कामा अस्मै प्र॒जा भ॑वन्त्यर्य॒म्णे च॒रुं निर्व॑पे॒द्यः का॒मये॑त स्व॒स्ति ज॒नता॑मिया॒मित्य॒सौ वा आ॑दि॒त्योँ॑ऽर्य॒माऽर्य॒मण॑मे॒व स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वैन॒ं तद्ग॑मयति॒ यत्र॒ जिग॑मिष॒तीन्द्रो॒ वै दे॒वाना॑मानुजाव॒र आ॑सी॒थ्स प्र॒जाप॑ति॒मुपा॑धाव॒त्तस्मा॑ ए॒तमै॒न्द्रमा॑नुषू॒कमेका॑दशकपाल॒ं नि- (२१)

र॑वप॒त्तेनै॒वैन॒मग्र॑ं दे॒वता॑नां॒ पर्य॑णयद्बु॒ध्नव॑ती॒ अग्र॑वती याज्यानुवा॒क्ये॑ अकरोद्बु॒ध्नादे॒वैन॒मग्रं॑ पर्य॑णय॒द्यो रा॑ज॒न्य॑ आनुजाव॒रः स्यात्तस्मा॑ ए॒तमै॒न्द्रमा॑नुषू॒कमेका॑दशकपाल॒ं निर्व॑पे॒दिन्द्र॑मे॒व स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वैन॒मग्र॑ꣳ समा॒नाना॒ं परि॑ णयति बु॒ध्नव॑ती॒ अग्र॑वती याज्यानुवा॒क्ये॑ भवतो बु॒ध्नादे॒वैन॒मग्र॒ं- (२२)

परि॑ णयत्यानुषू॒को भ॑वत्ये॒षा ह्ये॑तस्य॑ दे॒वता॒ य आ॑नुजाव॒रः समृ॑द्ध्यै॒ यो ब्रा॑ह्म॒ण आ॑नुजाव॒रः स्यात्तस्मा॑ ए॒तं बा॑र्हस्प॒त्यमा॑नुषू॒कं च॒रुं निर्व॑पे॒द्बृह॒स्पति॑मे॒व स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वैन॒मग्र॑ꣳ समा॒नाना॒ं परि॑ णयति बु॒ध्नव॑ती॒ अग्र॑वती याज्यानुवा॒क्ये॑ भवतो बु॒ध्नादे॒वैन॒मग्रं॒ परि॑ णयत्यानुषू॒को भ॑वत्ये॒षा ह्ये॑तस्य॑ दे॒वता॒ य आ॑नुजाव॒रः समृ॑द्ध्यै॥ (२३)

ए॒व निर॒ग्र॑मे॒तस्य॑ च॒त्वारि॑ च॥४॥ [४]

प्र॒जाप॑ते॒स्त्रय॑स्त्रिꣳशद्दुहि॒तर॑ आस॒न्ताः सोमा॑य॒ राज्ञे॑ऽददा॒त्तासा॑ꣳ रोहि॒णीमु॒पै॒त्ता ईर्ष्य॑न्ती॒ः पुन॑रगच्छ॒न्ता अ॒न्वै॒त्ताः पुन॑रयाचत॒ ता अ॑स्मै॒ न पुन॑रददा॒थ्सोँ॑ऽब्रवीदृ॒तम॑मीष्व॒ यथा॑ समाव॒च्छ उ॑पै॒ष्याम्यथ॑ ते॒ पुन॑र्दास्यामी॒ति स ऋ॒तमा॑मी॒त्ता अ॑स्मै॒ पुन॑रददा॒त्तासा॑ꣳ रोहि॒णीमे॒वोपै॒- (२४)

त्तं यक्ष्म॑ आर्च्छ॒द्राजा॑नं॒ यक्ष्म॑ आर॒दिति॒ तद्रा॑जयक्ष्म॒स्य जन्म॒ यत्पापी॑या॒नभ॑वत् तत्पा॑पयक्ष्म॒स्य यज्जा॒याभ्यो॒ऽवि॑न्द॒त्तज्जा॒येन्य॑स्य॒ य ए॒वमे॒तेषा॒ं यक्ष्मा॑णां॒ जन्म॒ वेद॒ नैन॑मे॒ते

य॒क्ष्मा॑ वि॒न्दन्ति॒ स ए॒ता ए॒व न॑म॒स्यन्नुपा॑धाव॒त्ता अ॑ब्रुव॒न्वरं॑ वृणामहै समाव॒च्छ ए॒व न॒ उपा॑य॒ इति॒ तस्मा॑ ए॒त- (२५)

मा॑दि॒त्यं च॒रुं निर॑वप॒न्तेनै॒वैनं॑ पा॒पात्स्रामा॑दमुञ्च॒न् यः पा॑पय॒क्ष्मगृ॑हीत॒ः स्यात्तस्मा॑ ए॒तमा॑दि॒त्यं च॒रुं निर्व॑पेदादि॒त्याने॒व स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ त ए॒वैनं॑ पा॒पात्स्रामा᳚न्मुञ्चन्त्यमा॒व निर्व॑पेद॒मुमे॒वैन॑मा॒प्याय॑मान॒मन्वा प्या॑ययति॒ नवो॑नवो भवति॒ जाय॑मान॒ इति॑ पुरोनुवा॒क्या॑ भव॒त्यायु॑रे॒वास्मि॒न्तया॑ दधाति॒ यमा॑दि॒त्या अ॒ꣳ॒शुमा᳚प्या॒यय॒न्तीति॑ या॒ज्यै॑वैन॑मे॒तया᳚ प्याययति॥ (२६)

ए॒वोपै॒तम॑स्मि॒न्त्रयो॑दश च॥३॥ —— [५]

प्र॒जाप॑तिर्दे॒वेभ्यो॒ऽन्नाद्यं॒ व्यादि॑श॒थ्सो᳚ऽब्रवी॒द्यदि॒माँल्लो॒काना॒भ्य॑ति॒रिच्या॑तै॒ तन्ममा॑ऽस॒दिति॒ तदि॒माँल्लो॒कान॒भ्यत्य॑रिच्य॒तेन्द्र॒ꣳ॒ राजा॑न॒मिन्द्र॑मधिरा॒जमिन्द्र॑ꣳ॑ स्व॒राजा॑नं॒ ततो॒ वै स इ॒माँल्लो॒काꣳ॑स्त्रे॒धादु॑ह॒त्तत् त्रि॒धातो᳚स्त्रिधातु॒त्वं यं का॒मये॑ताऽन्ना॒दः स्या॒दिति॒ तस्मा॑ ए॒तं त्रि॒धातुं॑ निर्व॑पे॒दिन्द्रा॑य॒ राज्ञे॑ पुरो॒डाश॒- (२७)

मेका॑दशकपाल॒मिन्द्रा॑याऽधिरा॒जायेन्द्रा॑य स्व॒राज्ञे॒ऽयं वा इन्द्रो॒ राजा॒ऽयमिन्द्रो॑- ऽधिरा॒जो॑ऽसाविन्द्र॑ः स्व॒राडि॒माने॒व लो॒कान्थ्स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ त ए॒वास्मा॒ अन्नं॒ प्र य॑च्छन्त्यन्ना॒द ए॒व भ॑वति॒ यथा॑ व॒थ्सेन॒ प्रत्ता॑ं गां दु॒ह ए॒वमे॒वेमाँल्लो॒कान्प्रत्ता॒न्काम॑म॒न्नाद्यं॑ दुह उत्ता॒नेषु॑ क॒पाले॒ष्वधि॑ श्रय॒त्यया॑तयामत्वाय॒ त्रय॑ः पुरो॒डाशा॑ भवन्ति॒ त्रय॑ इ॒मे लो॒का ए॒षां लो॒काना॒माप्त्या॒ उत्त॑रउत्तरो॒ ज्याया᳚न्भवत्ये॒वमि॑व॒ हीमे लो॒काः सम॑ृद्ध्यै सर्वे॑षामभिग॒मय॒न्नव॑ द्य॒त्यछ॑म्बट्कारं व्य॒त्यास॒मन्वा॒हाऽनि॑र्दाहाय॥ (२८)

पु॒रो॒डाश॒त्रय॒ः षड्वि॑ꣳशतिश्च॥२॥ —— [६]

दे॒वा॒सु॒राः संय॑त्ता आस॒न्तां दे॒वानसु॑रा अजय॒न्ते दे॒वाः प॑राजिग्या॒ना असु॑राणा॒ं वैश्य॒मुपा॑य॒न्तेभ्य॑ इन्द्रि॒यं वी॒र्य॑मपा᳚क्राम॒त्तदिन्द्रो॑ऽचाय॒त्तदन्वपा᳚क्राम॒त्तद॑व॒रुध॑ं नाश॑क्नो॒त्तद॑स्मा- द॒भ्य॒र्धो॑ऽचर॒थ्स प्र॒जाप॑तिमु॒पा॑धाव॒त्तमे॒तया॒ सर्व॑पृष्ठयाऽयाजय॒त्तयै॒वास्मि॑न्निन्द्रि॒यं वी॒र्य॑मदधा॒द्य इ॑न्द्रि॒यका॑मो - (२९)

वी॒र्य॑काम॒ः स्यात्तमे॒तया॒ सर्व॑पृष्ठया याजयेदे॒ता ए॒व दे॒वता॒ः स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ ता ए॒वास्मि॑न्निन्द्रि॒यं वी॒र्य॑ं दधति॒ यदिन्द्रा॑य॒ राथ॑न्तराय॒ निर्वप॑ति॒ यदे॒वाग्नेस्तेज॒स्तदे॒वाव॑

रुन्धे यदिन्द्राय बार्हताय यदेवेन्द्रस्य तेजस्तदेवाव रुन्धे यदिन्द्राय वैरूपाय यदेव सवितुस्तेजस्त- (३०)

देवाव रुन्धे यदिन्द्राय वैराजाय यदेव धातुस्तेजस्तदेवाव रुन्धे यदिन्द्राय शाक्कराय यदेव मरुतां तेजस्तदेवाव रुन्धे यदिन्द्राय रैवताय यदेव बृहस्पतेस्तेजस्तदेवाव रुन्ध एतावन्ति वै तेजाꣳसि तान्येवाव रुन्ध उत्तानेषु कपालेष्वधि श्रयत्ययातयामत्वाय द्वादश-कपालः पुरोडाशो - (३१)

भवति वैश्वदेवत्वाय समन्तं पर्यवद्यति समन्तमेवेन्द्रियं वीर्यं यजमाने दधाति व्यत्यासमन्वाहानिर्दाहायाश्व ऋषभो वृष्णिर्बस्तः सा दक्षिणा वृषत्वायैतयैव यजेताभिशस्यमान एताश्चेद्वा अस्य देवता अन्नमदन्त्यदन्त्युवेवास्य मनुष्याः॥ (३२)

इन्द्रियकामः सवितुस्तेजस्तत्पुरोडाशोऽष्टात्रिꣳशच्च॥४॥ [७]

रजनो वै कौणेयः क्रतुजितं जानकिं चक्षुर्वन्यमयात्तस्मा एतामिष्टिं निरवपदग्नये भ्राजस्वते पुरोडाशमष्टाकपालꣳ सौर्यं चरुमग्नये भ्राजस्वते पुरोडाशमष्टाकपालं तयैवास्मिञ्चक्षुरदधाद्यश्चक्षुष्कामः स्यात्तस्मा एतामिष्टिं निर्वपेदग्नये भ्राजस्वते पुरोडाश-मष्टाकपालꣳ सौर्यं चरुमग्नये भ्राजस्वते पुरोडाशमष्टाकपालमग्नेर्वै चक्षुषा मनुष्या वि (३३)

पश्यन्ति सूर्यस्य देवा अग्निं चैव सूर्यं च स्वेन भागधेयेनोप धावति तावेवास्मिञ्चक्षुर्धत्तश्चक्षुष्मानेव भवति यदाग्नेयौ भवतश्चक्षुषी एवास्मिन्तत्प्रति दधाति यत्सौर्यो नासिका तेनाभितः सौर्यमाग्नेयौ भवतस्तस्मादभितो नासिका चक्षुषी तस्मान्नासिकया चक्षुषी विधृते समानी याज्यानुवाक्ये भवतः समानꣳ हि चक्षुः समृद्ध्या उदु त्यं जातवेदसꣳ सप्त त्वा हरितो रथे चित्रं देवानामुदगादनीकमिति पिण्डान्प्र यच्छति चक्षुरेवास्मै प्र यच्छति यदेव तस्य तत्॥ (३४)

वि ह्यष्टाविꣳशतिश्च॥२॥ [८]

ध्रुवोऽसि ध्रुवोऽहꣳ सजातेषु भूयासं धीरश्चेत्ता वसुविद्ध्रुवोऽसि ध्रुवोऽहꣳ सजातेषु भूयासमुग्रश्चेत्ता वसुविद्ध्रुवोऽसि ध्रुवोऽहꣳ सजातेषु भूयासमभिभूश्चेत्ता वसुविदामनमस्यामनस्य देवा ये सजाताः कुमाराः समनसस्तानहं कामये हृदा ते मां कामयन्ताꣳ हृदा तान्म आमनसः कृधि स्वाहाऽऽमनम- (३५)

स्याम॑नस्य दे॒वा याः स्त्रिय॒ः सम॑नस॒स्ता अ॒हं का॑मये हृ॒दा ता मां का॑मयन्ता॒ꣳ हृ॒दा ता म॒ आम॑नसः कृधि॒ स्वाहा॑ वैश्वदे॒वीꣳ साँङ्ग्र॑ह॒णीं निर्व॑पे॒द्ग्राम॑कामो वैश्वदे॒वा वै स॑जा॒ता विश्वा॑ने॒व दे॒वान्थ्स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ त ए॒वास्मै॑ सजा॒तान्प्र य॑च्छन्ति ग्रा॒म्ये॑व भ॑वति साङ्ग्र॑ह॒णी भ॑वति मनो॒ग्रह॑णं॒ वै स॒ङ्ग्रह॑णं॒ मन॑ ए॒व स॑जा॒ताना᳚म् (३६)

गृह्णाति ध्रु॒वो॑ऽसि ध्रु॒वो॑ऽहꣳ स॑जा॒तेषु॑ भूयास॒मिति॑ परि॒धीन्परि॑ दधात्या॒शिष॑मे॒वैतामा शा॒स्तेऽथो॑ ए॒तदे॒व सर्वꣳ॑ सजा॒तेष्वधि॑ भवति॒ यस्यै॒वं वि॒दुष॑ ए॒ते प॑रि॒धय॑ः परि॒धीयन्त॒ आम॑नम॒स्याम॑नस्य दे॒वा इति॑ ति॒स्र आहु॑तीर्जुहोत्ये॒ताव॑न्तो॒ वै स॑जा॒ता ये म॒हान्तो॒ ये क्षु॑ल्ल॒का याः स्त्रिय॒स्ताने॒वाव॑ रुन्धे॒ त ए॑न॒मव॑रुद्धा॒ उप॑ तिष्ठन्ते॥ (३७)

स्वाहाम॑नमसि सजा॒ताना॑ꣳ रुन्धे॒ पञ्च॑ च॥३॥ [९]

यन्नव॒मैत्तन्नव॑नीतमभव॒द्यदस॑र्प॒त्तथ्स॒र्पिर॑भव॒द्यदध्रि॑यत॒ तद् घृ॒तम॑भवद॒श्विनो᳚ः प्रा॒णो॑ऽसि॒ तस्य॑ ते दत्तां॒ ययो᳚ः प्रा॒णोऽसि॒ स्वाहेन्द्र॑स्य प्रा॒णो॑ऽसि॒ तस्य॑ ते ददातु॒ यस्य॑ प्रा॒णोऽसि॒ स्वाहा॑ मि॒त्रावरु॑णयोः प्रा॒णो॑ऽसि॒ तस्य॑ ते दत्तां॒ ययो᳚ः प्रा॒णोऽसि॒ स्वाहा॒ विश्वे॑षां दे॒वाना᳚म् प्रा॒णो॑ऽसि॒ (३८)

तस्य॑ ते ददतु॒ येषा᳚म् प्रा॒णोऽसि॒ स्वाहा॑ घृ॒तस्य॒ धारा॑म॒मृत॑स्य॒ पन्था॒मिन्द्रे॑ण द॒त्तां प्रय॑तां म॒रुद्भि॑ः। तत्त्वा॒ विष्णु॑ः पर्य॑पश्य॒त्तत्त्वेडा॒ गव्यैर॑यत्। पा॒व॒मा॒नेन॑ त्वा॒ स्तोमे॑न गाय॒त्रस्य॑ वर्त॒न्योपा॒ꣳशोर्वी॒र्ये॑ण दे॒वस्त्वा॑ सवि॒तोथ्सृ॑जतु जी॒वात॑वे जीवन॒स्यायै॑ बृहद्रथन्त॒रयो᳚स्त्वा॒ स्तोमे॑न त्रि॒ष्टुभो॑ वर्त॒न्या शु॒क्रस्य॑ वी॒र्ये॑ण दे॒वस्त्वा॑ सवि॒तो- (३९)

थ्सृ॑जतु जी॒वात॑वे जीवन॒स्याया॑ अ॒ग्नेस्त्वा॒ मात्र॑या॒ जग॑त्यै वर्त॒न्याग्र॑य॒णस्य॑ वी॒र्ये॑ण दे॒वस्त्वा॑ सवि॒तोथ्सृ॑जतु जी॒वात॑वे जीवन॒स्याया॑ इ॒मम॑ग्न॒ आयु॑षे॒ वर्च॑से कृधि प्रि॒यꣳ रेतो॑ वरुण सोम राजन्न्। मा॒तेवा᳚स्मा अदिते॒ शर्म॑ यच्छ॒ विश्वे॑ देवा॒ जर॑दष्टि॒र्यथा- ऽस॑त्। अ॒ग्निरायु॑ष्मा॒न्थ्स वन॒स्पति॑भि॒रायु॑ष्मा॒न्तेन॒ त्वायु॒षाऽऽयु॑ष्मन्तं करोमि॒ सोम॒ आयु॑ष्मा॒न्थ्स ओष॑धीभिर्य॒ज्ञ आयु॑ष्मा॒न्थ्स दक्षि॑णाभि॒र्ब्रह्माऽऽयु॑ष्म॒त्तद्ब्रा᳚ह्म॒णैरायु॑ष्मद्दे॒वा आयु॑ष्मन्त॒स्तेऽमृते॑न पि॒तर॒ आयु॑ष्मन्त॒स्ते स्व॒धयाऽऽयु॑ष्मन्त॒स्तेन॒ त्वायु॒षाऽऽयु॑ष्मन्तं करोमि॥ (४०)

विश्वे॑षां दे॒वाना᳚म् प्रा॒णो॑ऽसि त्रि॒ष्टुभो॑ वर्त॒न्या शु॒क्रस्य॑ वी॒र्ये॑ण दे॒वस्त्वा॑ सवि॒तोथ्सोम॒ आयु॑ष्मा॒न्पञ्च॑विꣳशतिश्च॥३॥ [१०]

अग्निं वा एतस्य शरीरं गच्छति सोमꣳ रसो वरुण एनं वरुणपाशेन गृह्णाति सरस्वती वागग्नाविष्णू आत्मा यस्य ज्योगामयति यो ज्योगामयावी स्याद्यो वा कामयेत सर्वमायुरियामिति तस्मा एतामिष्टिं निर्वपेदाग्नेयमष्टाकपालꣳ सौम्यं चरुं वारुणं दशकपालꣳ सारस्वतं चरुमाग्नावैष्णवमेकादशकपालमग्नेरेवास्य शरीरं निष्क्रीणाति सोमाद्रसं (४१)

वारुणेनैवैनं वरुणपाशान्मुञ्चति सारस्वतेन वाचं दधात्यग्निः सर्वा देवता विष्णुर्यज्ञो देवताभिश्चैवैनं यज्ञेन च भिषज्यत्युत यदीतासुर्भवति जीवत्येव यन्नवमैत्तन्नवनीतमभवदित्याज्यमवेक्षते रूपमेवास्यैतन्महिमानं व्याचष्टेऽश्विनोः प्राणो-ऽसीत्याहाश्विनौ वै देवानां (४२)

भिषजौ ताभ्यामेवास्मै भेषजं करोतीन्द्रस्य प्राणोऽसीत्याहेन्द्रियमेवास्मिन्नेतेन दधाति मित्रावरुणयोः प्राणोऽसीत्याह प्राणापानावेवास्मिन्नेतेन दधाति विश्वेषां देवानां प्राणोऽसीत्याह वीर्यमेवास्मिन्नेतेन दधाति घृतस्य धाराममृतस्य पन्थामित्याह यथायजुरेवैतत्पावमानेन त्वा स्तोमेनेत्या- (४३)

ह प्राणमेवास्मिन्नेतेन दधाति बृहद्रथन्तरयोस्त्वा स्तोमेनेत्याहौज एवास्मिन्नेतेन दधात्यग्नेस्त्वा मात्रयेत्याहाऽऽत्मानमेवास्मिन्नेतेन दधात्यृत्विजः पर्याहुर्यावन्त एवर्त्विजस्त एनं भिषज्यन्ति ब्रह्मणो हस्तमन्वारभ्य पर्याहुरेकधैव यजमान आयुर्दधति यदेव तस्य तद्धिरण्याद् (४४)

घृतं निष्पिबत्यायुर्वै घृतममृतꣳ हिरण्यममृतादेवायुर्निष्पिबति शतमानं भवति शतायुः पुरुषः शतेन्द्रिय आयुष्येवेन्द्रिये प्रति तिष्ठत्यथो खलु यावतीः समा एष्यन्मन्येत तावन्मानꣳ स्यात्समृद्ध्या इममग्न आयुषे वर्चसे कृधीत्याहाऽऽयुरेवास्मिन्वर्चो दधाति विश्वे देवा जरदष्टिर्यथासदित्याह जरदष्टिमेवैनं करोत्यग्निरायुष्मानिति हस्तं गृह्णात्येते वै देवा आयुष्मन्तस्त एवास्मिन्नायुर्दधति सर्वमायुरेति॥ (४५)

रसं देवानाꣳ स्तोमेनेति हिरण्यादसदिति द्वाविꣳशतिश्च॥५॥ [११]

प्रजापतिर्वरुणायाश्वमनयत्स स्वां देवतामार्छत्स पर्यदीर्यत स एतं वारुणं चतुष्कपालमपश्यत्तं निरवपत्ततो वै स वरुणपाशादमुच्यत वरुणो वा एतं गृह्णाति

योऽश्वं प्रतिगृह्णाति यावतोऽश्वान्प्रतिगृह्णीयात्तावतो वारुणाञ्चतुंष्कपालान्निर्वपेद्वरुणमेव स्वेनं भागधेयेनोपं धावति स एवैनं वरुणपाशान्मुंञ्चति (४६)

चतुंष्कपाला भवन्ति चतुंष्पाद्ध्यश्वः समृंद्ध्या एकमतिरिक्तं निर्वपेद्यमेव प्रतिग्राही भवति यं वा नाध्येति तस्मांदेव वरुणपाशान्मुंच्यते यद्यपरं प्रतिग्राही स्यात्सौर्यमेकंकपालमनु निर्वपेदमुमेवाऽऽदित्यमुंच्चारं कुंरुतेऽपोंऽवभृथमवैंत्यप्सु वै वरुणः साक्षादेव वरुणमवं यजतेऽपोनप्त्रीयं चरुं पुनरेत्य निर्वपेदप्सुयोंनिर्वा अश्वः स्वामेवैनं योनिं गमयति स एनः शान्त उपं तिष्ठते॥ (४७)

मुञ्चति चरुः सप्तदंश च॥२॥ [१२]

या वांमिन्द्रावरुणा यतव्यां तनूस्तयेममःहंसो मुञ्चतं या वांमिन्द्रावरुणा सहस्यां रक्षस्यां तेजस्यां तनूस्तयेममःहंसो मुञ्चतं यो वांमिन्द्रावरुणावग्नौ स्रामस्तं वांमेतेनावं यजे यो वांमिन्द्रावरुणा द्विपात्सुं पशुषु चतुंष्पात्सु गोष्ठे गृहेष्वप्स्वोषंधीषु वनस्पतिषु स्रामस्तं वांमेतेनावं यज इन्द्रो वा एतस्यैं- (४८)

न्द्रियेणापं क्रामति वरुण एनं वरुणपाशेनं गृह्णाति यः पाप्मनां गृहीतो भवंति यः पाप्मनां गृहीतः स्यात्तस्मां एतामैंन्द्रावरुणीं पंयस्यां निर्वपेदिन्द्रं एवास्मिंन्निन्द्रियं दंधाति वरुण एनं वरुणपाशान्मुंञ्चति पयस्यां भवति पयो हि वा एतस्मांदपक्रामत्यथैष पाप्मनां गृहीतो यत्पंयस्यां भवंति पयं एवास्मिन्तयां दधाति पयस्यांयां (४९)

पुरोडाशमवं दधात्यात्मन्वन्तंमेवैनं करोत्यथों आयतंनवन्तमेव चंतुर्धा व्यूंहति दिक्ष्वेंव प्रतिं तिष्ठति पुनः समूंहति दिग्भ्य एवास्मैं भेषजं कंरोति समूह्यावं द्यति यथाविंद्धं निष्कृन्ततिं तादृगेव तद्यो वांमिन्द्रावरुणावग्नौ स्रामस्तं वांमेतेनावं यज इत्यांह दुरिंष्ट्या एवैनं पाति यो वांमिन्द्रावरुणा द्विपात्सुं पशुषु स्रामस्तं वांमेतेनावं यज इत्यांहैतावंतीर्वा आप ओषंधयो वनस्पतंयः प्रजाः पशवं उपजीवनीयास्ता एवास्मैं वरुणपाशान्मुंञ्चति॥ (५०)

एतस्यं पयस्यांयां पाति षड्विंःशतिश्च॥३॥ [१३]

स प्रत्नवन्नि काव्येन्द्रं वो विश्वतस्परीन्द्रं नरः। त्वं नः सोम विश्वतो रक्षा राजन्नघायतः। न रिंष्येत्त्वावंतः सखां। या ते धामांनि दिवि या पृंथिव्यां या पर्वतेष्वोषंधीष्वप्सु। तेभिंर्नो विश्वैः सुमना अहेंडन्राजंन्त्सोम प्रतिं हव्या गृंभाय। अग्नींषोमा सवेंदसा सहूंती वनतं

गिर॑ः। सं दे॑व॒त्रा ब॑भूवथुः। यु॒व- (५१)

मे॒तानि॑ दि॒वि रो॑च॒नान्य॒ग्निश्च॑ सोम॒ सक्र॑तू अधत्तम्। यु॒वꣳ सिन्धू॒ꣳ र॒भिश॑स्तेरव॒द्यादग्नी॑-षोमा॒वमु॑ञ्चतं गृभी॒तान्। अग्नी॑षोमावि॒मꣳ सु मे॑ शृणु॒तं वृ॑षणा॒ हव॑म्। प्रति॑ सू॒क्तानि॑ हर्यत॒ं भव॑तं दा॒शुषे॒ मय॑ः। आन्यं दि॒वो मा॑त॒रिश्वा॑ जभा॒राम॑थ्नादन्यं परि॑ श्ये॒नो अद्रे॑ः। अग्नी॑षोमा॒ ब्रह्म॑णा वावृधा॒नोरुं य॒ज्ञाय॑ चक्रथुरु लो॒कम्। अग्नी॑षोमा ह॒विषः॒ प्रस्थि॑तस्य वी॒तꣳ (५२)

हर्य॑तं वृषणा जु॒षेथा॑म्। सु॒शर्मा॑णा॒ स्वव॑सा॒ हि भूतमथा॑ धत्त॒ं यज॑मानाय॒ शं योः। आ प्या॑यस्व॒ सं ते॑। ग॒णानां॑ त्वा ग॒णप॑तिꣳ हवामहे क॒विं क॑वी॒नामु॑प॒मश्र॑वस्तमम्। ज्ये॒ष्ठ॒राज॒ं ब्रह्म॑णां ब्रह्मणस्पत॒ आ न॑ः शृ॒ण्वन्नू॒तिभि॑ः सीद॒ साद॑नम्। स इज्जने॑न॒ स वि॒शा स जन्म॑ना॒ स पु॒त्रैर्वाज॑ं भरते॒ धना॒ नृभि॑ः। दे॒वानां॑ यः पि॒तर॑मा॒विवा॑सति (५३)

श्र॒द्धाम॑ना ह॒विषा॒ ब्रह्म॑ण॒स्पति॑म्। स सु॒ष्टुभा॒ स ऋक्व॑ता ग॒णेन॑ व॒लꣳ रु॑रोज फलि॒गꣳ रवे॑ण। बृह॒स्पति॑रु॒स्रिया॑ हव्य॒सूदः॒ कनि॑क्रदद्वाव॑शती॒रुदा॑जत्। मरु॑तो॒ यद्ध॑ वो दि॒वो या व॒ः शर्म॑। अ॒र्य॒मा या॑ति वृष॒भस्तुवि॑ष्मान्दा॒ता वसू॑नां पुरुहू॒तो अर्ह॒न्। स॒ह॒स्रा॒क्षो गो॑त्र॒भिद्वज्र॑बाहुर॒स्मासु॑ दे॒वो द्रवि॑णं दधातु। ये ते॑ऽर्यमन्ब॒हवो॑ देव॒याना॒ः पन्था॑नो (५४)

राजन्दि॒व आ॒चर॑न्ति। तेभि॑र्नो देव॒ महि॒ शर्म॑ यच्छ॒ शं न॑ एधि द्वि॒पदे॒ शं चतु॑ष्पदे। बु॒ध्नादग्र॒मङ्गि॑रोभिर्गृणा॒नो वि पर्व॑तस्य दृꣳहि॒तान्यै॑रत्। रु॒जद्रोधाꣳ॑सि कृ॒त्रिमा॑ण्येषा॒ꣳ॒ सोम॑स्य॒ ता मद॒ इन्द्र॑श्चकार। बु॒ध्नादग्रे॑ण॒ वि मि॑माय॒ मानै॒र्वज्रे॑ण॒ खान्य॑तृणन्न॒दीना॑म्। वृथा॑सृजत्प॒थिभि॑र्दीर्घया॒थैः सोम॑स्य॒ ता मद॒ इन्द्र॑श्चकार। (५५)

प्र यो ज॒ज्ञे वि॒द्वाꣳ अ॒स्य बन्धु॒ं विश्वा॑नि दे॒वो जनि॑मा विवक्ति। ब्रह्म॒ ब्रह्म॑ण॒ उज्ज॑भार॒ मध्या॑न्नी॒चादु॒च्चा स्व॒धया॒ऽभि प्र त॑स्थौ। म॒हान्म॒ही अ॑स्तभाय॒द्वि जा॒तो द्याꣳ सद्म॒ पार्थि॑वं च॒ रज॑ः। स बु॒ध्नादा॑ष्ट ज॒नुषा॒भ्यग्र॑ं बृह॒स्पति॑र्दे॒वता॒ यस्य॑ स॒म्राट्। बु॒ध्नाद्यो अग्र॑म॒भ्यर्त्योज॑सा॒ बृह॒स्पति॒मा विवा॑सन्ति दे॒वाः। भि॒नद्व॒लं वि पुरो॑ दर्दरीति॒ कनि॑क्रद॒त्स्सुव॑र॒पो जि॑गाय॥ (५६)

यु॒वं वी॒तमा॒ विवा॑सति॒ पन्था॑नो दीर्घया॒थैः सोम॑स्य॒ ता मद॒ इन्द्र॑श्चकार दे॒वा नव॑ च॥६॥ ——— [१४]

आ॒दि॒त्येभ्यो॑ दे॒वा वै मृ॒त्योर्दे॒वा वै स॒त्रम॑र्य॒म्णे प्र॒जाप॑ते॒स्त्रय॑स्त्रिꣳशत्प्र॒जाप॑तिर्दे॒वेभ्यो॒ऽन्नाद्य॒न्देवासुरास्तात्र॒जनो॒ ध्रु॒वो॑ऽसि॒ यन्नव॑म॒ग्निं वै प्र॒जा-प॑ति॒र्वरु॑णाय॒ या वा॑मिन्द्रावरुणा॒ सप्र॑ल्लव॒च्चतु॑र्दश॥१४॥

आ॒दि॒त्येभ्य॒स्त्वष्टु॑रस्मै॒ दान॑कामा ए॒वाव॑रुन्धे॒ऽग्निं वै सप्र॑ल्लव॒थ्यद्व॑श्चा॒शत्॥५६॥

आ॒दि॒त्येभ्य॒ः सु॒व॑र्॒पो जि॑गाय॥

हरि॑ः ॐ॥

॥कृष्ण-यजुर्वेदीय-तैत्तिरीय-संहितायां द्वितीयकाण्डे तृतीयः प्रश्नः समाप्तः॥२-३॥

॥चतुर्थः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां द्वितीयकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः॥

दे॒वा म॑नु॒ष्याः᳚ पि॒तर॒स्ते᳚ऽन्यत॑ आस॒न्नसु॑रा॒ रक्षा॑ꣳसि पिशा॒चास्ते᳚ऽन्यत॒स्तेषा᳚ं दे॒वाना॑मु॒त यदल्प॒ं लोहि॑त॒मकु॑र्व॒न्तद्रक्षा॑ꣳसि॒ रात्री॑भि॒रसु॑भ्न॒न्तान्थ्सु॒ब्धान्मृ॒ता॒न॒भि व्यौ᳚च्छ॒त्ते दे॒वा अ॑वि॒दु॒र्यो वै नो॒ऽयं म्रि॒यते॒ रक्षा॑ꣳसि॒ वा इ॒मं घ्न॒न्तीति॒ ते रक्षा॒ꣳ॒स्युपा॑मन्त्रयन्त॒ तान्य॑ब्रुव॒न्वर॑ं वृणामहै॒ य- (१)

दसु॑रा॒ञ्जया॑म॒ तन्नः॑ स॒हास॒दिति॒ ततो॒ वै दे॒वा असु॑रानजय॒न्तेऽसु॑राञ्जि॒त्वा रक्षा॒ꣳ॒स्यपा॑नुदन्त॒ तानि॒ रक्षा॒ꣳ॒स्यनृ॑तमक॒र्तेति॑ स॒मन्त॑ं दे॒वान्पर्य॑विश॒न्ते दे॒वा अ॒ग्नाव॑नाथन्त॒ ते᳚ऽग्नये॒ प्रव॑ते पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालं॒ निर॑वपन्न॒ग्नये॑ विबा॒धव॑ते॒ऽग्नये॒ प्रती॑कवते॒ यद॒ग्नये॒ प्रव॑ते नि॒रव॑प॒न् यान्ये॒व पु॒रस्ता॒द्रक्षा॒ꣳ॒स्या- (२)

स॒न्तानि॒ तेन॒ प्राणु॑दन्त॒ यद॒ग्नये॑ विबा॒धव॑ते॒ यान्ये॒वाभितो॒ रक्षा॒ꣳ॒स्यास॒न्तानि॒ तेन॒ व्य॑बाधन्त॒ यद॒ग्नये॒ प्रती॑कवते॒ यान्ये॒व प॒श्चाद्रक्षा॒ꣳ॒स्यास॒न्तानि॒ तेनापा॑नुदन्त॒ ततो॑ दे॒वा अभ॑व॒न्परासु॑रा॒ यो भ्रातृ॑व्यवा॒न्थ्स्यात्स स्पर्ध॑मान ए॒तयेष्ट्या॑ यजेता॒ग्नये॒ प्रव॑ते पुरो॒डाश॑म॒ष्टा-क॑पालं॒ निर्व॑पेद॒ग्नये॑ विबा॒धव॑ते॒- (३)

ऽग्नये॒ प्रती॑कवते॒ यद॒ग्नये॒ प्रव॑ते नि॒र्वप॑ति॒ य ए॒वास्मा॒च्छ्रेया॒न्भ्रातृ॑व्य॒स्तं तेन॒ प्र णु॑दते॒ यद॒ग्नये॑ विबा॒धव॑ते॒ य ए॒वैने॑न स॒दृङ्ङ् तेन॒ वि बा॑धते॒ यद॒ग्नये॒ प्रती॑कवते॒ य ए॒वास्मा॒त्पापी॑या॒न्तं तेनाप॑ नुदते॒ प्र श्रेया॑ꣳस॒ं भ्रातृ॑व्यं नुद॒तेऽति॑ स॒दृश॑ं क्रामति॒ नैन॑ं पापी॑यानाप्नोति॒ य ए॒वं वि॒द्वाने॒तयेष्ट्या॒ यज॑ते॥ (४)

वृ॒णा॒म॒है॒ यत्पु॒रस्ता॒द्रक्षा॑ꣳसि वपेद॒ग्नये॑ विबा॒धव॑त ए॒वं च॒त्वारि॑ च॥४॥ —— [१]

दे॒वा॒सु॒राः संय॑त्ता आस॒न्ते दे॒वा अ॑ब्रुव॒न् यो नो॑ वी॒र्या॑वत्तम॒स्तमनु॑ स॒मार॑भामहा॒ इति॒ त इन्द्र॑मब्रुव॒न्त्वं वै नो॑ वी॒र्या॑वत्तमोऽसि॒ त्वामनु॑ स॒मार॑भामहा॒ इति॒ सो᳚-ऽब्रवीत्ति॒स्रो म॑ इ॒मास्त॒नुवो॑ वी॒र्या॑वतीस्ताः प्री॑णी॒ताथासु॑रान॒भि भ॑विष्य॒थेति॒ ता वै ब्रू॒हीत्य॑ब्रुवन्नि॒यम॑ꣳहोमु॒गि॒यं वि॑मृ॒धेयमि॑न्द्रि॒याव॒ती- (५)

त्य॑ब्रवी॒त्त इन्द्रा॑याꣳहो॒मुचे॑ पुरो॒डाश॒मेका॑दशकपालं॒ निर॑वप॒न्निन्द्रा॑य वैमृ॒धायेन्द्रा॑ये-न्द्रि॒याव॑ते॒ यदिन्द्रा॑याꣳहो॒मुचे॑ नि॒रव॑प॒न्नꣳह॑स ए॒व तेना॑मुच्यन्त॒ यदिन्द्रा॑य वैमृ॒धाय॒ मृध॑ ए॒व

तेनापाँघ्रत यदिन्द्रांयेन्द्रियावंत इन्द्रियमेव तेनाऽऽत्मन्नंदधत त्रयंस्त्रिꣳशत्कपालं पुरोडाशं निरंवपन्त्रयंस्त्रिꣳशद्वै देवतास्ता इन्द्रं आत्मन्ननु समारंम्भयत भूत्यै (६)

तां वाव देवा विजिंतिमुत्तमामसुरैर्व्यंजयन्त यो भ्रातृंव्यवान्थ्स्याथ्स स्पर्धमान एतयेष्ट्यां यजेतेन्द्रांयाꣳहोमुचे पुरोडाशमेकांदशकपालं निर्वपेदिन्द्रांय वैमृधायेन्द्रांयेन्द्रियावतेऽꣳहंसा वा एष गृंहीतो यस्माच्छ्रेयान्भ्रातृंव्यो यदिन्द्रांयाꣳहोमुचे निर्वपत्यꣳहंस एव तेनं मुच्यते मृधा वा एषोंऽभिषंण्णो यस्माँथ्समानेष्वन्यः श्रेयांनुता - (७)

ऽभ्रातृंव्यो यदिन्द्रांय वैमृधाय मृधं एव तेनापं हते यदिन्द्रांयेन्द्रियावंत इन्द्रियमेव तेना-ऽऽत्मन्धंत्ते त्रयंस्त्रिꣳशत्कपालं पुरोडाशं निर्वपति त्रयंस्त्रिꣳशद्वै देवतास्ता एव यजंमान आत्मन्ननु समारंम्भयते भूत्यै सा वा एषा विजिंतिर्नामेष्टिर्य एवं विद्वानेतयेष्ट्या यजंत उत्तमामेव विजिंतिं भ्रातृंव्येण वि जंयते॥ (८)

इन्द्रियावंती भूत्यां उतैकान्नपंञ्चाशच्चं॥४॥ [२]

देवासुराः संयंत्ता आसन्तेषाँ गायत्र्योजो बलंमिन्द्रियं वीर्यं प्रजां पशून्थ्सङ्गृह्यादायांप-क्रम्यांतिष्ठत् तेंऽमन्यन्त यतरान् वा इयमुंपावर्थ्स्यति त इदं भंविष्यन्तीति तां व्यंह्वयन्त विश्वंकर्मन्निति देवा दाभीत्यसुंराः सा नान्यंतराꣳश्च नोपावंर्तत ते देवा एतद्यजुंरपश्यन्नोजों-ऽसि सहोंऽसि बलंमसि (९)

भ्राजोंऽसि देवानां धाम नामांसि विश्वंमसि विश्वायुः सर्वंमसि सर्वायुंरभिभूरिति वाव देवा असुंराणामोजो बलंमिन्द्रियं वीर्यं प्रजां पशूनंवृञ्जत यद्गांयत्र्यंपक्रम्यातिंष्ठत् तस्मांदेतां गांयत्रीतीष्टिंमाहुः संवथ्सरो वै गांयत्री संवथ्सरो वै तदंपक्रम्यांतिष्ठद्यदेतयां देवा असुंराणामोजो बलंमिन्द्रियं वीर्यं (१०)

प्रजां पशूनवृंञ्जत तस्मांदेताꣳ संवर्ग इतीष्टिंमाहुर्यो भ्रातृंव्यवान्थ्स्याथ्स स्पर्धमान एतयेष्ट्यां यजेताग्नये संवर्गाय पुरोडाशंमष्टाकंपालं निर्वपेत्तꣳ शृतमासंन्नमेतेन यजुंषाऽभि मृंशेदोजं एव बलंमिन्द्रियं वीर्यं प्रजां पशून्भ्रातृंव्यस्य वृङ्क्ते भवंत्यात्मना परांस्य भ्रातृंव्यो भवति॥ (११)

बलंमस्येतयां देवा असुंराणामोजो बलंमिन्द्रियं वीर्यं पञ्चंचत्वारिꣳशच्च॥३॥ [३]

प्रजापतिः प्रजा असृजत ता अस्मात्सृष्टाः पराचीरायन्ता यत्रावसन्ततो गर्मुदुदतिष्ठत् ता बृहस्पतिश्चान्ववैताꣳ सोऽब्रवीद्बृहस्पतिरनया त्वा प्र तिष्ठान्यथ त्वा प्रजा उपावर्त्स्यन्तीति तं प्रातिष्ठत् ततो वै प्रजापतिं प्रजा उपावर्तन्त यः प्रजाकामः स्यात् तस्मा एतं प्राजापत्यं गार्मुतं चरुं निर्वपेत्प्रजापति- (१२)

मेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मै प्रजां प्र जनयति प्रजापतिः पशूनसृजत ते-ऽस्मात्सृष्टाः पराञ्च आयन्ते यत्रावसन्ततो गर्मुदुदतिष्ठत् तान्पूषा चान्ववैताꣳ सोऽब्रवीत्पूषा-ऽनया मा प्र तिष्ठाथ त्वा पशव उपावर्त्स्यन्तीति मां प्र तिष्ठेति सोमोऽब्रवीन्मम वा - (१३)

अकृष्टपच्यमित्युभौ वां प्र तिष्ठानीत्यब्रवीत्तौ प्रातिष्ठत् ततो वै प्रजापतिं पशव उपावर्तन्त यः पशुकामः स्यात् तस्मा एतꣳ सौमापौष्णं गार्मुतं चरुं निर्वपेत्सोमापूषणावेव स्वेन भागधेयेनोप धावति तावेवास्मै पशून्प्र जनयतः सोमो वै रेतोधाः पूषा पशूनां प्रजनयिता सोम एवास्मै रेतो दधाति पूषा पशून्प्र जनयति॥ (१४)

वपेत्प्रजापतिं वै दधाति पूषा त्रीणि च॥३॥ [४]

अग्ने गोभिर्न आ गहीन्दो पुष्ट्या जुषस्व नः। इन्द्रो धर्ता गृहेषु नः॥ सविता यः सहस्रियः स नो गृहेषु रारणत्। आ पूषा एत्वा वसु॥ धाता ददातु नो रयिमीशानो जगतस्पतिः। स नः पूर्णेन वावनत्॥ त्वष्टा यो वृषभो वृषा स नो गृहेषु रारणत्। सहस्रेणायुतेन च॥ येन देवा अमृतं (१५)

दीर्घꣳ श्रवो दिव्यैरयन्त। रायस्पोष त्वमस्मभ्यं गवां कुल्मिं जीवस आ युवस्व। अग्निर्गृहपतिः सोमो विश्ववनिः सविता सुमेधाः स्वाहा। अग्ने गृहपते यस्ते घृत्यो भागस्तेन सह ओज आक्रममाणाय धेहि श्रैष्ठ्यात्पथो मा योषं मूर्धा भूयासꣳ स्वाहा॥ (१६)

अमृतमष्टात्रिꣳशच्च॥२॥ [५]

चित्रया यजेत पशुकाम इयं वै चित्रा यद्वा अस्यां विश्वं भूतमधि प्रजायते तेनेयं चित्रा य एवं विद्वाꣳश्चित्रया पशुकामो यजते प्र प्रजया पशुभिर्मिथुनैर्जायते प्रैवाऽऽग्नेयेन वापयति रेतः सौम्येन दधाति रेत एव हितं त्वष्टा रूपाणि वि करोति सारस्वतौ भवत एतद्वै दैव्यं मिथुनं दैव्यमेवास्मै (१७)

मिथुनं मध्यतो दधाति पुष्ट्यै प्रजननाय सिनीवाल्यै चरुर्भवति वाग्वै सिनीवाली

पुष्टिः खलु वै वाक्पुष्टिमेव वाचमुपैत्यैन्द्र उत्तमो भवति तेनैव तन्मिथुनꣳ सप्तैतानि हवीꣳषि भवन्ति सप्त ग्राम्याः पशवः सप्तारण्याः सप्त छन्दाꣳस्युभयस्यावरुद्ध्या अथैता आहुतीर्जुहोत्येते वै देवाः पुष्टिपतयस्त एवास्मिन्पुष्टिं दधति पुष्यति प्रजया पशुभिरथो यदेता आहुतीर्जुहोति प्रतिष्ठित्यै॥ (१८)

अस्मै त एव द्वादश च॥२॥ [६]

मारुतमसि मरुतामोजोऽपां धारां भिन्धि रमयत मरुतः श्येनमायिनं मनोजवसं वृषणꣳ सुवृक्तिम्। येन शर्ध उग्रमवसृष्टमेति तदश्विना परि धत्तꣳ स्वस्ति। पुरोवातो वर्षञ्जिन्वरावृथ्स्वाहा वातावद्वर्षन्नुग्ररावृथ्स्वाहा स्तनयन्वर्षन्भीमरावृथ्स्वाहाऽनशन्यव-स्फूर्जन्दिद्युद्वर्षन्त्वेषरावृथ्स्वाहाऽतिरात्रं वर्षन्पूर्तिरावृथ- (१९)

स्वाहा बहु हायमवृषादिति श्रुतरावृथ्स्वाहाऽऽतपति वर्षन्विराडावृथ्स्वाहा-वस्फूर्जन्दिद्युद्वर्षन्भूतरावृथ्स्वाहा मान्दा वाशाः शुन्ध्यूरजिराः। ज्योतिष्मतीस्तमस्वरीरुन्दतीः सुफेनाः। मित्रभृतः क्षत्रभृतः सुराष्ट्रा इह माऽवत। वृष्णो अश्वस्य सन्दानमसि वृष्ट्यै त्वोप नह्यामि॥ (२०)

पूर्तिरावृद्विचत्वारिꣳशच्च॥२॥ [७]

देवा वसव्या अग्ने सोम सूर्य। देवाः शर्मण्या मित्रावरुणार्यमन्न्। देवाः सपीतयोऽपां नपादाशुहेमन्न्। उद्नो दत्तोऽदधिं भिन्त दिवः पर्जन्यादन्तरिक्षात्पृथिव्यास्ततो नो वृष्ट्या-ऽवत। दिवा चित्तमः कृण्वन्ति पर्जन्येनोदवाहेन। पृथिवीं यद्व्युन्दन्ति। आ यं नरः सुदानवो ददाशुषे दिवः कोशमचुच्यवुः। वि पर्जन्याः सृजन्ति रोदसी अनु धन्वना यन्ति (२१)

वृष्टयः। उदीरयथा मरुतः समुद्रतो यूयं वृष्टिं वर्षयथा पुरीषिणः। न वो दस्रा उप दस्यन्ति धेनवः शुभं यातामनु रथा अवृथ्सत। सृजा वृष्टिं दिव आद्भिः समुद्रं पृण। अब्जा असि प्रथमजा बलमसि समुद्रियम्। उन्नम्भय पृथिवीं भिन्धीदं दिव्यं नभः। उद्नो दिव्यस्य नो देहीशानो वि सृजा दृतिम्। ये देवा दिविभागा येऽन्तरिक्षभागा ये पृथिविभागाः। त इमं यज्ञमवन्तु त इदं क्षेत्रमा विशन्तु त इदं क्षेत्रमनु वि विशन्तु॥ (२२)

यन्ति देवा विꣳशतिश्च॥२॥ [८]

मारुतमसि मरुतामोज इति कृष्णं वासः कृष्णतूषं परि धत्त एतद्वै वृष्ट्यै रूपꣳ

सरूप एव भूत्वा पर्जन्यं वर्षयति रमयंत मरुतः श्येनमायिनमितिं पश्चाद्वातं प्रतिं मीवति पुरोवातमेव जंनयति वर्षस्यावंरुद्ध्यै वातनामानिं जुहोति वायुर्वै वृष्ट्यां ईशे वायुमेव स्वेनं भागधेयेनोपं धावति स एवास्मैं पर्जन्यं वर्षयत्यष्टौ (२३)

जुंहोति चतंस्रो वै दिशश्चतंस्रोऽवान्तरदिशा दिग्भ्य एव वृष्टिꣳ सम्प्र च्यांवयति कृष्णाजिने सं यौंति हविरेवाकंरन्तर्वेदि सं यौत्यवंरुद्ध्यै यतींनामद्यमांनानाꣳ शीर्षाणि परांपतन्ते खर्जूरां अभवन्तेषाꣳ रसं ऊर्ध्वोऽपतत् तानिं करीराँण्यभवन्थ्सौम्यानि वै करीरांणि सौम्या खलु वा आहुंतिर्दिवो वृष्टिं च्यावयति यत्करीरांणि भवंन्ति (२४)

सौम्ययैवाऽऽहुंत्या दिवो वृष्टिमवं रुन्धे मधुंषा सं यौंत्यपां वा एष ओषंधीनाꣳ रसो यन्मध्वद्भ्य एवौषंधीभ्यो वर्षत्यथों अद्भ्य एवौषंधीभ्यो वृष्टिं नि नंयति मान्दा वाशा इति सं यौंति नामधेयैंरेवैना अच्छैत्यथो यथाँ ब्रूयादसावेहीत्येवमेवैनां नामधेयैरा (२५)

च्यांवयति वृष्णो अश्वंस्य सन्दानंमसि वृष्ट्यै त्वोपं नह्यामीत्यांह वृषा वा अश्वो वृषां पर्जन्यंः कृष्ण इंव खलु वै भूत्वा वंर्षति रूपेणैवैनꣳ समंर्धयति वर्षस्यावंरुद्ध्यै॥ (२६)

अष्टौ भवंन्ति नामधेयैरैकान्नत्रिꣳशच्चं॥४॥ [९]

देवां वसव्या देवाँः शर्मण्या देवाँः सपीतय इत्या बंध्नाति देवतांभिरेवान्वहं वृष्टिंमिच्छति यदि वर्षेत् तावंत्येव होंतव्यं यदि न वर्षेच्छ्वो भूते हविर्निर्वपेदहोरात्रे वै मित्रावरुंणावहोरात्राभ्यां खलु वै पर्जन्यों वर्षति नक्तं वा हि दिवां वा वर्षति मित्रावरुंणावेव स्वेनं भागधेयेनोपं धावति तावेवास्मां - (२७)

अहोरात्राभ्याँ पर्जन्यं वर्षयतोऽग्नयें धामच्छदें पुरोडाशंमष्टाकंपालं निर्वंपेन्मारुतꣳ सप्तकंपालꣳ सौर्यमेकंकपालमग्निर्वा इतो वृष्टिमुदींरयति मरुतंः सृष्टां नंयन्ति यदा खलु वा असावांदित्यो न्यंङ्रश्मिभिंः पर्यावर्ततेऽथं वर्षति धामच्छदिंव खलु वै भूत्वा वंर्षत्येता वै देवता वृष्ट्यां ईशते ता एव स्वेनं भागधेयेनोपं धावति ता - (२८)

एवास्मैं पर्जन्यं वर्षयन्त्युतावंर्षिष्यन्वर्षंत्येव सृजा वृष्टिं दिव आद्भिः संमुद्रं पृणेत्यांहेमाश्चैवामूश्चापः समंर्धयत्यथों आभिरेवामूरच्छैंत्यब्जा अंसि प्रथमजा बलंमसि समुद्रियमित्यांह यथायजुरेवैतदुन्नंम्भय पृथिवीमितिं वर्षाह्वां जुंहोत्येषा वा ओषंधीनां वृष्टिवनिस्तयैव वृष्टिमा च्यांवयति ये देवा दिविभांगा इतिं कृष्णाजिनमवं धूनोतीम

एवास्मै लोकाः प्रीता अभीष्टा भवन्ति॥ (२९)

अस्मै धावति ता वा एकविꣳशतिश्च॥३॥ [१०]

सर्वाणि छन्दाꣳस्येतस्यामिष्ट्यामनूच्यानीत्याहुस्त्रिष्टुभो वा एतद्वीर्यं यत्ककुदुष्णिहा जगत्यै यदुष्णिहककुभावन्वाह तेनैव सर्वाणि छन्दाꣳस्यव रुन्धे गायत्री वा एषा यदुष्णिहा यानि चत्वार्यध्यक्षराणि चतुष्पाद एव ते पशवो यथा पुरोडाशे पुरोडाशोऽध्येवमेव तद्यदृच्यध्यक्षराणि यज्ञगत्या (३०)

परिदध्यादन्तं यज्ञं गमयेत् त्रिष्टुभा परि दधातीन्द्रियं वै वीर्यं त्रिष्टुगिन्द्रिय एव वीर्ये यज्ञं प्रतिष्ठापयति नान्तं गमयत्यग्ने त्री ते वाजिना त्री षधस्थेति त्रिवत्या परि दधाति सरूपत्वाय सर्वो वा एष यज्ञो यत् त्रैधातवीयं कामायकामाय प्र युज्यते सर्वेभ्यो हि कामेभ्यो यज्ञः प्रयुज्यते त्रैधातवीयेन यजेताभिचरन्त्सर्वो वा - (३१)

एष यज्ञो यत् त्रैधातवीयꣳ सर्वेणैवैनं यज्ञेनाभि चरति स्तृणुत एवैनमेतयैव यजेताभिचर्यमाणः सर्वो वा एष यज्ञो यत् त्रैधातवीयꣳ सर्वेणैव यज्ञेन यजते नैनमभिचरन्त्स्तृणुत एतयैव यजेत सहस्रेण यक्ष्यमाणः प्रजातमेवैनद्ददात्येतयैव यजेत सहस्रेणेजानोऽन्तं वा एष पशूनां गच्छति (३२)

यः सहस्रेण यजते प्रजापतिः खलु वै पशूनसृजत ताꣳ स्त्रैधातवीयेनैवासृजत य एवं विद्वाꣳस्त्रैधातवीयेन पशुकामो यजते यस्मादेव योनेः प्रजापतिः पशूनसृजत तस्मादेवैनान्त्सृजत उपैनमुत्तरꣳ सहस्रं नमति देवताभ्यो वा एष आ वृश्च्यते यो यक्ष्य इत्युक्त्वा न यजते त्रैधातवीयेन यजेत सर्वो वा एष यज्ञो - (३३)

यत् त्रैधातवीयꣳ सर्वेणैव यज्ञेन यजते न देवताभ्य आ वृश्च्यते द्वादशकपालः पुरोडाशो भवति ते त्रयश्चतुष्कपालास्त्रिः षमृद्धत्वाय त्रयः पुरोडाशा भवन्ति त्रय इमे लोका एषां लोकानामाप्त्या उत्तरउत्तरो ज्यायान्भवत्येवमिव हीमे लोका यवमयो मध्ये एतद्वा अन्तरिक्षस्य रूपꣳ समृद्ध्यै सर्वेषामभिगमयन्नव द्यत्यछम्बट्कारꣳ हिरण्यं ददाति तेज एवा- (३४)

व रुन्धे तार्प्यं ददाति पशूनेवाव रुन्धे धेनुं ददात्याशिष एवाव रुन्धे साम्नो वा एष वर्णो यद्धिरण्यं यजुषां तार्प्यमुक्थामदानां धेनुरेतानेव सर्वान् वर्णानव रुन्धे॥ (३५)

जगंत्याऽभिचरन्थ्सर्वो वै गच्छति यज्ञस्तेजं एव त्रि॒ꣳशच्चं॥६॥ [११]

त्वष्टां हतपुंत्रो वीन्द्रꣳ सोममाहंरत् तस्मिन्निन्द्रं उपहवमैंच्छत तं नोपांह्वयत पुत्रं मेंऽवधीरिति स यंज्ञवेशसं कृत्वा प्रासहा सोमंमपिबत् तस्य यदत्यशिंष्यत तत्त्वष्टांहवनीयमुप प्रावंर्तयथ्स्वाहेन्द्रंशत्रुर्वर्धस्वेति स यावंदूर्ध्वः पंराविध्यंति तावंति स्वयमेव व्यंरमत यदिं वा तावंत्प्रवण- (३६)

मासीद्यदिं वा तावदध्यग्नेरासीत्स सम्भवंन्नग्नीषोमांवभि समंभवथ्स इंषुमात्रमिंषुमात्रं विष्वंङ्ङवर्धत स इमाँल्लोकानंवृणोद्यदिमाँल्लोकानवृंणोत् तद्वृत्रस्यं वृत्रत्वं तस्मादिन्द्रोंऽबिभेदपि त्वष्टा तस्मै त्वष्टा वज्रंमसिञ्चत् तपो वै स वज्रं आसीत् तमुद्यन्तुं नाशंक्नोदथ वै तर्हि विष्णुं- (३७)

रन्या देवतांसीथ्सोंऽब्रवीद्विष्णवेहीदमा हंरिष्यावो येनायमिदमिति स विष्णुंस्त्रेधाऽऽत्मानं वि न्यंधत्त पृथिव्यां तृतींयमन्तरिंक्षे तृतींयं दिवि तृतींयमभिपर्यावर्ताद्ध्यबिंभेद्यत्पृंथिव्यां तृतींयमासीत् तेनेन्द्रो वज्रमुदंयच्छद्विष्ण्वंनुस्थितः सोंऽब्रवीन्मा मे प्र हारस्ति वा इदं (३८)

मयिं वीर्यं तत्ते प्र दांस्यामीति तदंस्मै प्रायंच्छत् तत् प्रत्यंगृह्णादधा मेति तद्विष्णवेति प्रायंच्छत् तद्विष्णुः प्रत्यंगृह्णादस्मास्विन्द्रं इन्द्रियं दंधात्विति यदन्तरिंक्षे तृतींयमासीत् तेनेन्द्रो वज्रमुदंयच्छद्विष्ण्वंनुस्थितः सोंऽब्रवीन्मा मे प्र हारस्ति वा इदं (३९)

मयिं वीर्यं तत्ते प्र दांस्यामीति तदंस्मै प्रायंच्छत् तत्प्रत्यंगृह्णाद् द्विर्माधा इति तद्विष्णवेति प्रायंच्छत् तद्विष्णुः प्रत्यंगृह्णादस्मास्विन्द्रं इन्द्रियं दंधात्विति यद्दिवि तृतींयमासीत् तेनेन्द्रो वज्रमुदंयच्छद्विष्ण्वंनुस्थितः सोंऽब्रवीन्मा मे प्र हार्येनाह- (४०)

मिदमस्मि तत्ते प्र दांस्यामीति त्वी (३) इत्यंब्रवीथ्सन्धान्तु सं दंधावहै त्वामेव प्र विंशानीति यन्मां प्रंविशेः किं मां भुञ्ज्या इत्यंब्रवीत् त्वामेवेन्धीय तव भोगांय त्वां प्र विंशेयमित्यंब्रवीत्तं वृत्रः प्राविंशदुदरं वै वृत्रः क्षुत्खलु वै मंनुष्यंस्य भ्रातृंव्यो य - (४१)

एवं वेद हन्ति क्षुधं भ्रातृंव्यं तदंस्मै प्रायंच्छत् तत्प्रत्यंगृह्णात् त्रिर्माधा इति तद्विष्णवेति प्रायंच्छत् तद्विष्णुः प्रत्यंगृह्णादस्मास्विन्द्रं इन्द्रियं दंधात्विति यत् त्रिः प्रायंच्छत् त्रिः प्रत्यगृंह्णात् तत् त्रिधातोंस्त्रिधातुत्वं यद्विष्णुंरन्वतिंष्ठत विष्णवेति प्रायंच्छत् तस्मांदैन्द्रावैष्णवꣳ हविर्भवति यद्वा इदं किं च तदंस्मै तत्प्रायंच्छदृचः सामांनि यजूꣳषि सहस्रं वा

अस्मै तत्प्रायच्छत् तस्माँथ्सहस्रदक्षिणम्॥ (४२)

प्रवणं विष्णुर्वा इदमिदमहं यो भवत्येकविꣳशतिश्च॥७॥——[१२]

देवा वै राजन्याँज्जायमानादबिभयुस्तमन्तरेव सन्तं दाम्नाऽपौम्भन्थ्स वा एषोऽपोब्धो जायते यद्राजन्यो यद्वा एषोऽनपोब्धो जायेत वृत्रान्घ्नꣳश्चरेद्यं कामयेत राजन्यमनपोब्धो जायेत वृत्रान्घ्नꣳश्चरेदिति तस्मा एतमैन्द्राबार्हस्पत्यं चरुं निर्वपेदैन्द्रो वै राजन्यो ब्रह्म बृहस्पतिर्ब्रह्मणैवैनं दाम्नोऽपोम्भनान्मुञ्चति हिरण्मयं दाम दक्षिणा साक्षादेवैनं दाम्नोऽपोम्भनान्मुञ्चति॥ (४३)

एनं द्वादश च॥१॥——[१३]

नवोनवो भवति जायमानोऽह्नां केतुरुषसामेत्यग्रे। भागं देवेभ्यो वि दधात्यायन्प्र चन्द्रमाँस्तिरति दीर्घमायुः। यमादित्या अꣳशुमाप्याययन्ति यमक्षितमक्षितयः पिबन्ति। तेन नो राजा वरुणो बृहस्पतिरा प्याययन्तु भुवनस्य गोपाः। प्राच्यां दिशि त्वमिन्द्रासि राजोतोदीच्यां वृत्रहन्वृत्रहाऽसि। यत्र यन्ति स्रोत्यास्त- (४४)

ज्जितं ते दक्षिणतो वृषभ एधि हव्यः। इन्द्रो जयाति न परा जयाता अधिराजो राजसु राजयाति। विश्वा हि भूयाः पृतना अभिष्टीरुपसद्यो नमस्यो यथाऽसत्। अस्येदेव प्र रिरिचे महित्वं दिवः पृथिव्याः पर्यन्तरिक्षात्। स्वराडिन्द्रो दम आ विश्वगूर्तः स्वरिरमत्रो ववक्षे रणाय। अभि त्वा शूर नोनुमोऽदुग्धा इव धेनवः। ईशान- (४५)

मस्य जगतः सुवर्दृशमीशानमिन्द्र तस्थुषः। त्वामिद्धि हवामहे साता वाजस्य कारवः। त्वां वृत्रेष्विन्द्र सत्पतिं नरस्त्वां काष्ठास्वर्वतः। यद्द्याव इन्द्र ते शतꣳ शतं भूमीरुत स्युः। न त्वा वज्रिन्थ्सहस्रꣳ सूर्या अनु न जातमष्ट रोदसी। पिबा सोममिन्द्र मन्दतु त्वा यं ते सुषाव हर्यश्वाद्रिः। (४६)

सोतुर्बाहुभ्याꣳ सुयतो नार्वा। रेवतीर्नः सधमाद इन्द्रे सन्तु तुविवाजाः। क्षुमन्तो याभिर्मदेम। उदग्ने शुचयस्तव वि ज्योतिषोदु त्यं जातवेदसꣳ सप्त त्वा हरितो रथे वहन्ति देव सूर्य। शोचिष्केशं विचक्षण। चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः। आऽप्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षꣳ सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुष- (४७)

श्च। विश्वे देवा ऋतावृध ऋतुभिर्हवनश्रुतः। जुषन्तां युज्यं पयः। विश्वे देवाः शृणुतेमꣳ

हवं मे ये अन्तरिक्षे य उप द्यवि ष्ठ। ये अग्निजिह्वा उत वा यजंत्रा आसद्यास्मिन्बर्हिषि मादयध्वम्॥ (४८)

तदीशानमद्रिस्तस्थुर्षस्त्रि२शच्च॥५॥ [१४]

देवा मनुष्या देवासुरा अब्रुवन्देवासुरास्तेषाङ्गायत्री प्रजापतिस्ता यत्राग्ने गोभिश्चित्रया मारुतन्देवा वसव्या अग्ने मारुतमिति देवा वसव्या देवाः शर्मण्यास्त्वष्टा हतपुत्रो देवा वै राजन्यान्नवोनवश्चतुर्दश॥१४॥

देवा मनुष्याः प्रजां पशून्देवा वसव्याः परिदध्यादिदमस्म्यष्टाचत्वारि२शत्॥४८॥

देवा मनुष्या मादयध्वम्॥

हरिः ॐ॥

॥कृष्ण-यजुर्वेदीय-तैत्तिरीय-संहितायां द्वितीयकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः समाप्तः॥२-४॥

॥पञ्चमः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां द्वितीयकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः ॥

विश्वरूपो वै त्वाष्ट्रः पुरोहितो देवानामासीथ्स्वस्रीयोऽसुराणां तस्य त्रीणि शीर्षाण्यासन्थ्सोमपानꣳ सुरापानमन्नादनꣳ स प्रत्यक्षं देवेभ्यो भागमवदत्परोक्षमसुरेभ्यः सर्वस्मै वै प्रत्यक्षं भागं वदन्ति यस्मा एव परोक्षं वदन्ति तस्य भाग उदितस्तस्मादिन्द्रो-ऽबिभेदीदृङ् वै राष्ट्रं वि पर्यावर्तयतीति तस्य वज्रमादाय शीर्षाण्यच्छिनद्यथ्सोमपान- (१)

मासीथ्स कपिञ्जलोऽभवद्यथ्सुरापानꣳ स कलविङ्को यदन्नादनꣳ स तित्तिरिस्तस्याँ-ञ्जलिनाँ ब्रह्महत्यामुपागृह्णात्ताꣳ संवथ्सरमबिभस्तं भूतान्यभ्यक्रोशन्ब्रह्महन्निति स पृथिवीमुपासीदद्स्यै ब्रह्महत्यायै तृतीयं प्रति गृहाणेति साऽब्रवीद्वरं वृणै खातात्परा-भविष्यन्तीं मन्ये ततो मा परा भूवमिति पुरा ते (२)

संवथ्सरादपि रोहादित्यब्रवीत्तस्माँत्पुरा संवथ्सरात्पृथिव्यै खातमपि रोहति वारेवृतꣳ ह्यस्यै तृतीयं ब्रह्महत्यायै प्रत्यगृह्णात् तथ्स्वकृतमिरिणमभवत् तस्मादाहिताग्निः श्रद्धादेवः स्वकृत इरिणे नाव स्येद्ब्रह्महत्यायै ह्येष वर्णः स वनस्पतीनुपासीदद्स्यै ब्रह्महत्यायै तृतीयं प्रति गृह्णीतेति तेँऽब्रुवन्वरं वृणामहै वृक्णात् (३)

पराभविष्यन्तो मन्यामहे ततो मा परा भूमेत्याव्रश्चनाद्वो भूयाꣳस उत्तिष्ठानित्यब्रवीत् तस्मादाव्रश्चनाद्वृक्षाणां भूयाꣳस उत्तिष्ठन्ति वारेवृतꣳ ह्येषां तृतीयं ब्रह्महत्यायै प्रत्यगृह्णन्थ्स निर्यासोऽभवत् तस्माँन्निर्यासस्य नाश्यं ब्रह्महत्यायै ह्येष वर्णोऽथो खलु य एव लोहितो यो वाऽऽव्रश्चनान्निर्येषति तस्य नाऽऽश्यं (४)

काममन्यस्य स स्त्रीषꣳसादमुपासीदद्स्यै ब्रह्महत्यायै तृतीयं प्रति गृह्णीतेति ता अब्रुवन्वरं वृणामहा ऋत्वियात्प्रजां विन्दामहै काममा विजनितोः सम्भवामेति तस्मादृत्वियाथ्स्त्रियः प्रजां विन्दन्ते काममा विजनितोः सम्भवन्ति वारेवृतꣳ ह्यासां तृतीयं ब्रह्महत्यायै प्रत्यगृह्णन्थ्सा मलवद्वासा अभवत् तस्मान्मलवद्वाससा न सं वदेत (५)

न सहाऽऽसीत नास्या अन्नमद्याद्ब्रह्महत्यायै ह्येषा वर्णं प्रतिमुच्याऽऽस्तेऽथो खल्वाहुरभ्यञ्जनं वाव स्त्रिया अन्नमभ्यञ्जनमेव न प्रतिगृह्यं काममन्यदिति यां

मलंवद्वाससꣳ सम्भवन्ति यस्ततो जायते सोऽभिशस्तो यामरण्ये तस्यै स्तेनो यां पराचीं तस्यै ह्रीतमुख्यपगल्भो या स्नाति तस्या अप्सु मारुको या- (६)

ऽभ्यङ्क्ते तस्यै दुश्चर्मा या प्रलिखते तस्यै खलतिरपमारी याऽऽङ्क्ते तस्यै काणो या दतो धावते तस्यै श्यावदन् या नखानि निकृन्तते तस्यै कुनखी या कृणत्ति तस्यै क्लीबो या रज्जुꣳ सृजति तस्या उद्बन्धुको या पर्णेन पिबति तस्या उन्मादुको या खर्वेण पिबति तस्यै खर्वस्तिस्रो रात्रीर्व्रतं चरेदञ्जलिना वा पिबेदखर्वेण वा पात्रेण प्रजायै गोपीथाय॥ (७)

यथ्सोमपानन्ते वृक्णात् तस्य नाश्यं वदेत् मारुको याऽखर्वेण वा त्रीणि च॥७॥——[१]

त्वष्टा हतपुत्रो वीन्द्रꣳ सोममाहरत् तस्मिन्निन्द्र उपहवमैच्छत तं नोपाह्वयत पुत्रं मेऽवधीरिति स यज्ञवेशसं कृत्वा प्रासहा सोममपिबत् तस्य यदत्यशिष्यत तत् त्वष्टाहवनीयमुप प्रावर्तयथ्स्वाहेन्द्रशत्रुर्वर्धस्वेति यदवर्तयत् तद्वृत्रस्य वृत्रत्वं यदब्रवीथ्स्वाहेन्द्रशत्रुर्वर्धस्वेति तस्मादस्ये- (८)

न्द्रः शत्रुरभवथ्स सम्भवन्नग्नीषोमावभि समभवथ्स इषुमात्रमिषुमात्रं विष्वङ्ङवर्धत स इमाँल्लोकानवृणोद् यदिमाँल्लोकानवृणोत् तद्वृत्रस्य वृत्रत्वं तस्मादिन्द्रोऽबिभेथ्स प्रजापतिमुपाधावच्छत्रुर्मेऽजनीति तस्मै वज्रꣳ सिक्त्वा प्रायच्छदेतेन जहीति तेनाभ्यायत तावब्रूतामग्नीषोमौ मा (९)

प्र हाराव मन्तः स्व इति मम वै युवꣳ स्थ इत्यब्रवीन्मामभ्येतमिति तौ भागधेयमैच्छेतां ताभ्यामेतमग्नीषोमीयमेकादशकपालं पूर्णमासे प्रायच्छत् तावब्रूतामभि सन्दष्टौ वै स्वो न शक्नुव ऐतुमिति स इन्द्र आत्मनः शीतरूरावजनयत् तच्छीतरूरयोर्जन्म य एवꣳ शीतरूरयोर्जन्म वेद (१०)

नैनꣳ शीतरूरौ हतस्ताभ्यामेनमभ्यनयत् तस्माञ्जञ्जभ्यमानादग्नीषोमौ निरक्रामतां प्राणापानौ वा एनं तदजहितां प्राणो वै दक्षोऽपानः क्रतुस्तस्माञ्जञ्जभ्यमानो ब्रूयान्मयि दक्षक्रतू इति प्राणापानावेवाऽऽत्मन्धत्ते सर्वमायुरेति स देवता वृत्रान्निर्हूय वार्त्रघ्नꣳ हविः पूर्णमासे निरवपद् घ्नन्ति वा एनं पूर्णमास आ- (११)

ऽमावास्यायां प्यायायन्ति तस्माद्वार्त्रघ्नी पूर्णमासेऽनूच्येते वृधन्वती अमावास्यायां तथ्सꣳस्थाप्य वार्त्रघ्नꣳ हविर्वज्रमादाय पुनरभ्यायत ते अब्रूतां द्यावापृथिवी मा प्र हारावयोर्वै

श्रित इति ते अब्रूतां वरं वृणावहै नक्षत्रविहिताऽहमसानीत्यसावब्रवीच्चित्रविहिताऽहमितीयं तस्मान्नक्षत्रविहिताऽसौ चित्रविहितेयं य एवं द्यावापृथिव्योर्- (१२)

वरं वेदैनं वरो गच्छति स आभ्यामेव प्रसूत इन्द्रो वृत्रमहन्ते देवा वृत्रꣳ हत्वा-ऽग्नीषोमावब्रुवन् हव्यं नो वहतमिति तावब्रूतामपतेजसौ वै त्यौ वृत्रे वै त्ययोस्तेज इति तेँऽब्रुवन्क इदमच्छैतीति गौरित्यब्रुवन्गौर्वाव सर्वस्य मित्रमिति साऽब्रवीद् (१३)

वरं वृणे मय्येव सतोभयेन भुनजाध्वा इति तद्गौराहरत् तस्माद्गवि सतोभयेन भुञ्जत एतद्वा अग्नेस्तेजो यद् घृतमेतथ्सोमस्य यत्पयो य एवमग्नीषोमयोस्तेजो वेद तेजस्व्येव भवति ब्रह्मवादिनो वदन्ति किं देवत्यं पौर्णमासमिति प्राजापत्यमिति ब्रूयात् तेनेन्द्रं ज्येष्ठं पुत्रं निरवासाययदिति तस्माँज्ज्येष्ठं पुत्रं धनेन निरवसाययन्ति॥ (१४)

अस्य मा वेदा द्यावापृथिव्योरब्रवीदिति तस्माँच्चत्वारि च॥७॥ [२]

इन्द्रं वृत्रं जघ्निवाꣳसम्मृधोऽभि प्रावेपन्त स एतं वैमृधं पूर्णमासेऽनुनिर्वाप्यमपश्यत्तं निरवपत् तेन वै स मृधोऽपाहत यद्वैमृधः पूर्णमासेऽनुनिर्वाप्यो भवति मृध एव तेन यजमानोऽप हत इन्द्रो वृत्रꣳ हत्वा देवताभिश्चेन्द्रियेण च व्याँर्ध्यत स एतमाँग्नेयमष्टाकपालममावास्यायामपश्यदैन्द्रं दधि (१५)

तन्निरवपत्तेन वै स देवताँश्चेन्द्रियं चावारुन्ध यदाँग्नेयोँऽष्टाकपालोऽमावास्यायां भवत्यैन्द्रं दधि देवताँश्चैव तेनैँन्द्रियं च यजमानोऽव रुन्ध इन्द्रस्य वृत्रं जघ्नुष इन्द्रियं वीर्यं पृथिवीमनु व्याँर्च्छत् तदोषधयो वीरुधोऽभवन्थ्स प्रजापतिमुपाधावद्वृत्रं मे जघ्नुष इन्द्रियं वीर्यं (१६)

पृथिवीमनु व्यारत् तदोषधयो वीरुधोऽभूवन्निति स प्रजापतिः पशूनब्रवीदेतदस्मै सं नयतेति तत्पशव ओषधीभ्योऽध्यात्मन्थ्समनयन्तत्प्रत्यदुहन् यथ्समनयन्तथ्साँन्नाय्यस्य सान्नाय्यत्वं यत्प्रत्यदुहन्तत्प्रतिधुषः प्रतिधुक्त्वꣳ समनैषुः प्रत्यधुक्षन्न तु मयि श्रयत इत्यब्रवीदेतदस्मै (१७)

शृतं कुरुतेत्यब्रवीत् तदस्मै शृतमकुर्वन्निन्द्रियं वावास्मिन्वीर्यं तदश्रयन्तच्छृतस्य शृतत्वꣳ समनैषुः प्रत्यधुक्षञ्छृतमक्रन्न तु मा धिनोतीत्यब्रवीदेतदस्मै दधि कुरुतेत्यब्रवीत् तदस्मै दध्यकुर्वन्तदेनमधिनोत् तद्दध्नो दधित्वं ब्रह्मवादिनो वदन्ति दध्नः पूर्वस्यावदेयं (१८)

दधि हि पूर्वं क्रियत इत्यनादृत्य तच्छृतस्यैव पूर्वस्याऽवं द्येदिन्द्रियमेवास्मिन्वीर्यꣳ श्रित्वा दध्नोपरिष्टाद्धिनोति यथापूर्वमुपैति यत्पूतीकैर्वा पर्णवल्कैर्वातञ्च्यात्सौम्यं तद्यत्क्वलै राक्षसं तद्यत् तण्डुलैर्वैश्वदेवं तद्यदातञ्चनेन मानुषं तद्यद्दध्ना तथ्सेन्द्रं दध्ना तनक्ति (१९)

सेन्द्रत्वायाग्निहोत्रोच्छेषणमभ्यातनक्ति यज्ञस्य सन्तत्या इन्द्रो वृत्रꣳ हत्वा परां परावतमगच्छदपाराधमिति मन्यमानस्तं देवताः प्रैषमैच्छन्थ्सोऽब्रवीत्प्रजापतिर्यः प्रथमो-ऽनुविन्दति तस्य प्रथमं भागधेयमिति तं पितरोऽन्वविन्दन्तस्मात्पितृभ्यः पूर्वेद्युः क्रियते सोऽमावास्यां प्रत्यागच्छत् तं देवा अभि समगच्छन्ताऽमा वै नो - (२०)

ऽद्य वसु वसतीतीन्द्रो हि देवानां वसु तदमावास्यांया अमावास्यत्वं ब्रह्मवादिनो वदन्ति किं देवत्यꣳ सान्नाय्यमिति वैश्वदेवमिति ब्रूयाद्विश्वे हि तद्देवा भागधेयमभि समगच्छन्तेत्यथो खल्वैन्द्रमित्येव ब्रूयादिन्द्रं वाव ते तद्भिषज्यन्तोऽभि समगच्छन्तेति॥ (२१)

दधि मे जघुर्ष इन्द्रियं वीर्यमित्यब्रवीदेतदस्मा अवदेयन्तनक्ति नो द्विचत्वारिꣳशच्च॥७॥——[३]

ब्रह्मवादिनो वदन्ति स त्वै दर्शपूर्णमासौ यजेत य एनौ सेन्द्रौ यजेतेति वैमृधः पूर्णमासेऽनुनिर्वाप्यो भवति तेन पूर्णमासः सेन्द्र ऐन्द्रं दध्यमावास्यांयां तेनामावास्या सेन्द्रा य एवं विद्वान्दर्शपूर्णमासौ यजते सेन्द्रावेवैनौ यजते श्वःश्वोऽस्मा ईजानाय वसीयो भवति देवा वै यद्यज्ञेऽकुर्वत तदसुरा अकुर्वत ते देवा एता- (२२)

मिष्टिमपश्यन्नाग्नावैष्णवमेकादशकपालꣳ सरस्वत्यै चरुꣳ सरस्वते चरुं तां पौर्णमासꣳ सꣳस्थाप्यानु निरवपन्ततो देवा अभवन्परासुरा यो भ्रातृव्यवान्थ्स्यात्स पौर्णमासꣳ सꣳस्थाप्यैतामिष्टिमनु निर्वपेत्पौर्णमासेनैव वज्रं भ्रातृव्याय प्रहृत्याऽऽ-ग्नावैष्णवेन देवताश्च यज्ञं च भ्रातृव्यस्य वृङ्क्ते मिथुनान्पशून्थ्सारस्वताभ्यां यावदेवास्यास्ति तथ् (२३)

सर्वं वृङ्क्ते पौर्णमासीमेव यजेत भ्रातृव्यवान्नामावास्याꣳ हत्वा भ्रातृव्यं ना प्यायंयति साकं प्रस्थायीयेन यजेत पशुकामो यस्मै वा अल्पेनाऽऽहरन्ति नाऽऽत्मना तृप्यति नान्यस्मै ददाति यस्मै महता तृप्यत्यात्मना ददात्यन्यस्मै महता पूर्णꣳ होतव्यं तृप्त एवैनमिन्द्रः प्रजया पशुभिस्तर्पयति दारुपात्रेण जुहोति न हि मृन्मयमाहुतिमानश औदुम्बरं (२४)

भवत्यूर्ग्वा उदुम्बर ऊर्क्पशव ऊर्जैवास्मा ऊर्जं पशूनव रुन्धे नागतश्रीर्महेन्द्रं यजेत

त्रयो वै गतश्रियः शुश्रुवान्ग्रामणी राजन्यस्तेषां महेन्द्रो देवता यो वै स्वां देवतामतियजते प्र स्वायै देवतायै च्यवते न परां प्राप्नोति पापीयान्भवति संवथ्सरमिन्द्रं यजेत संवथ्सरꣳ हि व्रतं नाति स्वै- (२५)

वैनं देवतेज्यमाना भूत्या इन्द्धे वसीयान्भवति संवथ्सरस्य परस्तादग्नये व्रतपतये पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेथ्संवथ्सरमेवैनं वृत्रं जघ्निवाꣳसमग्निर्व्रतपतिर्व्रतमा लम्भयति ततोऽधि कामं यजेत॥ (२६)

एतान्तदौदुम्बरꣳ स्वा त्रिꣳशच्च॥५॥ [४]

नासोमयाजी सं नयेदनागतं वा एतस्य पयो योऽसोमयाजी यदसोमयाजी सन्नयेत्परिमोष एव सोऽनृतं करोत्यथो परैव सिच्यते सोमयाज्येव सं नयेत्पयो वै सोमः पयः सान्नाय्यं पयसैव पय आत्मन्धत्ते वि वा एतं प्रजया पशुभिरर्धयति वर्धयत्यस्य भ्रातृव्यं यस्य हविर्निरुप्तं पुरस्ताच्चन्द्रमा - (२७)

अभ्युदेति त्रेधा तण्डुलान् वि भजेद्ये मध्यमाः स्युस्तानग्नये दात्रे पुरोडाशमष्टाकपालं कुर्याद्ये स्थविष्ठास्तानिन्द्राय प्रदात्रे दधꣳश्चरुं येऽणिष्ठास्तान् विष्णवे शिपिविष्टाय शृते चरुमग्निरेवास्मै प्रजां प्रजनयति वृद्धामिन्द्रः प्र यच्छति यज्ञो वै विष्णुः पशवः शिपिर्यज्ञ एव पशुषु प्रति तिष्ठति न द्वे (२८)

यजेत यत्पूर्वया सम्प्रति यजेतोत्तरया छम्बट्कुर्याद्यदुत्तरया सम्प्रति यजेत पूर्वया छम्बट्कुर्यान्नेष्टिर्भवति न यज्ञस्तदनु ह्रीतमुख्यपगल्भो जायत एकामेव यजेत प्रगल्भोऽस्य जायतेऽनादृत्य तद्द्वे एव यजेत यज्ञमुखमेव पूर्वयाऽऽलभते यजत उत्तरया देवता एव पूर्वयाऽवरुन्ध इन्द्रियमुत्तरया देवलोकमेव (२९)

पूर्वयाऽभिजयति मनुष्यलोकमुत्तरया भूयसो यज्ञक्रतूनुपैत्येषा वै सुमना नामेष्टिर्यमद्येजानं पश्चाच्चन्द्रमा अभ्युदेत्यस्मिन्नेवास्मै लोकेऽर्धुकं भवति दाक्षायणयज्ञेन सुवर्गकामो यजेत पूर्णमासे सं नयेन्मैत्रावरुण्याऽऽमिक्षयाऽमावास्यायां यजेत पूर्णमासे वै देवानाꣳ सुतस्तेषामेतमर्धमासं प्रसुतस्तेषां मैत्रावरुणी वशाऽमावास्यायामनूबन्ध्या यत् (३०)

पूर्वेद्युर्यजते वेदिमेव तत्करोति यद्वथ्सानपाकरोति सदोहविर्धाने एव सम्मिनोति

यद्यज॑ते दे॒वैरे॒व सु॒त्या᳚ सम्पा॑दयति॒ स ए॒तम॑र्धमा॒स᳚ स॑ध॒माद॑ दे॒वैः सोम॑ पिबति॒ यन्मै᳚त्रावरु॒ण्याऽऽमिक्ष॑याऽमावा॒स्या॑यां यज॑ते॒ यैवासौ दे॒वाना॑ं व॒शाऽनू॑ब॒न्ध्या॑ सो ए॒वैषैतस्य॑ सा॒क्षाद्वा ए॒ष दे॒वान॒भ्यारो॑हति॒ य ए॒षां य॒ज्ञ- (३१)

म॑भ्या॒रोह॑ति॒ यथा॒ खलु॒ वै श्रेया॑न॒भ्यारू॑ढः का॒मय॑ते॒ तथा॑ करोति॒ यद्य॑व॒विध्य॑ति॒ पापी॑यान्भवति॒ यदि॒ नाव॒विध्य॑ति स॒दृङ् व्या॒वृत्का॑म ए॒तेन॑ य॒ज्ञेन॑ यजेत क्षु॒रप॑वि॒र्ह्ये॑ष य॒ज्ञस्ता॒जक्पुण्यो॑ वा॒ भव॑ति॒ प्र वा॑ मीयते॒ तस्यै॒तद्व्र॒तं नानृ॑तं वदे॒न्न मा॒᳚समश्नी॑या॒न्न स्त्रिय॒मुपे॑या॒न्नास्य॒ पल्पू॑लनेन॒ वास॑ः पल्पूलयेयु॒रेतद्धि दे॒वाः सर्व॑ं न कु॒र्वन्ति॑॥ (३२)

च॒न्द्रमा॒ द्वे दे॑वलो॒कमे॒व यद्य॒ज्ञं प॑ल्पूलयेयुः षट्च॑॥६॥ [५]

ए॒ष वै दे॑वर॒थो यद्द॑र्॒शपूर्णमा॒सौ यो द॑र्॒शपूर्णमा॒साविष्ट्वा सोमे॑न॒ यज॑ते॒ रथ॑स्पष्ट ए॒वाव॒साने॒ वरे॑ दे॒वाना॒मव॑ स्यत्ये॒तानि॒ वा अङ्गा॒परू॒᳚षि सं॑वथ्स॒रस्य॒ यद्द॑र्॒शपूर्णमा॒सौ य ए॒वं वि॒द्वान्द॑र्॒शपूर्णमा॒सौ यज॒तेऽङ्गा॒परू॒᳚ष्ये॒व सं॑वथ्स॒रस्य॒ प्रति॑ दधात्येते वै सं॑वथ्स॒रस्य॒ चक्षु॑षी॒ यद्द॑र्॒शपूर्णमा॒सौ य ए॒वं वि॒द्वान्द॑र्॒शपूर्णमा॒सौ यज॑ते॒ ताभ्या॑मे॒व सु॑व॒र्गं लो॒कमनु॑ पश्य- (३३)

त्ये॒षा वै दे॒वाना॒ं विक्रा॑न्ति॒र्यद्द॑र्॒शपूर्णमा॒सौ य ए॒वं वि॒द्वान्द॑र्॒शपूर्णमा॒सौ यज॑ते दे॒वाना॑मे॒व विक्रा॑न्ति॒मनु॒ वि क्र॑मत ए॒ष वै दे॑व॒यान॒ः पन्था॒ यद्द॑र्॒शपूर्णमा॒सौ य ए॒वं वि॒द्वान्द॑र्॒शपूर्णमा॒सौ यज॑ते॒ य ए॒व दे॑व॒यान॒ः पन्था॒स्त᳚ स॒मारो॑हत्ये॒तौ वै दे॒वाना॒᳚ हरी॒ यद्द॑र्॒शपूर्णमा॒सौ य ए॒वं वि॒द्वान्द॑र्॒शपूर्णमा॒सौ यज॑ते॒ यावे॒व दे॒वाना॒᳚ हरी॒ ताभ्या॑- (३४)

मे॒वैभ्यो॑ ह॒व्यं व॑हत्ये॒तद्वै दे॒वाना॑मा॒स्य॑ं यद्द॑र्॒शपूर्णमा॒सौ य ए॒वं वि॒द्वान्द॑र्॒शपूर्णमा॒सौ यज॑ते सा॒क्षादे॒व दे॒वाना॑मा॒स्ये॑ जुहोत्ये॒ष वै ह॑वि॒र्धा॒नी यो द॑र्॒शपूर्णमासया॒जी सा॒यं प्रा॑तरग्निहो॒त्रं जु॑होति॒ यज॑ते दर्॒शपूर्णमा॒साव॒ह॑रहर्ह॒विर्धा॒निना᳚ सु॒तो य ए॒वं वि॒द्वान्द॑र्॒शपूर्णमा॒सौ यज॑ते हविर्धा॒न्य॑स्मीति॒ सर्व॑मे॒वास्य॑ बर्हि॒ष्य॑ द॒त्तं भ॑वति दे॒वा वा अह॑र्- (३५)

य॒ज्ञियं॒ नावि॑न्दन्ते द॑र्॒शपूर्णमा॒साव॑पुन॒न्तौ वा ए॒तौ पू॒तौ मेध्यौ॒ यद्द॑र्॒शपूर्णमा॒सौ य ए॒वं वि॒द्वान्द॑र्॒शपूर्णमा॒सौ यज॑ते पू॒तावे॒वैनौ॒ मेध्यौ॑ यजते॒ नामा॑वा॒स्या॑यां च पौर्णमा॒स्यां च॒ स्त्रिय॒मुपे॑या॒द्यदु॑पे॒या॒न्निरि॑न्द्रियः स्या॒थ्सोम॑स्य॒ वै रा॒ज्ञो॑ऽर्धमा॒सस्य॒ रात्र॑य॒ः पत्न॑य आस॒न्तासा॑ममावा॒स्या॑ं च पौर्णमा॒सीं च॒ नोपै॑त् (३६)

ते एनमभि समनह्येतां तं यक्ष्म आर्च्छद्राजानं यक्ष्म आरदिति तद्राजयक्ष्मस्य जन्म यत्पापीयानभवत् तत्पापयक्ष्मस्य यज्जायाभ्यामविन्दत् तज्जायेन्यस्य य एवमेतेषां यक्ष्माणां जन्म वेद नैनमेते यक्ष्मा विन्दन्ति स एते एव नमस्यन्नुपाधावत्ते अब्रूतां वरं वृणावहा आवं देवानां भागधे असावा- (३७)

ऽऽवदधि देवा इज्यान्ता इति तस्माँथ्सदृशीना१ं रात्रीणाममावास्यायां च पौर्णमास्यां च देवा इज्यन्त एते हि देवानां भागधे भागधा अस्मै मनुष्या भवन्ति य एवं वेद भूतानि क्षुधमघ्नन्थ्सद्यो मनुष्या अर्धमासे देवा मासि पितरः संवथ्सरे वनस्पतयस्तस्मादहरहर्मनुष्या अशनमिच्छन्तेऽर्धमासे देवा इज्यन्ते मासि पितृभ्यः क्रियते संवथ्सरे वनस्पतयः फलं गृह्णन्ति य एवं वेद हन्ति क्षुधं भ्रातृव्यम्॥ (३८)

पश्यति ताभ्यामहरैदसाव फल१ं सप्त च॥६॥ [६]

देवा वै नर्चि न यजुष्यश्रयन्त ते सामन्नेवाश्रयन्त हिं करोति सामैवाकर्हिं करोति यत्रैव देवा अश्रयन्त तत एवैनान्प्र युङ्क्ते हिं करोति वाच एवैष योगो हिं करोति प्रजा एव तद्यजमानः सृजते त्रिः प्रथमामन्वाह त्रिरुत्तमां यज्ञस्यैव तद्बरसं (३९)

नह्यत्यप्रस्र१ंसाय सन्ततमन्वाह प्राणानामन्नाद्यस्य सन्तत्या अथो रक्षसामपहत्यै राथन्तरीं प्रथमामन्वाह राथन्तरो वा अयं लोक इममेव लोकमभि जयति त्रिर्वि गृह्णाति त्रय इमे लोका इमानेव लोकानभि जयति बार्हतीमुत्तमामन्वाह बार्हतो वा असौ लोकोऽमुमेव लोकमभि जयति प्र वो - (४०)

वाजा इत्यनिरुक्तां प्राजापत्यामन्वाह यज्ञो वै प्रजापतिर्यज्ञमेव प्रजापतिमा रभते प्र वो वाजा इत्यन्वाहान्नं वै वाजोऽन्नमेवाव रुन्धे प्र वो वाजा इत्यन्वाह तस्माँत्प्राचीन१ं रेतो धीयतेऽग्न आ याहि वीतय इत्याह तस्माँत्प्रतीचीः प्रजा जायन्ते प्र वो वाजा - (४१)

इत्यन्वाह मासा वै वाजा अर्धमासा अभिद्यवो देवा हविष्मन्तो गौर्घृताची यज्ञो देवाञ्जिगाति यजमानः सुम्नयुरिदमसीदमसीत्येव यज्ञस्य प्रियं धामाव रुन्धे यं कामयेत सर्वमायुरियादिति प्र वो वाजा इति तस्यानूच्याग्न आ याहि वीतय इति सन्ततमुत्तरमर्धर्चमा लभेत (४२)

प्राणेनैवास्यापानं दाधार सर्वमायुरेति यो वा अरत्नि१ं सामिधेनीनां वेदारत्नावेव भ्रातृव्यं कुरुतेऽर्धर्चौ सं दधात्येष वा अरत्निः सामिधेनीनां य एवं वेदारत्नावेव भ्रातृव्यं कुरुत

ऋषेर्॑ऋषेर्वा ए॒ता निर्मि॑ता॒ यथ्सा॑मिधे॒न्य॑स्ता यदसं॑युक्ता॒ः स्युः प्र॒जया॑ प॒शुभि॒र्यज॑मानस्य॒ वि तिं॑ष्ठेरन्नर्ध॒र्चौ सन्द॑धाति॒ सं युं॑नक्त्ये॒वैना॒स्ता अ॑स्मै॒ संयु॑क्ता॒ अव॑रुद्धा॒ः सर्वा॑मा॒शिषं॑ दुह्रे॥ (४३)

ब॒र्॒सं वौ॑ जायन्ते॒ प्र वो॒ वाजा॑ लभेत दधाति॒ सन्दर्शं॑ च॥५॥ [७]

अयं॑ज्ञो॒ वा ए॒ष यो॑ऽसा॒माऽग्न॒ आ या॑हि वी॒तय॒ इत्या॑ह रथन्त॒रस्यै॒ष वर्ण॒स्तं त्वा॑ स॒मिद्भि॑रङ्गि॒र॒ इत्या॑ह वामदे॒व्यस्यै॒ष वर्णो॑ बृ॒हद॑ग्ने सु॒वीर्य॒मित्या॑ह बृ॒हत ए॒ष वर्णो॒ यदे॒तं तृ॒चम॒न्वाह॑ य॒ज्ञमे॒व तथ्साम॑न्वन्तं करोत्य॒ग्निर॒मुष्मि॑ँल्लो॒क आसी॑दादि॒त्यो॑ऽस्मिन्तावि॒मौ लो॒कावशा॑ँन्ता- (४४)

वास्तां॒ ते दे॒वा अ॑ब्रुव॒न्नेते॒मौ वि पर्यू॑हा॒मेत्यग्न॒ आ या॑हि वी॒तय॒ इत्य॒स्मि॑ँल्लो॒के॑-ऽग्निम॑दधुर्बृ॒हद॑ग्ने सु॒वीर्य॒मित्य॒मुष्मि॑ँल्लो॒क आ॑दि॒त्यं तत॒ो वा इ॒मौ लो॒काव॑शाम्यता॒ं यदे॒वम॒न्वाहा॒नयो॑र्लो॒कयो॒ः शान्त्यै॒ शाम्य॑तोऽस्मा इ॒मौ लो॒कौ य ए॒वं वेद॒ पञ्च॑दश सामिधे॒नीरन्वा॑ह॒ पञ्च॑दश॒ (४५)

वा अ॑र्धमा॒सस्य॒ रात्र॑योऽर्धमास॒शः सं॑वथ्स॒र आ॑ँप्यते॒ तासा॒ं त्रीणिं॑ च श॒तानिं॑ षष्टिश्चा॒क्षरा॑णि॒ ताव॑तीः संवथ्स॒रस्य॒ रात्र॑योऽक्षर॒श ए॒व सं॑वथ्स॒रमा॑ँप्नोति नृ॒मेध॑श्च॒ परु॑च्छेपश्च ब्रह्म॒वाद्य॑मवदेताम॒स्मिन्दारा॑वा॒र्द्रे॑ऽग्निं ज॑नयाव यत॒रो नौ॒ ब्रह्मी॑या॒निति॑ नृ॒मेधो॒ऽभ्य॑वद॒थ्स धू॒मम॑जनय॒त्परु॑च्छेपो॒ऽभ्य॑वद॒थ्सो॑ऽग्निम॑जनय॒दृष॒ इत्य॑ब्रवी॒द् (४६)

यथ्स॒माव॑द्वि॒द्व क॒था त्वम॒ग्निमजी॑जनो॒ नाहमिति॑ सामिधे॒नीना॑मे॒वाहं वर्णं॑ वे॒देत्य॑ब्रवी॒द्यद् घृ॒तव॑त्प॒दम॑नू॒च्यते॒ स आ॑सा॒ं वर्ण॒स्तं त्वा॑ स॒मिद्भि॑रङ्गि॒र॒ इत्या॑ह सामिधे॒नीष्वे॒व तज्ज्योति॑र्जनयति॒ स्त्रिय॒स्तेन॒ यदृच॒ः स्त्रिय॒स्तेन॒ यद्गा॑य॒त्रिय॒ः स्त्रिय॒स्तेन॒ यथ्सा॑मिधे॒न्यो॑ वृषं॑ण्वती॒मन्वा॑ह॒ (४७)

तेन॒ पु॒ङ्स्वती॒स्तेन॒ सेन्द्रा॒स्तेन॒ मिथु॒ना अ॒ग्निर्दे॒वाना॑ँ दू॒त आसी॑दु॒शना॑ का॒व्योऽसु॑राणा॒ं तौ प्र॒जाप॑तिं प्र॒श्नमै॑ता॒ं स प्र॒जाप॑तिर॒ग्निं दू॒तं वृ॑णीमह॒ इत्य॒भि प॒र्याव॑र्तत॒ ततो॑ दे॒वा अभ॑व॒न्परासु॑रा॒ यस्यै॒वं वि॒दुषो॑ऽग्निं दू॒तं वृ॑णीमह॒ इत्य॒न्वाह॒ भव॑त्या॒त्मना॒ परा॑ँस्य भ्रातृ॑व्यो भवत्यध्व॒रव॑ती॒मन्वा॑ह॒ भ्रातृ॑व्यमे॒वैतया॑ँ (४८)

ध्वरति शो॒चिष्के॑श॒स्तमी॑मह॒ इत्या॑ह प॒वित्र॑मे॒वैतद्यज॑मानमे॒वैतया॑ पवयति॒ समि॑द्धो अग्न आहु॒तेत्या॑ह परि॒धिमे॒वैतं परि॑ दधा॒त्यस्क॑न्दाय॒ यदत॑ ऊ॒र्ध्वम॑भ्याद॒ध्याद्यथा॑ बहिःपरि॒धि

स्कन्दति तादृगेव तत् त्रयो वा अग्नयो हव्यवाहनो देवानां कव्यवाहनः पितृणाꣳ सहरक्षा असुराणां त एतर्ह्याशꣳसन्ते मां वरिष्यते मा- (४९)

मिति वृणीध्वꣳ हव्यवाहनमित्याह य एव देवानां तं वृणीत आर्षेयं वृणीते बन्धोरेव नैत्यथो सन्तत्यै परस्तादर्वाचो वृणीते तस्मात्परस्तादर्वाञ्चो मनुष्यान्पितरोऽनु प्र पिपते॥ (५०)

अशान्तावाह पञ्चदशाब्रवीदन्वाहितया वरिष्यते मामेकान्नत्रिꣳशच्च॥७॥ [८]

अग्ने महाꣳ असीत्याह महान् ह्येष यदग्निर्ब्राह्मणेत्याह ब्राह्मणो ह्येष भारतेत्याहैष हि देवेभ्यो हव्यं भरति देवेद्ध इत्याह देवा ह्येतमैन्धत मन्विद्ध इत्याह मनुर्ह्येतमुत्तरो देवेभ्य ऐन्धदृर्षिष्टुत इत्याहर्षयो ह्येतमस्तुवन्विप्रानुमदित इत्याह (५१)

विप्रा ह्येते यच्छुश्रुवाꣳसः कविशस्त इत्याह कवयो ह्येते यच्छुश्रुवाꣳसो ब्रह्मसꣳशित इत्याह ब्रह्मसꣳशितो ह्येष घृताहवन इत्याह घृताहुतिर्ह्यस्य प्रियतमा प्रणीर्यज्ञानामित्याह प्रणीर्ह्येष यज्ञानाꣳ रथीरध्वराणामित्याहैष हि देवरथोऽतूर्तो होतेत्याह न ह्येतं कश्चन (५२)

तरति तूर्णिर्हव्यवाडित्याह सर्वꣳ ह्येष तरत्यास्पात्रं जुहूर्देवानामित्याह जुहूर्ह्येष देवानां चमसो देवपान इत्याह चमसो ह्येष देवपानोऽराꣳ इवाग्ने नेमिर्देवाꣳस्त्वं परिभूरसीत्याह देवान् ह्येष परिभूर्यद्ब्रूयादा वह देवान्देवयते यजमानायेति भ्रातृव्यमस्मै (५३)

जनयेदा वह देवान् यजमानायेत्याह यजमानमेवैतेन वर्धयत्यग्निमग्न आ वह सोममा वहेत्याह देवता एव तद्यथापूर्वमुप ह्वयत आ चाग्ने देवान् वह सुयजा च यज जातवेद इत्याहाग्निमेव तथ्सꣳ श्यति सोऽस्य सꣳशितो देवेभ्यो हव्यं वहत्यग्निर्होते- (५४)

त्याहाग्निर्वै देवानाꣳ होता य एव देवानाꣳ होता तं वृणीते स्मो वयमित्याहाऽ-ऽत्मानमेव सत्त्वं गमयति साधु ते यजमान देवतेत्याहाऽऽशिषमेवैतामा शास्ते यद्ब्रूयाद्यो-ऽग्निꣳ होतारमवृथा इत्यग्निनोभयतो यजमानं परि गृह्णीयात् प्रमायुकः स्याद्यजमानदेवत्या वै जुहूर्भ्रातृव्यदेवत्योपभृद् (५५)

यद्वे इव ब्रूयाद्भ्रातृव्यमस्मै जनयेद् घृतवतीमध्वर्यो स्रुचमास्यस्वेत्याह यजमानमेवैतेन वर्धयति देवायुवमित्याह देवान् ह्येषावति विश्ववारामित्याह विश्वꣳ ह्येषावतीडामहै देवाꣳ

ई॒डेन्याँ॑न्नम॒स्यामं॑ नम॒स्यान् यजा॑म य॒ज्ञिया॒नित्या॑ह मनु॒ष्या॑ वा ई॒डेन्याः॑ पि॒तरो॑ नम॒स्या॑ दे॒वा य॒ज्ञिया॑ दे॒वता॑ ए॒व तद्य॑थाभा॒गं य॑जति॥ (५६)

विप्रा॑नुमदित॒ इत्या॑ह च॒नास्मै॒ होतो॑प॒भृद्दे॒वता॑ ए॒व त्रीणि॑ च॥६॥ [९]

त्रीꣳ॑ स्तृ॒चाननु॑ ब्रूयाद्राज॒न्य॑स्य॒ त्रयो॒ वा अ॒न्ये रा॑ज॒न्या॑त्पुरु॑षा ब्राह्म॒णो वैश्यः॑ शूद्रस्ताने॒वास्मा॒ अनु॑कान्करोति॒ पञ्च॑द॒शानु॑ ब्रूयाद् राज॒न्य॑स्य पञ्चद॒शो वै रा॑ज॒न्यः॑ स्व ए॒वैन॒ꣳ॒ स्तोमे॒ प्रति॑ष्ठापयति॒ त्रि॒ष्टुभा॒ परि॑ दध्यादिन्द्रि॒यं वै त्रि॒ष्टुगि॑न्द्रि॒यका॑मः॒ खलु॒ वै रा॑ज॒न्यो॑ यजते त्रि॒ष्टुभै॒वास्मा॑ इन्द्रि॒यं परि॑ गृह्णाति॒ यदि॑ का॒मये॑त (५७)

ब्रह्मवर्चसम॒स्त्विति॑ गायत्रिया परि॑ दध्याद्ब्रह्मवर्च॒सं वै गा॑य॒त्री ब्र॑ह्मवर्च॒समे॒व भ॑वति स॒प्तद॒शानु॑ ब्रूया॒द्वैश्य॑स्य सप्तद॒शो वै वैश्य॒ः स्व ए॒वैन॒ꣳ॒ स्तोमे॒ प्रति॑ष्ठापयति॒ जग॑त्या॒ परि॑ दध्या॒ज्जाग॑ता॒ वै प॒शवः॑ प॒शुका॑मः॒ खलु॒ वै वैश्यो॑ यजत॒े जग॑त्यै॒वास्मै॑ प॒शून्परि॑ गृह्णा॒त्येक॑वि॒ꣳ॒शति॒मनु॑ ब्रूयात्प्रति॒ष्ठाका॑मस्यैकवि॒ꣳ॒शः स्तोमा॑नां प्रति॒ष्ठा प्रति॑ष्ठित्यै॒ (५८)

चतु॑र्वि॒ꣳ॒शति॒मनु॑ ब्रूयाद्ब्रह्मवर्च॒सका॑मस्य॒ चतु॑र्वि॒ꣳ॒शत्यक्षरा गाय॒त्री गा॑य॒त्री ब्र॑ह्मवर्च॒सं गा॑यत्रि॒यैवास्मै॑ ब्रह्मवर्च॒सम॑व॒ रुन्धे त्रि॒ꣳ॒शत॒मनु॑ ब्रूया॒दन्न॑कामस्य त्रि॒ꣳ॒शद॑क्षरा वि॒राडन्नं॑ वि॒राड्वि॒राजै॒वास्मा॑ अ॒न्नाद्य॒मव॑ रुन्धे॒ द्वात्रि॑ꣳशत॒मनु॑ब्रूयात्प्रति॒ष्ठाका॑मस्य॒ द्वात्रि॑ꣳशदक्षरा-नु॒ष्टुग॑नु॒ष्टुप्छन्द॑सां प्रति॒ष्ठा प्रति॑ष्ठित्यै॒ षट्त्रि॑ꣳशत॒मनु॑ ब्रूयात्प॒शुका॑मस्य॒ षट्त्रि॑ꣳशदक्षरा बृह॒ती बार्ह॑ताः प॒शवो॑ बृह॒त्यैवास्मै॑ प॒शू- (५९)

नव॑ रुन्धे॒ चतु॑श्चत्वारि॒ꣳ॒शत॒मनु॑ ब्रूयादिन्द्रि॒यका॑मस्य॒ चतु॑श्चत्वारि॒ꣳ॒शदक्षरा त्रि॒ष्टुगि॑न्द्रि॒यं त्रि॒ष्टुप्त्रि॒ष्टुभै॒वास्मा॑ इन्द्रि॒यमव॑ रुन्धे॒ऽष्टाच॑त्वारि॒ꣳ॒शत॒मनु॑ ब्रूयात्प॒शुका॑मस्या॒ष्टाच॑त्वारि॒ꣳ॒शद-क्षरा॒ जग॑ती॒ जाग॑ताः प॒शवो॒ जग॑त्यै॒वास्मै॑ प॒शून॑व॒ रुन्धे॒ सर्वा॑णि॒ छन्दा॒ꣳ॒स्यनु॑ ब्रूयाद्बहु॒याजि॑नः॒ सर्वा॑णि॒ वा ए॒तस्य॒ छन्दा॒ꣳ॒स्यव॑रुद्धानि॒ यो ब॑हुया॒ज्यप॑रिमित॒मनु॑ ब्रूया॒दप॑रिमित॒स्याव॑रुद्ध्यै॥ (६०)

का॒मये॑त॒ प्रति॑ष्ठित्यै प॒शून्थ्सप्तच॑त्वारि॒ꣳ॒शच्च॥७॥ [१०]

निवी॑तं मनु॒ष्या॑णां प्राचीनावी॒तं पि॒तृणा॒मुप॑वीतं दे॒वाना॒मुप॑ व्ययते देवल॒क्ष्ममे॒व तत्कु॑रुत॒े तिष्ठ॒न्नन्वा॑ह॒ तिष्ठ॒न् ह्याश्रु॑ततरं॒ वद॑ति॒ तिष्ठ॒न्नन्वा॑ह सु॒वर्ग॑स्य॒ लो॒कस्या॒भिजि॑त्या॒ आसी॑नो यजत्य॒स्मिन्ने॒व लो॒के प्रति॑ तिष्ठति॒ यत्क्रौञ्चम॒न्वाहा॑ऽऽसु॒रं तद्यन्म॒न्द्रं मा॑नु॒षं तद्यद॑न्तरा तथ्सदे॑वम॒न्त॒रानू॒च्यꣳ॑ सदेव॒त्वाय॑ वि॒द्वाꣳ॑सो॒ वै (६१)

पुरा होतारोऽभूवन्तस्माद्विधृता अध्वानोऽभूवन्न पन्थानः समरुक्षन्नन्तर्वेद्यन्यः पादो भवति बहिर्वेद्यन्योऽथान्वाहाध्वनां विधृत्यै पथामसꣳरोहायाथो भूतं चैव भविष्यच्चाव रुन्धेऽथो परिमितं चैवापरिमितं चाव रुन्धेऽथो ग्राम्याꣳश्चैव पशूनारण्याꣳश्चाव रुन्धेऽथो (६२)

देवलोकं चैव मनुष्यलोकं चाभि जयति देवा वै सामिधेनीरनूच्य यज्ञं नान्वपश्यन्थ्स प्रजापतिस्तूष्णीमाघारमाघारयत् ततो वै देवा यज्ञमन्वपश्यन् यत् तूष्णीमाघारमाघारयति यज्ञस्यानुख्यात्या अथो सामिधेनीरेवाभ्यनक्त्यलूँक्षो भवति य एवं वेदाथो तर्पयत्येवैनास्तृप्यति प्रजया पशुभिर्- (६३)

य एवं वेद यदेकयाघारयेदेकां प्रीणीयाद्यद्वाभ्यां द्वे प्रीणीयाद्यत् तिसृभिरति तद्रेचयेन्मनसा घारयति मनसा ह्यनाप्तमाप्यते तिर्यञ्चमा घारयत्यछम्बट्कारं वाक्च मनश्चार्तीयेतामहं देवेभ्यो हव्यं वहामीति वागब्रवीदहं देवेभ्य इति मनस्तौ प्रजापतिं प्रश्नमैताꣳ सोऽब्रवीत् (६४)

प्रजापतिर्दूतीरेव त्वं मनसोऽसि यद्धि मनसा ध्यायति तद्वाचा वदतीति तत्खलु तुभ्यं न वाचा जुहवन्नित्यब्रवीत् तस्मान्मनसा प्रजापतये जुह्वति मन इव हि प्रजापतिः प्रजापतेराप्त्यै परिधीन्थ्सम्मार्ष्टि पुनात्येवैनान्त्रिर्मध्यमं त्रयो वै प्राणाः प्राणानेवाभि जयति त्रिर्दक्षिणार्ध्यं त्रय - (६५)

इमे लोका इमानेव लोकानभि जयति त्रिरुत्तरार्ध्यं त्रयो वै देवयानाः पन्थानस्तानेवाभि जयति त्रिरुप वाजयति त्रयो वै देवलोका देवलोकानेवाभि जयति द्वादश सं पद्यन्ते द्वादश मासाः संवथ्सरः संवथ्सरमेव प्रीणात्यथो संवथ्सरमेवास्मा उप दधाति सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्या आघारमा घारयति तिर इव (६६)

वै सुवर्गो लोकः सुवर्गमेवास्मै लोकं प्र रोचयत्यृजुमा घारयत्यृजुरिव हि प्राणः सन्ततमा घारयति प्राणानामन्नाद्यस्य सन्तत्या अथो रक्षसामपहत्यै यं कामयेत प्रमायुकः स्यादिति जिह्मं तस्या घारयेत्प्राणमेवास्माञ्जिह्मं नयति ताजक्प्र मीयते शिरो वा एतद्यज्ञस्य यदाघार आत्मा ध्रुवा- (६७)

ऽऽघारमाघार्य ध्रुवाꣳ समनक्त्यात्मन्नेव यज्ञस्य शिरः प्रति दधात्यग्निर्देवानां दूत आसीद्दैव्योऽसुराणां तौ प्रजापतिं प्रश्नमैताꣳ स प्रजापतिर्ब्राह्मणमब्रवीदेतद्वि ब्रूहीत्या श्रावयेतीदं देवाः शृणुतेति वाव तदब्रवीदग्निर्देवो होतेति य एव देवानां तमवृणीत ततो

दे॒वा- (६८)

अभ॑वन्प॒रासु॑रा॒ यस्यै॒वं वि॒दुषः॑ प्रव॒रं प्र॑वृ॒णते॒ भव॑त्या॒त्मना॒ परा᳚स्य॒ भ्रातृ॑व्यो भवति॒ यद्ब्रा᳚ह्म॒णश्चाब्रा᳚ह्मणश्च प्रश्न॒मेयाता᳚ं ब्राह्म॒णायाधि॑ ब्रूया॒द्यद्ब्रा᳚ह्म॒णाया॒ध्याहा॒ऽऽत्मनेऽध्या॑ह॒ यद्ब्रा᳚ह्म॒णं प॒राहा॒ऽऽत्मान॒ं परा॑ह॒ तस्मा᳚द्ब्राह्म॒णो न प॒रोच्य॑ः॥ (६९)

वा आ॑र॒ण्याꣳश्चाव॑ रु॒न्धेऽथो॑ प॒शुभि॒ः सो᳚ऽब्रवीद्दक्षिणा॒र्ध्य॑त्रय॑ इव ध्रु॒वा दे॒वाश्च॑त्वारि॒ꣳ॒शच्च॑॥९॥——[११]

आयु॑ष्ट आयु॒र्दा अ॑ग्न॒ आ प्या॑यस्व॒ सं तेऽव॑ ते॒ हेड॒ उदु॑त्त॒मं प्र णो॑ दे॒व्या नो॑ दि॒वो-ऽग्ना॑विष्णू अग्ना॑विष्णू इ॒मं मे॑ वरुण॒ तत्त्वा॑ या॒म्युदु॒ त्यं चि॒त्रम्। अ॒पां नपा॒दा ह्यस्था॑दु॒पस्थ॑ं जि॒ह्मानां॑मू॒र्ध्वो वि॒द्युत॒ं वसा॑नः। तस्य॒ ज्येष्ठ॑ं महि॒मान॒ं वह॑न्ती॒र्॒हिर॑ण्यवर्णा॒ः परि॑ यन्ति य॒ह्वीः। स- (७०)

म॒न्या यन्त्युप॑ यन्त्य॒न्याः स॑मा॒नमू॒र्वं न॒द्य॑ः पृणन्ति। तमू॒ शुचि॒ꣳ॒ शुच॑यो दीदि॒वाꣳस॑म॒पां नपा॑त॒ं परि॑ तस्थु॒राप॑ः। तमस्मे॑रा युव॒तयो॒ युवा॑नं मर्मृ॒ज्यमा॑ना॒ः परि॑ य॒न्त्याप॑ः। स शु॒क्रेण॒ शिक्व॑ना रे॒वद॒ग्निर्दी॒दाया॑नि॒ध्मो घृ॒तनि॑र्णि॒गप्सु। इन्द्रा॒वरु॑णयोर॒हꣳ स॒म्राजो॒रव॒ आ वृ॑णे। ता नो॑ मृडात ई॒दृशे᳚। इन्द्रा॑वरुणा यु॒वम॑ध्व॒राय॑ नो (७१)

वि॒शे जना॑य॒ महि॒ शर्म॑ यच्छतम्। दी॒र्घप्र॑यज्यु॒मति॒ यो व॑नु॒ष्यति॑ व॒यं ज॑येम॒ पृत॑नासु दू॒ढ्य॑ः। आ नो॑ मित्रावरुणा॒ प्र बा॒हवा᳚। त्वं नो॑ अग्ने॒ वरु॑णस्य वि॒द्वान् दे॒वस्य॒ हेडोऽव॑ यासिसीष्ठाः। यजि॑ष्ठो॒ वह्नि॑तम॒ः शोशु॑चानो॒ विश्वा॒ द्वेषाꣳ॑सि॒ प्र मु॑मुग्ध्य॒स्मत्। स त्वं नो॑ अग्नेऽव॒मो भ॑वो॒ती नेदि॑ष्ठो अ॒स्या उ॒षसो॒ व्यु॑ष्टौ। अव॑ यक्ष्व नो॒ वरु॑ण॒ꣳ॒ (७२)

ररा॑णो वी॒हि मृ॑डी॒कꣳ सु॒हवो॑ न एधि। प्रप्रा॒यम॒ग्निर्भ॑र॒तस्य॑ शृण्वे॒ वि यथ्सूर्यो॒ न रोच॑ते बृ॒हद्भाः। अ॒भि यः पू॒रुं पृत॑नासु त॒स्थौ दी॒दाय॒ दैव्यो॒ अति॑थिः शि॒वो न॑ः। प्र ते॑ यक्षि॒ प्र त॑ इयर्मि॒ मन्म॒ भुवो॒ यथा॒ वन्द्यो॑ नो॒ हवे॑षु। धन्व॑न्निव प्र॒पा अ॑सि॒ त्वम॑ग्न इय॒क्षवे॑ पू॒रवे᳚ प्रत्न राजन्। (७३)

वि पाज॑सा॒ वि ज्योति॑षा। स त्वम॑ग्ने॒ प्रती॑केन॒ प्रत्यो॑ष यातुधा॒न्य॑ः। उ॒रु॒क्षये॑षु॒ दीद्य॑त्। तꣳ सु॒प्रती॑कꣳ सु॒दृश॒ꣳ॒ स्वञ्च॒मवि॑द्वाꣳसो वि॒दुष्ट॑रꣳ सपेम। स य॑क्ष॒द्विश्वा॑ व॒युना॑नि वि॒द्वान्प्र ह॒व्यम॒ग्निर॒मृते॑षु वोचत्। अ॒ꣳ॒होमुचे॑ वि॒वेष॒ यन्मा॒ वि न॑ इन्द्रेन्द्र॑ क्ष॒त्रमि॑न्द्रि॒याणि॑ शतक्र॒तोऽनु॑ ते दायि॥ (७४)

य॒ह्वीः सम॑ध्व॒राय॑ नो॒ वरु॑णꣳ राज॒ङ्ँ॒ श्चतु॑श्चत्वारिꣳशच्च॥५॥ [१२]

वि॒श्वरू॑प॒स्त्वष्टेन्द्र॑ वृ॒त्रम्ब्र॑ह्मवा॒दिन॒ः स त्वै नासो॑मयाज्ये॒ष वै दे॑वर॒थो दे॒वा वै नर्चि नाय॒ज्ञोऽग्ने॑ म॒हात्री॒न्निवी॑त॒मायु॑ष्टे॒ द्वाद॑श॥१२॥

वि॒श्वरू॑पो॒ नैनꣳ॑ शीतरू॒राव॒द्य वसु॑ पूर्वे॒द्युर्वाजा॒ इत्यग्ने॑ म॒हान्निवी॑तम॒न्या यन्ति॒ चतु॑ःसप्ततिः॥७४॥

वि॒श्वरू॒पोऽनु॑ ते दायि॥

हरिः ॐ॥

॥कृष्ण-यजुर्वेदीय-तैत्तिरीय-संहितायां द्वितीयकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः समाप्तः॥२-५॥

॥षष्ठः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां द्वितीयकाण्डे षष्ठः प्रश्नः॥

समिधो यजति वसन्तमेवर्तूनामव रुन्धे तनूनपातं यजति ग्रीष्ममेवाव रुन्ध इडो यजति वर्षा एवाव रुन्धे बर्हिर्यजति शरदमेवाव रुन्धे स्वाहाकारं यजति हेमन्तमेवाव रुन्धे तस्माथ्स्वाहाकृता हेमन्पशवोऽव सीदन्ति समिधो यजत्युषस एव देवतानामव रुन्धे तनूनपातं यजति यज्ञमेवाव रुन्ध - (१)

इडो यजति पशूनेवाव रुन्धे बर्हिर्यजति प्रजामेवाव रुन्धे समानयत उपभृतस्तेजो वा आज्यं प्रजा बर्हिः प्रजास्वेव तेजो दधाति स्वाहाकारं यजति वाचमेवाव रुन्धे दश सं पद्यन्ते दशाक्षरा विराड्विराजैवान्नाद्यमव रुन्धे समिधो यजत्यस्मिन्नेव लोके प्रति तिष्ठति तनूनपातं यजति (२)

यज्ञ एवान्तरिक्षे प्रति तिष्ठतीडो यजति पशुष्वेव प्रति तिष्ठति बर्हिर्यजति य एव देवयानाः पन्थानस्तेष्वेव प्रति तिष्ठति स्वाहाकारं यजति सुवर्ग एव लोके प्रति तिष्ठत्येतावन्तो वै देवलोकास्तेष्वेव यथापूर्वं प्रति तिष्ठति देवासुरा एषु लोकेष्वस्पर्धन्त ते देवाः प्रयाजैरेभ्यो लोकेभ्योऽसुरान्प्राणुदन्त तत्प्रयाजानां (३)

प्रयाजत्वं यस्यैवं विदुषः प्रयाजा इज्यन्ते प्रैभ्यो लोकेभ्यो भ्रातृव्यान्नुदतेऽभिक्रामं जुहोत्यभिजित्यै यो वै प्रयाजानां मिथुनं वेद प्र प्रजया पशुभिर्मिथुनैर्जायते समिधो बह्वीरिव यजति तनूनपातमेकमिव मिथुनं तदिडो बह्वीरिव यजति बर्हिरेकमिव मिथुनं तदेतद्वै प्रयाजानां मिथुनं य एवं वेद प्र (४)

प्रजया पशुभिर्मिथुनैर्जायते देवानां वा अनिष्टा देवता आसन्नथासुरा यज्ञमजिघाꣳसन्ते देवा गायत्रीं व्यौहन् पञ्चाक्षराणि प्राचीनानि त्रीणि प्रतीचीनानि ततो वर्म यज्ञायाभवद्वर्म यजमानाय यत्प्रयाजानूयाजा इज्यन्ते वर्मैव तद्यज्ञाय क्रियते वर्म यजमानाय भ्रातृव्या-भिभूत्यै तस्माद्वरूथं पुरस्ताद्वर्षीयः पश्चाद्ध्रसीयो देवा वै पुरा रक्षोभ्य - (५)

इति स्वाहाकारेण प्रयाजेषु यज्ञꣳ सꣳस्थाप्यमपश्यन्तꣳ स्वाहाकारेण प्रयाजेषु समस्थापयन्वि वा एतद्यज्ञं छिन्दन्ति यथ्स्वाहाकारेण प्रयाजेषु सꣳस्थापयन्ति प्रयाजानिष्ट्वा

हवीꣳष्यभि घारयति यज्ञस्य सन्तत्या अथो हविरेवाकरथो यथापूर्वमुपैति पिता वै प्रयाजाः प्रजाऽनूयाजा यत्प्रयाजानिष्ट्वा हवीꣳष्यभिघारयति पितैव तत्पुत्रेण साधारणं (६)

कुरुते तस्मादाहुर्यश्चैवं वेद यश्च न कथा पुत्रस्य केवलं कथा साधारणं पितुरित्यस्कन्नमेव तद्यत्प्रयाजेष्विष्टेषु स्कन्दति गायत्र्येव तेन गर्भं धत्ते सा प्रजां पशून् यजमानाय प्र जनयति॥ (७)

यजति यज्ञमेवावरुन्धे तनूनपातं यजति प्रयाजानामेवं वेद प्र रक्षोभ्यः साधारणं पञ्चत्रिꣳशच्च॥७॥——[१]

चक्षुषी वा एते यज्ञस्य यदाज्यभागौ यदाज्यभागौ यजति चक्षुषी एव तद्यज्ञस्य प्रति दधाति पूर्वार्धे जुहोति तस्मात्पूर्वार्धे चक्षुषी प्रबाहुग्जुहोति तस्मात्प्रबाहुक्चक्षुषी देवलोकं वा अग्निना यजमानोऽनु पश्यति पितृलोकꣳ सोमेनोत्तरार्धेऽग्नये जुहोति दक्षिणार्धे सोमायैवमिव हीमौ लोकावनयोर्लोकयोरनुख्यात्यै राजानौ वा एतौ देवतानां (८)

यदग्नीषोमावन्तरा देवता इज्येते देवतानां विधृत्यै तस्माद्राज्ञा मनुष्या विधृता ब्रह्मवादिनो वदन्ति किं तद्यज्ञे यजमानः कुरुते येनान्यतोदतश्च पशून्दाधारोभयतोदतश्चेत्यृचमनूच्याज्यभागस्य जुषाणेन यजति तेनान्यतोदतो दाधारर्चमनूच्य हविष ऋचा यजति तेनोभयतोदतो दाधार मूर्धन्वती पुरोनुवाक्या भवति मूर्धानमेवैनꣳ समानानां करोति (९)

नियुत्वत्या यजति भ्रातृव्यस्यैव पशून्नि युवते केशिनꣳ ह दार्भ्यं केशी सात्यकामिरुवाच सप्तपदां ते शक्वरीꣳ श्वो यज्ञे प्रयोक्तासे यस्यै वीर्येण प्र जातान्भ्रातृव्यान्नुदते प्रति जनिष्यमाणान् यस्यै वीर्येणोभयोर्लोकयोर्ज्योतिर्धत्ते यस्यै वीर्येण पूर्वार्धेनानड्वान्भुनक्ति जघनार्धेन धेनुरिति पुरस्ताल्लक्ष्मा पुरोनुवाक्या भवति जातानेव भ्रातृव्यान्प्र णुदत उपरिष्टाल्लक्ष्मा (१०)

याज्या जनिष्यमाणानेव प्रति नुदते पुरस्ताल्लक्ष्मा पुरोनुवाक्या भवत्यस्मिन्नेव लोके ज्योतिर्धत्त उपरिष्टाल्लक्ष्मा याज्यामुष्मिन्नेव लोके ज्योतिर्धत्ते ज्योतिष्मन्तावस्मा इमौ लोकौ भवतो य एवं वेद पुरस्ताल्लक्ष्मा पुरोनुवाक्या भवति तस्मात्पूर्वार्धेनानड्वान्भुनक्त्युपरिष्टाल्लक्ष्मा याज्या तस्माज्जघनार्धेन धेनुर्य एवं वेद भुङ्क्त एनमेतौ वज्र आज्यं वज्र आज्यभागौ (११)

वज्रो वषट्कारस्त्रिवृतमेव वज्रꣳ सम्भृत्य भ्रातृव्याय प्र हरत्यछम्बट्कारमपगूर्य वषट्करोति

स्तृत्यै॑ गाय॒त्री पु॑रोनुवा॒क्या॑ भवति त्रि॒ष्टुग्या॒ज्या॑ ब्रह्म॑न्ने॒व क्ष॒त्रम॒न्वार॑म्भयति॒ तस्मा॑द्ब्राह्म॒णो मुख्यो॒ मुख्यो॑ भवति॒ य ए॒वं वेद॒ प्रैवैनं॑ पुरोनुवा॒क्य॑याऽऽह॒ प्र ण॑यति या॒ज्य॑या ग॒मय॑ति वषट्का॒रेणै॒वैनं॑ पुरोनुवा॒क्य॑या दत्ते॒ प्र य॑च्छति या॒ज्य॑या॒ प्रति॑ (१२)

वषट्का॒रेण॑ स्थापयति त्रि॒पदा॑ पुरोनुवा॒क्या॑ भवति॒ त्रय॑ इ॒मे लो॒का ए॒ष्वे॑व लो॒केषु॒ प्रति॑ तिष्ठति॒ चतु॑ष्पदा या॒ज्या॑ चतु॑ष्पद ए॒व प॒शूनव॑ रुन्धे द्व्यक्ष॒रो व॑षट्का॒रो द्वि॒पाद्यज॑मानः प॒शुष्वे॒वोपरि॑ष्टा॒त्प्रति॑ तिष्ठति गाय॒त्री पु॑रोनुवा॒क्या॑ भवति त्रि॒ष्टुग्या॒ज्यै॑षा वै स॒प्तप॑दा॒ शक्व॑री॒ यद्वा ए॒तया॑ दे॒वा अशि॑क्ष॒न्तद॑शक्नुव॒न् य ए॒वं वेद॑ श॒क्नोत्ये॒व यच्छिक्ष॑ति॥ (१३)

दे॒वता॑नाङ्करोत्युपरि॑ष्टाल्ल॒क्ष्माऽऽज्य॑भागौ॒ प्रति॑ श॒क्नोत्ये॒व द्वे च॑॥६॥ —— [२]

प्र॒जाप॑तिर्दे॒वेभ्यो॑ य॒ज्ञान्व्यादि॑श॒थ्स आ॒त्मन्ना॒ज्य॑मधत्त॒ तं दे॒वा अ॑ब्रुवन्ने॒ष वाव य॒ज्ञो यदा॒ज्य॑मप्ये॒व नोऽत्रा॒स्त्विति॒ सो॑ऽब्रवी॒द्यजा॑न् व॒ आज्य॑भागा॒वुप॑ स्तृणान॒भि घा॑रया॒निति॒ तस्मा॒द्यज॑न्त्याज्य॑भागा॒वुप॑ स्तृण॒न्त्य॒भि घा॑रयन्ति ब्रह्मवा॒दिनो॑ वदन्ति॒ कस्मा॑थ्स॒त्याद्या॒तया॑मान्य॒न्यानि॑ ह॒वीꣳष्यया॑तयाम॒माज्य॒मिति॑ प्राजाप॒त्य- (१४)

मिति॑ ब्रूया॒दया॑तयामा॒ हि दे॒वाना॑ं प्र॒जाप॑ति॒रिति॒ छन्दाꣳ॑सि दे॒वेभ्योऽपा॑क्राम॒न्न वो॑-ऽभा॒गानि॑ ह॒व्यं व॑क्ष्याम॒ इति॒ तेभ्य॑ ए॒तच्च॑तुरव॒त्तम॑धारयन्पुरोनुवा॒क्या॑यै या॒ज्या॑यै दे॒वता॑यै वषट्का॒राय॒ यच्च॑तुरव॒त्तं जु॒होति॒ छन्दाꣳ॑स्ये॒व तत्प्री॑णाति॒ तान्य॑स्य प्री॒तानि॑ दे॒वेभ्यो॑ ह॒व्यं व॑ह॒न्त्यङ्गि॑रसो॒ वा इ॒त उ॑त्त॒माः सु॑व॒र्गं लो॒कमा॑य॒न्तदृष॑यो यज्ञवा॒स्त्व॑भ्यवाय॒न्ते- (१५)

ऽपश्यन्पुरो॒डाश॑ं कू॒र्मं भू॒तꣳ सर्प॑न्त॒ं तम॑ब्रुवन्निन्द्रा॑य ध्रियस्व॒ बृह॒स्पत॑ये ध्रियस्व॒ विश्वे॑भ्यो दे॒वेभ्यो॑ ध्रियस्वेति॒ स नाध्रि॑यत॒ तम॑ब्रुवन्न॒ग्नये॑ ध्रिय॒स्वेति॒ सो॑ऽग्नये॑ऽध्रियत॒ यदा॑ग्ने॒यो॑-ऽष्टाक॑पालोऽमावा॒स्या॑यां च पौर्णमा॒स्यां चा॑च्युतो भव॑ति सुव॒र्गस्य॑ लो॒कस्या॒भिजि॑त्यै॒ तम॑ब्रुवन्क॒थाहा॑स्था॒ इत्यनु॑पाक्तोऽभूव॒मित्य॑ब्रवी॒द्यथाक्षोऽनु॑पाक्तो॒ - (१६)

ऽवार्च्छ॑त्ये॒वमवा॑र॒मित्यु॒परि॑ष्टाद॒भ्यज्याध॒स्ता॒दुपा॑नक्ति सुव॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॒ सम॑ष्ट्यै॒ सर्वा॑णि क॒पाला॑न्य॒भि प्र॑थयति ताव॑तः पु॒रो॒डाशा॑न॒मुष्मि॑ꣳल्लो॒के॑ऽभि ज॑यति॒ यो विद॑ग्धः स नैर्॑ऋ॒तो योऽश्रृ॑त॒ः स रौ॒द्रो यः श्रृ॒तः स सदे॑व॒स्तस्मा॒दवि॑दहता श्रृत॒ङ्कृत्यः॑ सदेव॒त्वाय॒ भस्म॑ना॒ऽभि वा॑सयति॒ तस्मा॑न्मा॒ꣳ॒सेनास्थि॑ छ॒न्नं वे॒देना॒भि वा॑सयति॒ तस्मा॒त् (१७)

केशैः॒ शिर॑श्छ॒न्नं प्रच्यु॑त॒ं वा ए॒तद॒स्माल्लो॒काद॒गत॑ं देवलो॒कं यच्छ्रृ॒तꣳ ह॒विरन॑भि-

घारितमभिघार्योद्वासयति देवत्रैवैनद्गमयति यद्येकं कपालं नश्येदेको मासः संवथ्सरस्यानंवेतः स्यादथ यजमानः प्र मीयेत यद्वे नश्येतां द्वौ मासौ संवथ्सरस्यानंवेतौ स्यातामथ यजमानः प्र मीयेत सङ्ख्यायोद्वासयति यजमानस्य (१८)

गोपीथाय यदि नश्येदाश्विनं द्विकपालं निर्वपेद् द्यावापृथिव्यमेककपालमश्विनौ वै देवानां भिषजौ ताभ्यामेवास्मै भेषजं करोति द्यावापृथिव्य एककपालो भवत्यनयोर्वा एतन्नश्यति यन्नश्यत्यनयोरेवैनद्विन्दति प्रतिष्ठित्यै॥ (१९)

प्राजापत्यन्तेऽक्षोऽनुपाक्तो वेदेनाऽभि वासयति तस्माद्यजमानस्य द्वात्रिंशच्च॥६॥ [३]

देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इति स्फ्यमा दत्ते प्रसूत्या अश्विनोर्बाहुभ्यामित्याहाश्विनौ हि देवानामध्वर्यू आस्तां पूष्णो हस्ताभ्यामित्याह यत्यै शतभृष्टिरसि वानस्पत्यो द्विषतो वध इत्याह वज्रमेव तथ्सं श्यति भ्रातृव्याय प्रहरिष्यन्थ्स्तम्बयजुर्हरत्येतावती वै पृथिवी यावती वेदिस्तस्या एतावत एव भ्रातृव्यं निर्भजति (२०)

तस्मान्नाभागं निर्भजन्ति त्रिर्हरति त्रय इमे लोका एभ्य एवैनं लोकेभ्यो निर्भजति तूष्णीं चतुर्थं हरत्यपरिमितादेवैनं निर्भजत्युद्धन्ति यदेवास्या अमेध्यं तदप हन्त्युद्धन्ति तस्मादोषधयः परा भवन्ति मूलं छिनत्ति भ्रातृव्यस्यैव मूलं छिनत्ति पितृदेवत्यातिखातेयतीं खनति प्रजापतिना (२१)

यज्ञमुखेन सम्मितामा प्रतिष्ठायै खनति यजमानमेव प्रतिष्ठां गमयति दक्षिणतो वर्षीयसीं करोति देवयजनस्यैव रूपमकः पुरीषवतीं करोति प्रजा वै पशवः पुरीषं प्रजयैवैनं पशुभिः पुरीषवन्तं करोत्युत्तरं परिग्राहं परि गृह्णात्येतावती वै पृथिवी यावती वेदिस्तस्या एतावत एव भ्रातृव्यं निर्भज्याऽऽत्मन उत्तरं परिग्राहं परि गृह्णाति क्रूरमिव वा - (२२)

एतत्करोति यद्वेदिं करोति धा असि स्वधा असीति योयुप्यते शान्त्यै प्रोक्षणीरा सादयत्यापो वै रक्षोघ्नी रक्षसामपहत्यै स्फ्यस्य वर्त्मन्थ्सादयति यज्ञस्य सन्तत्यै यं द्विष्यात्तं ध्यायेच्छुचैवैनमर्पयति॥ (२३)

भजति प्रजापतिनेव वै त्रयस्त्रिंशच्च॥४॥ [४]

ब्रह्मवादिनो वदन्त्यद्भिर्हवींषि प्रौक्षीः केनाऽप इति ब्रह्मणेति ब्रूयादद्भिर्ह्येव

हवी॑ꣳषिं प्रोक्षति ब्रह्म॑णाऽप इ॒ध्माब॒र्॒हिः प्रोक्ष॑ति मेध्य॑मे॒वैन॑त्करोति वेदिं॑ प्रोक्ष॑त्यृक्षा वा ए॒षाऽलो॒मका॑ऽमे॒ध्या यद्वेदि॒र्मेध्या॑मे॒वैनां॑ करोति दि॒वे त्वा॒ऽन्तरि॑क्षाय त्वा पृथि॒व्यै त्वेति॑ ब॒र्॒हिरा॒साद्य॒ प्रो- (२४)

क्ष॑त्ये॒भ्य ए॒वैन॑ल्लो॒केभ्यः॒ प्रोक्ष॑ति क्रू॒रमि॑व॒ वा ए॒तत्क॑रोति॒ यत्खन॑त्य॒पो नि न॑यति॒ शान्त्यै॑ पु॒रस्ता॑त्प्रस्त॒रं गृ॑ह्णाति॒ मुख्य॑मे॒वैनं॑ करो॒तीय॑न्तं गृह्णाति प्र॒जाप॑तिना यज्ञमु॒खेन॒ सम्मि॑तं ब॒र्॒हिः स्तृ॑णाति प्र॒जा वै ब॒र्॒हिः पृ॑थि॒वी वेदिः॑ प्र॒जा ए॒व पृ॑थि॒व्यां प्रति॑ष्ठापय॒त्यन॑तिदृश्ञꣳ स्तृणाति प्र॒जयै॒वैनं॑ प॒शुभि॒रन॑तिदृश्ञं करो॒- (२५)

त्युत्त॑रं ब॒र्॒हिषः॑ प्रस्त॒रꣳ सा॑दयति प्र॒जा वै ब॒र्॒हिर्यज॑मानः प्रस्त॒रो यज॑मानमे॒वा-य॑जमाना॒दुत्त॑रं करोति॒ तस्मा॒द्यज॑मा॒नोऽय॑जमाना॒दुत्त॑रो॒ऽन्तर्द॑धाति॒ व्याव॑र्त्या अ॒नक्ति॑ ह॒विष्कृ॑तमे॒वैनꣳ॑ सुव॒र्गं लो॒कं ग॑मयति त्रे॒धान॑क्ति॒ त्रय॑ इ॒मे लो॒का ए॒भ्य ए॒वैनं॑ लो॒केभ्यो॑-ऽनक्ति॒ न प्रति॑ श्रृणाति॒ यत्प्र॑तिश्रृणी॒यादनू॑र्ध्वं भावु॑कं॒ यज॑मानस्य स्यादु॒परी॑व॒ प्र ह॑र- (२६)

त्यु॒परी॑व॒ हि सु॑व॒र्गो लो॒को नि य॑च्छति॒ वृष्टि॑मे॒वास्मै॒ नि य॑च्छति॒ नात्य॑ग्रं प्र ह॑रे॒द्यदत्य॑ग्रं प्र॒हरे॑दत्यासा॒रिण्य॑ध्व॒र्योर्नाशु॑का स्या॒न्न पु॒रस्ता॒त्प्रत्य॑स्ये॒द्यत्पु॒रस्ता॑त्प्र॒त्यस्ये॑थ्सुव॒र्गाल्लो॒काद्यज॑-मान॒ं प्रति॑ नु॒देत्प्राञ्चं॒ प्र ह॑रति॒ यज॑मानमे॒व सु॑व॒र्गं लो॒कं ग॑मयति॒ न विष्व॑ञ्चं॒ वि यु॑या॒द्यद्विष्व॑ञ्चं वियु॒याथ् (२७)

स्त्र्य॑स्य जायेतो॒र्ध्वमु॒द्यौ॑त्यू॒र्ध्वमि॑व॒ हि पु॒ꣳसः पुमा॑ने॒वास्य॑ जायते॒ यथ्स्फ्येन॑ वोपवे॒षेण॑ वा योयु॒प्येत॒ स्तृति॑रे॒वास्य॒ सा हस्ते॑न योयुप्यते॒ यज॑मानस्य गोपी॒थाय॑ ब्रह्मवा॒दिनो॑ वदन्ति॒ किं य॒ज्ञस्य॒ यज॑मान॒ इति॑ प्रस्त॒र इति॒ तस्य॒ क्व॑ सुव॒र्गो लो॒क इत्या॑हव॒नीय॒ इति॑ ब्रूया॒द्यत्प्र॑स्त॒रमा॑हव॒नीये॑ प्र॒हर॑ति॒ यज॑मानमे॒व (२८)

सु॑व॒र्गं लो॒कं ग॑मयति॒ वि वा ए॒तद्यज॑मानो लिशते॒ यत्प्र॑स्त॒रं यो॑यु॒प्यन्ते॑ ब॒र्॒हिरनु॒ प्रह॑रति॒ शान्त्या॑ अनारम्भ॒ण इ॑व॒ वा ए॒तर्ह्य॑ध्व॒र्युः स ई॑श्व॒रो वे॑प॒नो भवि॑तोर्ध्रु॒वा-ऽसीती॒माम॒भि मृ॑शती॒यं वै ध्रु॒वाऽस्यामे॒व प्रति॑ तिष्ठति॒ न वे॑प॒नो भ॑व॒त्यगा(३)न॑ग्नी॒दित्या॑ह॒ यद्ब्रू॒यादग॑न्न॒ग्निरित्य॒ग्नाव॒ग्निं ग॑मये॒न्निर्यज॑मानꣳ सुव॒र्गाल्लो॒काद्व॑जे॒दग॒न्नित्ये॒व ब्रू॑या॒द्यज॑मानमे॒व सु॑व॒र्गं लो॒कं ग॑मयति॥ (२९)

आ॒साद्य॒ प्रान॑तिदृश्त्रं करोति हरति वियु॒याद्यज॑मानमे॒वाग्निरिति॑ स॒प्तद॑श च॥६॥ —[५]

अ॒ग्नेस्त्रयो॒ ज्याया॑ꣳसो॒ भ्रात॑र आस॒न्ते दे॒वेभ्यो॑ ह॒व्यं वह॑न्तः॒ प्रामी॑यन्त॒ सो᳚ऽग्निर॑बिभेदि॒त्थं वाव स्य आर्ति॒मारि॑ष्य॒तीति॒ स निला॑यत॒ सो॑ऽपः प्रावि॑श॒त्तं दे॒वताः॒ प्रैष॑मैच्छ॒न्तं मथ्स्यः॒ प्राब्र॑वी॒त्तम॑शपद्धि॒याधि॑या त्वा वध्यासु॒र्यो मा॒ प्रावो॑च॒ इति॒ तस्मा॒न्मथ्स्यं॑ धि॒याधि॑या घ्नन्ति श॒प्तो - (३०)

हि तमन्व॑विन्द॒न्तम॑ब्रुव॒न्नुप॑ न॒ आ व॑र्तस्व ह॒व्यं नो॑ व॒हेति॒ सो᳚ऽब्रवी॒द्वरं॑ वृणै॒ यदे॒व गृही॑तस्याहु॑तस्य बहिःपरि॒धि स्कन्दा॒त्तन्मे॒ भ्रातॄ॑णां भाग॒धेय॑मस॒दिति॒ तस्मा॒द्यद् गृही॒तस्याहु॑तस्य बहिःपरि॒धि स्कन्द॑ति॒ तेषा॒ं तद्भा॑ग॒धेय॒ं ताने॒व तेन॑ प्रीणाति परि॒धीन्परि॑ दधाति॒ रक्ष॑साम॒प॑हत्यै॒ सꣳ स्प॑र्शयति॒ (३१)

रक्ष॑सा॒मन॑न्ववचाराय॒ न पु॒रस्ता॒त्परि॑ दधात्यादि॒त्यो ह्ये॑वोद्यन्पु॒रस्ता॒द्रक्षाꣳ॑स्यप॒हन्त्यू॒र्ध्वे स॒मिधा॒वा द॑धात्यु॒परि॑ष्टादे॒व रक्षा॒ꣳस्यप॑ हन्ति॒ यजु॑षा॒ऽन्यां तू॒ष्णीम॒न्यां मि॑थुन॒त्वाय॒ द्वे आ द॑धाति द्वि॒पाद्यज॑मानः॒ प्रति॑ष्ठित्यै ब्रह्मवा॒दिनो॑ वदन्ति॒ स त्वै य॑जेत॒ यो य॒ज्ञस्या॒ऽऽर्त्या॒ वसी॑या॒न्थ्स्यादिति॒ भूप॑तये॒ स्वाहा॒ भुव॑नपतये॒ स्वाहा॑ भू॒ताना॒ं (३२)

पत॑ये॒ स्वाहेति॑ स्क॒न्नमनु॒ मन्त्रयेत य॒ज्ञस्यै॒व तदार्त्या॒ यज॑मानो॒ वसी॑यान्भवति॒ भूय॑सी॒र्हि दे॒वताः॑ प्री॒णाति॑ जा॒मि वा ए॒तद्य॒ज्ञस्य॑ क्रियते॒ यद॒न्वञ्चौ॑ पुरो॒डाशा॑वुपाꣳशुया॒जम॑न्त॒रा य॑ज॒त्यजा॑मित्वा॒याथो॑ मिथुन॒त्वाया॒ग्निर॒मुष्मि॑ꣳल्लो॒क आसी᳚द्य॒मो᳚ऽस्मिन्ते दे॒वा अ॑ब्रुव॒न्नेते॒मौ वि पर्यू॑हा॒मेत्य॒न्नाद्ये॑न दे॒वा अ॒ग्नि- (३३)

मु॒पाम॑न्त्रयन्त रा॒ज्येन॑ पि॒तरो॑ य॒मं तस्मा॑द॒ग्निर्दे॒वाना॑मन्ना॒दो य॒मः पि॑तृ॒णाꣳ राजा॒ य ए॒वं वेद॒ प्र रा॒ज्यम॒न्नाद्य॑माप्नोति॒ तस्मा॑ ए॒तद्भा॑ग॒धेय॒ं प्राय॑च्छ॒न्॒ यद॒ग्नये᳚ स्विष्ट॒कृते॑ऽव॒द्यन्ति॒ यद॒ग्नये᳚ स्विष्ट॒कृते॑ऽव॒द्यति॑ भाग॒धेये॑नैव तद्रु॒द्रꣳ सम॑र्धयति स॒कृथ्सकृ॒दव॑ द्यति स॒कृदि॑व॒ हि रु॒द्र उ॑त्तरा॒र्धादव॑ द्यत्ये॒षा वै रु॒द्रस्य॒ (३४)

दिख्स्वायां॑मे॒व दि॒शि रु॒द्रं नि॒रव॑दयते॒ द्विर॒भि घा॑रयति चतुरव॒त्तस्या॒ऽऽप्त्यै॑ प॒शवो॒ वै पूर्वा॒ आहु॑तय ए॒ष रु॒द्रो यद॒ग्निर्यत्पूर्वा॒ आहु॑ती॒रभि जु॑हु॒याद्रु॒द्राय॑ प॒शूनपि॑ दध्यादप॒शुर्यज॑मानः स्यादति॒हाय॒ पूर्वा॒ आहु॑तीर्जुहोति प॒शू॒नां गोपी॒थाय॑॥ (३५)

श॒प्तः स्प॑र्शयति भू॒ताना॑म॒ग्निꣳ रु॒द्रस्य॑ स॒प्तत्रिꣳ॑शच्च॥६॥ —[६]

मनुः पृथिव्या यज्ञियमैच्छत्स घृतं निषिक्तमविन्दत्सोऽब्रवीत्कोऽस्येश्वरो यज्ञेऽपि कर्तोरिति तावब्रूतां मित्रावरुणौ गोरेवावमीश्वरौ कर्तोः स्व इति तौ ततो गाꣳ समैरयताꣳ सा यत्रयत्र न्यक्रामत्ततो घृतमपीड्यत तस्माद् घृतपद्युच्यते तदस्यै जन्मोपहूतꣳ रथन्तरꣳ सह पृथिव्येत्याहे- (३६)

यं वै रथन्तरमिमामेव सहान्नाद्येनोप ह्वयत उपहूतं वामदेव्यꣳ सहान्तरिक्षेणेत्याह पशवो वै वामदेव्यं पशूनेव सहान्तरिक्षेणोप ह्वयत उपहूतं बृहत्सह दिवेत्याहैरं वै बृहदिरामेव सह दिवोप ह्वयत उपहूताः सप्त होत्रा इत्याह होत्रा एवोप ह्वयत उपहूता धेनुः (३७)

सहर्षभेत्याह मिथुनमेवोप ह्वयत उपहूतो भक्षः सखेत्याह सोमपीथमेवोप ह्वयत उपहूताँ (४) हो इत्याहाऽऽत्मानमेवोप ह्वयत आत्मा ह्युपहूतानां वसिष्ठ इडामुप ह्वयते पशवो वा इडा पशूनेवोप ह्वयते चतुरुप ह्वयते चतुष्पादो हि पशवो मानवीत्याह मनुर्ह्येता- (३८)

मग्रेऽपश्यद् घृतपदीत्याह यदेवास्यै पदाद् घृतमपीड्यत तस्मादेवमाह मैत्रावरुणीत्याह मित्रावरुणौ ह्येनाꣳ समैरयतां ब्रह्म देवकृतमुपहूतमित्याह ब्रह्मैवोप ह्वयते दैव्या अध्वर्यव उपहूता उपहूता मनुष्या इत्याह देवमनुष्यानेवोप ह्वयते य इमं यज्ञमवान् ये यज्ञपतिं वर्धानित्याह (३९)

यज्ञाय चैव यजमानाय चाऽऽशिषमा शास्त उपहूते द्यावापृथिवी इत्याह द्यावापृथिवी एवोप ह्वयते पूर्वजे ऋतावरी इत्याह पूर्वजे ह्येते ऋतावरी देवी देवपुत्रे इत्याह देवी ह्येते देवपुत्रे उपहूतोऽयं यजमान इत्याह यजमानमेवोप ह्वयत उत्तरस्यां देवयज्यायामुपहूतो भूयसि हविष्करण उपहूतो दिव्ये धामन्नुपहूत - (४०)

इत्याह प्रजा वा उत्तरा देवयज्या पशवो भूयो हविष्करणꣳ सुवर्गो लोको दिव्यं धामेदमसीदमसीत्येव यज्ञस्य प्रियं धामोप ह्वयते विश्वमस्य प्रियमुपहूतमित्याहाछम्बट्कारमेवोप ह्वयते॥ (४१)

आह धेनुरेतां वर्धानित्याह धामन्नुपहूतश्चतुस्त्रिꣳशच्च॥६॥ [७]

पशवो वा इडा स्वयमा दत्ते काममेवाऽऽत्मना पशूनामा दत्ते न ह्यन्यः काम पशूनां प्रयच्छति वाचस्पतये त्वा हुतं प्राश्नामीत्याह वाचमेव भागधेयेन प्रीणाति सदसस्पतये

त्वा हु॒तं प्राश्ञा॒मीत्या॑ह स्व॒गाकृ॑त्यै चतुरव॒त्तं भ॑वति ह॒विर्वै च॑तुरव॒त्तं प॒शव॑श्चतुरव॒त्तं यद्धोता᳚ प्राश्ञी॒याद्धोता- (४२)

ऽऽर्ति॒मार्च्छे॑द्यद॒ग्नौ जु॑हु॒याद्रु॒द्राय॑ प॒शूनपि॑ दध्यादप॒शुर्यज॑मानः स्याद्वाचस्पत॑ये त्वा हु॒तं प्राश्ञा॒मीत्या॑ह प॒रोक्ष॑मे॒वैन॑ञ्जुहोति॒ सद॑स॒स्पत॑ये त्वा हु॒तं प्राश्ञा॒मीत्या॑ह स्व॒गाकृ॑त्यै॒ प्राश्ञ॑न्ति ती॒र्थ ए॒व प्राश्ञ॑न्ति॒ दक्षि॑णां ददाति ती॒र्थ ए॒व दक्षि॑णां ददाति॒ वि वा ए॒तद्य॒ज्ञं (४३)

छिं॑न्दन्ति॒ यन्म॑ध्य॒तः प्राश्ञन्त्य॒द्भिर्मा᳚र्जयन्त॒ आपो॒ वै सर्वा॑ दे॒वता॑ दे॒वता॑भिरे॒व य॒ज्ञꣳ सं त॑न्वन्ति दे॒वा वै य॒ज्ञाद्रु॒द्रम॒न्तरा॑य॒न्थ्स य॒ज्ञम॑विध्य॒त्तं दे॒वा अ॒भि सम॑गच्छन्त॒ कल्प॑तां न इ॒दमिति॒ ते᳚ऽब्रुव॒न्थ्स्वि॑ष्टं॒ वै न॑ इ॒दं भ॑विष्यति॒ यदि॒मꣳ रा॑धयि॒ष्याम॒ इति॒ तथ्स्वि॑ष्टकृ॒तः॑ स्विष्टकृ॒त्त्वं तस्याऽऽवि॑द्धं॒ नि- (४४)

र॑कृन्त॒न् यवे॑न॒ सम्मि॑तं॒ तस्मा᳚द्यवमा॒त्रमव॑ द्ये॒द्यज्ज्याया॑ऽव॒द्येद्रो॒पये॒त्तद्य॒ज्ञस्य॒ यदुप॑ च स्तृणी॒याद॒भि च॑ घा॒रये॑दुभय॒तः सꣳश्वा॒यि कु॒र्याद॒व॒दाया॒भि घा॑रयति॒ द्विः सं प॑द्यते द्वि॒पाद्यज॑मान॒ः प्रति॑ष्ठित्यै॒ यत्ति॑र॒श्चीन॑मति॒हरे॒दन॑भिविद्धं य॒ज्ञस्या॒भि वि॑ध्ये॒दग्रे॑ण॒ परि॑ हरति ती॒र्थेने॒व परि॑ हरति॒ तत्पू॒ष्णे पर्य॑हर॒न्तत् (४५)

पू॒षा प्राश्यं॑ द॒तोऽरु॑ण॒त्तस्मा᳚त्पू॒षा प्र॑पि॒ष्टभा॑गोऽद॒न्तको॒ हि तं दे॒वा अ॑ब्रुव॒न्वि वा अ॒यमा᳚र्ध्य॒प्राशि॒त्रि॒यो वा अ॒यम॑भूदिति॒ तद्बृह॒स्पत॑ये॒ पर्य॑हर॒न्थ्सो॑ऽबिभे॒द्बृह॒स्पति॑रि॒त्थं वाव स्य आर्ति॒मारि॑ष्य॒तीति॒ स ए॒तं मन्त्र॑मपश्य॒थ्सूर्य॑स्य त्वा॒ चक्षु॑षा॒ प्रति॑ पश्या॒मीत्य॑ब्रवी॒न्न हि सूर्य॑स्य॒ चक्षु॒ः (४६)

किं च॒न हि॒नस्ति॒ सो॑ऽबिभेत्प्रतिगृ॒ह्णन्तं॑ मा हिꣳसिष्य॒तीति॑ दे॒वस्य॑ त्वा सवि॒तुः प्र॑स॒वे᳚ऽश्विनो᳚र्बा॒हुभ्या᳚ं पू॒ष्णो हस्ता᳚भ्या॒ं प्रति॑ गृह्णा॒मीत्य॑ब्रवीथ्सवि॒तृप्र॑सूत ए॒वैन॒द्ब्रह्म॑णा दे॒वता॑भि॒ः प्रत्य॑गृह्णा॒थ्सो॑ऽबिभेत्प्रा॒श्ञन्तं॑ मा हिꣳसिष्य॒तीत्य॒ग्नेस्त्वा॒ऽऽस्ये॑न॒ प्राश्ञा॒मीत्य॑ब्रवी॒न्न ह्य॑ग्नेरा॒स्य॑ं किं च॒न हि॒नस्ति॒ सो॑ऽबिभे॒त् (४७)

प्राशि॑तं मा हिꣳसिष्य॒तीति॑ ब्राह्म॒णस्यो॒दरे॒णेत्य॑ब्रवी॒न्न हि ब्रा᳚ह्म॒णस्यो॒दर॒ं किं च॒न हि॒नस्ति॒ बृह॒स्पते॒र्ब्रह्म॒णेति॒ स हि ब्रह्मि॒ष्ठोऽप॒ वा ए॒तस्मा᳚त्प्रा॒णाः क्रा॑मन्ति॒ यः प्रा॑शि॒त्रं प्रा॒श्ञात्य॒द्भिर्मा᳚र्जयि॒त्वा प्रा॒णान्थ्सम्मृ॑शते॒ऽमृत॒ं वै प्रा॒णा अ॒मृत॒मापः॑ प्रा॒णाने॒व य॑थास्था॒नमुप॑ ह्वयते॥ (४८)

प्रा॒श्ञी॒याद्धोता॑ य॒ज्ञं निर॑हर॒न्तचक्षु॑रा॒स्यं॑ङ्किं च॒न हि॒नस्ति॒ सो॑ऽबिभे॒च्चतु॑श्चत्वारि॒ꣳशच्च॥७॥——[८]

अ॒ग्नी॒ध॒ आ द॑धात्य॒ग्निमु॑खाने॒वर्तून्प्री॑णाति स॒मि॒ध॒मा द॑धा॒त्युत्त॑रासा॒माहु॑तीना॒ं प्रति॑ष्ठित्या॒ अथो॑ स॒मिद्व॑त्ये॒व जु॑होति परि॒धीन्थ्सम्मा॑र्ष्टि पु॒नात्ये॒वैना॒न्थ्स॒कृथ्स॑कृ॒थ्सम्मा॑र्ष्टि॒ परा॑ङि॒व॒ ह्येत॒र्हि॒ य॒ज्ञश्च॒तुः सं प॑द्यते॒ चतु॑ष्पादः प॒शव॑ः प॒शूने॒वाव॑ रुन्धे॒ ब्रह्म॒न्प्र स्था॑स्याम॒ इत्या॒हात्र॒ वा ए॒तर्हि॒ य॒ज्ञः श्रि॒तो - (४९)

यत्र॒ ब्र॒ह्मा यत्रै॒व य॒ज्ञः श्रि॒तस्तत॑ ए॒वैन॒मा र॑भते॒ यद्धस्ते॑न प्र॒मीवे॑द्वे॒पनः स्या॒द्यच्छी॒र्ष्णा शी॑र्॒षक्ति॒मान्थ्स्या॒द्यत्तू॒ष्णीमासी॒तास॑ प्रत्तो य॒ज्ञः स्या॒त्प्र ति॒ष्ठेत्ये॒व ब्रू॑याद्वा॒चि वै य॒ज्ञः श्रि॒तो यत्रै॒व य॒ज्ञः श्रि॒तस्तत॑ ए॒वैन॒ꣳ सम्प्र य॑च्छति॒ देव॑ सवितरे॒तत्ते॒ प्रा- (५०)

ऽऽहेत्या॑ह॒ प्रसू॑त्यै॒ बृह॒स्पति॑र्ब्र॒ह्मेत्या॑ह॒ स हि ब्रह्मि॑ष्ठः स य॒ज्ञं पा॑हि॒ स य॒ज्ञप॑तिं पाहि॒ स मां पा॒हीत्या॑ह य॒ज्ञाय॒ यज॑मानाया॒ऽऽत्मने॒ तेभ्य॑ ए॒वाऽऽशिष॒मा शा॒स्तेऽना॑र्त्या आ॒श्राव्या॑ऽऽह दे॒वान् य॒जेति॑ ब्रह्मवा॒दिनो॑ वदन्ती॒ष्टा दे॒वता॒ अथ॑ कत॒म ए॒ते दे॒वा इति॒ छन्दा॒ꣳ॒सीति॑ ब्रूयाद्गाय॒त्रीं त्रि॒ष्टुभ॒ं (५१)

जग॑ती॒मित्यथो॒ खल्वा॑हुर्ब्राह्म॒णा वै छन्दा॒ꣳसीति॒ ताने॒व तद्य॑जति दे॒वाना॒ं वा इ॒ष्टा दे॒वता॒ आस॒न्नथा॒ग्निर्नोद॑ज्वल॒त्तं दे॒वा आहु॑तीभिरनूया॒जेष्वन्व॑विन्द॒न् यद॑नूया॒जान् यज॑त्य॒ग्निमे॒व तथ्समि॑न्द्ध ए॒तदु॑र्वै नामा॑सु॒र आ॑सी॒थ्स ए॒तर्हि॑ य॒ज्ञस्या॒ऽऽशिष॑मवृङ्क्त यद्ब्रू॒यादे॒त- (५२)

द्ु॑ द्यावापृथिवी भ॒द्रम॑भू॒दित्ये॒तदु॑मे॒वासु॒रं य॒ज्ञस्या॒ऽऽशिष॑ गमयेदि॒दं द्या॑वापृथिवी भ॒द्रम॑भू॒दित्ये॒व ब्रू॑याद्यज॑मानमे॒व य॒ज्ञस्या॒ऽऽशिष॑ गमय॒त्यार्ध्म॑ सूक्तवा॒कमु॒त न॑मोवा॒कमित्या॑-हे॒दम॑रा॒थ्स्मेति॒ वावैतदा॒होप॑श्रितो दि॒वः पृ॑थि॒व्योरित्या॑ह॒ द्यावा॑पृथि॒व्योर्हि य॒ज्ञ उप॑श्रित॒ ओम॑न्वती ते॒ऽस्मिन् य॒ज्ञे य॑जमान॒ द्यावा॑पृथि॒वी (५३)

स्ता॒मित्या॑हा॒ऽऽशिष॑मे॒वैतामा शा॑स्ते॒ यद्ब्रू॒याथ्सू॑पावसा॒ना च॑ स्वध्यवसा॒ना चेति॑ प्र॒मायु॑को॒ यज॑मानः स्या॒द्यदा हि प्र॒मीय॒तेऽथे॒मामु॑पाव॒स्यति॑ सूपचर॒णा च॑ स्वधिचर॒णा चेत्ये॒व ब्रू॑याद्वरी॑यसीमे॒वास्मै॒ गव्यू॑ति॒मा शा॑स्ते॒ न प्र॒मायु॑को भवति॒ तयो॑रा॒विद्य॒ग्निरि॒दꣳ ह॒विर॑जुष॒तेत्या॑ह॒ या अया॑क्ष्म (५४)

दे॒वता॒स्ता अ॑रीरधा॒मेति॒ वावैतदा॑ह॒ यन्न नि॑र्दि॒शेत्प्रति॑वेशं य॒ज्ञस्या॒ऽऽशीर्ग॑च्छे॒दा शा॑स्ते॒-ऽयं यज॑मानो॒ऽसावित्या॑ह नि॒र्दिश्यै॒वैन॑ꣳ सु॒वर्गं॑ लो॒कं ग॑मय॒त्यायु॒रा शा॑स्ते सु॒प्रजा॒स्त्वमा शा॑स्त॒ इत्या॑हा॒ऽऽशिष॑मे॒वैतामा शा॑स्ते सजातवन॒स्यामा शा॑स्त॒ इत्या॑ह प्रा॒णा वै स॑जा॒ताः

प्रा॒णाने॒व (५५)

नान्त॑रेति॒ तद॒ग्निर्दे॒वो दे॒वेभ्यो॒ वन॑ते व॒यम॒ग्नेर्मानु॑षा॒ इत्या॑हा॒ग्निर्दे॒वेभ्यो॑ वनु॒ते व॒यं म॑नु॒ष्ये᳚भ्य॒ इति॒ वावैतदा॑हे॒ह गति॑र्वा॒मस्ये॒दं च॒ नमो॑ दे॒वेभ्य॒ इत्या॑ह॒ याश्चै॒व दे॒वता॒ यज॑ति॒ याश्च॒ न ताभ्य॑ ए॒वोभये᳚भ्यो॒ नम॑स्करोत्या॒त्मनोऽना᳚र्त्यै॥ (५६)

श्रि॒तस्ते॒ प्र त्रि॒ष्टुभं॑मे॒तद्द्यावा॑पृथि॒वी या अया᳚क्ष्म प्रा॒णाने॒व षट्च॑त्वारिꣳशच्च॥८॥ —— [९]

दे॒वा वै य॒ज्ञस्य॑ स्वगाक॒र्तारं॑ नावि॑न्द॒न्ते शं॒युं बा॑र्ह॒स्प॒त्यम॑ब्रुवन्नि॒मं नो॑ य॒ज्ञꣳ स्व॒गा कु॒र्विति॒ सो᳚ऽब्रवी॒द्वरं॑ वृणै॒ यदे॒वाब्रा᳚ह्मणो॒क्तोऽश्र॑द्दधानो॒ यजा॑तै॒ सा मे॑ य॒ज्ञस्या॒ऽऽशीर॑सदिति॒ तस्मा॒द्यदब्रा᳚ह्मणो॒क्तोऽश्र॑द्दधानो॒ यज॑ते शं॒युमे॒व तस्य॑ बार्ह॒स्प॒त्यं य॒ज्ञस्या॒ऽऽशीर्ग॑च्छ-त्ये॒तन्ममेत्य॑ब्रवी॒त्किं मे᳚ प्र॒जाया॒ - (५७)

इति॒ यो॑ऽपगु॒रातै॑ श॒तेन॑ यातया॒द्यो नि॒हन॑थ्स॒हस्रे॑ण यातया॒द्यो लोहि॑तं क॒रव॒द्याव॑तः प्र॒स्कद्य॑ पा॒ꣳ॒सून्थ्सं॒गृ॒ह्णात् ताव॑तः संव॒थ्स॒रान्पि॑तृलो॒कं न प्र जा॑ना॒दिति॒ तस्मा᳚द्ब्राह्म॒णाय॒ नाप॑ गुरेत॒ न नि ह॑न्या॒न्न लोहि॑तं कुर्यादे॒ताव॑ता॒ हैन॑सा भवति॒ तच्छं॒ योरा वृ॑णीमह॒ इत्या॑ह य॒ज्ञमे॒व तथ्स्व॒गा क॑रोति॒ त- (५८)

च्छं॒ योरा वृ॑णीमह॒ इत्या॑ह शं॒युमे॒व बा॑र्ह॒स्प॒त्यं भा॑ग॒धेये॑न॒ सम॑र्धयति गा॒तुं य॒ज्ञाय॑ गा॒तुं य॒ज्ञप॑तय॒ इत्या॑हा॒ऽऽशिष॑मे॒वैतामा शा᳚स्ते॒ सोमं॑ यजति॒ रेत॑ ए॒व तद्द॑धाति॒ त्वष्टा॑रं यजति॒ रेत॑ ए॒व हि॒तं त्वष्टा॑ रू॒पाणि॒ वि क॑रोति दे॒वाना॒ं पत्नी᳚र्यजति मिथुन॒त्वाया॒ग्निं गृ॒हप॑तिं यजति॒ प्रति॑ष्ठित्यै जा॒मि वा ए॒तद्य॒ज्ञस्य॑ क्रियते॒ (५९)

यदाज्ये॑न प्रया॒जा इ॒ज्यन्त॒ आज्ये॑न पत्नीसंया॒जा ऋच॑म॒नूच्य॑ पत्नीसंया॒जाना॑मृ॒चा य॑ज॒त्यजा॑मित्वा॒याथो॑ मिथुन॒त्वाय॑ प॒ङ्क्तिप्रा॑यणो॒ वै य॒ज्ञः प॒ङ्क्त्यु॑दयनः॒ पञ्च॑ प्रया॒जा इ॑ज्यन्ते च॒त्वारः॑ पत्नीसंया॒जाः स॑मिष्टय॒जुः प॑ञ्च॒मं प॒ङ्क्तिमे॒वानु॑ प्र॒ यन्ति॑ प॒ङ्क्तिमनू॒द्य॑न्ति॥ (६०)

प्र॒जाया᳚ः करोति॒ तत्क्रि॑यते॒ त्रय॑स्त्रिꣳशच्च॥४॥ —— [१०]

यु॒क्ष्वा हि दे॑व॒हूत॑मा॒ꣳ॒ अश्वा॑ꣳ अग्ने र॒थीरि॑व। नि होता॑ पू॒र्व्यः स॑दः। उ॒त नो॑ देव दे॒वाꣳ अच्छा॑ वोचो वि॒दुष्ट॑रः। श्रद्विश्वा॒ वार्या॑ कृधि। त्वꣳ ह॒ यद्य॑विष्ठ्य॒ सह॑सः सूनवाहुत। ऋ॒तावा॑ य॒ज्ञियो॒ भुवः॑। अ॒यम॒ग्निः स॑ह॒स्रिणो॒ वाज॑स्य श॒तिन॒स्पतिः॑। मू॒र्धा क॒वी र॑यी॒णाम्। तं ने॒मिमृ॒भवो॑ य॒था न॑मस्व॒ सहू॑तिभिः। नेदी॑यो य॒ज्ञ- (६१)

मङ्गि॑रः। तस्मै॑ नू॒नम॒भिद्य॑वे वा॒चा वि॑रूप॒ नित्य॑या। वृष्णे॑ चोदस्व सुष्टु॒तिम्। कमु॑ ष्विदस्य॒ सेन॑या॒ऽग्नेरपा॑कचक्षसः। प॒णिं गोषु॑ स्तरामहे। मा नो॑ दे॒वाना॒ं विशः॑ प्रस्ना॒तीरि॑वो॒स्राः। कृ॒शं न हा॑सु॒रघ्नि॑याः। मा नः॑ समस्य दू॒ढ्यः॑ परि॑द्वेषसो अꣳहु॒तिः। ऊ॒र्मिर्न नाव॒मा व॑धीत्। नम॑स्ते अग्न॒ ओज॑से गृ॒णन्ति॑ देव कृ॒ष्टयः॑। अमै॑- (६२)

र॒मित्र॑मर्दय। कु॒विथ्सु नो॒ गवि॑ष्टयेऽग्ने॑ सं॒वेषि॑षो र॒यिम्। उरु॑कृदु॒रु ण॑स्कृधि। मा नो॑ अ॒स्मिन्म॑हाध॒ने परा॑ वर्ग्भार॒भृद्य॑था। सं॒वर्ग॒ꣳ॒ सꣳ र॒यिं ज॑य। अ॒न्यम॒स्मद्भि॒या इ॒यमग्ने॒ सिष॑क्तु दु॒च्छुना॑ँ। वर्धा॑ नो॒ अम॑व॒च्छवः॑। यस्याजु॑षन्नम॒स्विनः॒ शमी॒मदु॑र्मखस्य वा। तं घेद॒ग्निर्वृ॒धाव॑ति। पर॑स्या॒ अधि॑ (६३)

सं॒वतोऽव॑राꣳ अ॒भ्या त॑र। यत्रा॒हमस्मि॒ ताꣳ अ॑व। वि॒द्मा हि ते॑ पु॒रा व॒यमग्ने॑ पि॒तुर्यथाऽव॑सः। अधा॑ ते सु॒म्नमी॑महे। य उ॒ग्र इ॑व शर्य॒हा ति॒ग्मशृ॑ङ्गो॒ न वꣳस॑गः। अग्ने॒ पुरो॑ रु॒रोजि॑थ। सखा॑यः सं वः॑ स॒म्यञ्च॒मिष॒ꣳ॒ स्तोमं॑ चा॒ग्नये॑ँ। वर्षि॑ष्ठाय क्षिती॒नामू॒र्जो नप्त्रे॒ सह॑स्वते। सꣳस॒मिद्यु॑वसे वृषन्नग्ने॒ विश्वा॑न्य॒र्य आ। इ॒डस्प॒दे समि॑ध्यसे॒ स नो॒ वसू॒न्या भ॑र। प्रजा॑पते॒ स वे॑द॒ सोमा॑पूषणे॒मौ दे॒वौ॥ (६४)

य॒ज्ञमग्नै॒रधि॑ वृष॒न्नेका॒न्नवि॑ꣳश॒तिश्च॑॥४॥ —[११]

उ॒शन्त॑स्त्वा हवामह उ॒शन्तः॒ समि॑धीमहि। उ॒शन्नु॑श॒त आ व॑ह पि॒तॄन् ह॒विषे॒ अत्त॑वे। त्वꣳ सो॑म॒ प्रचि॑कितो मनी॒षा त्वꣳ रजि॑ष्ठमनु॑ नेषि॒ पन्था॑म्। तव॒ प्रणी॑ती पि॒तरो॑ न इन्दो दे॒वेषु॒ रत्न॑मभजन्त॒ धीराः॑। त्वया॒ हि नः॑ पि॒तरः॑ सोम॒ पूर्वे॒ कर्मा॑णि च॒क्रुः प॑वमान॒ धीराः॑। व॒न्वन्नवा॑तः परि॒धीꣳ रपो॑र्णु वी॒रेभि॒रश्वै॑र्म॒घवा॑ भवा - (६५)

नः। त्वꣳ सो॑म पि॒तृभिः॑ संविदा॒नोऽनु॒ द्यावा॑पृथि॒वी आ त॑तन्थ। तस्मै॑ त इन्दो ह॒विषा॑ विधेम व॒यꣳ॒ स्याम॒ पत॑यो र॒यी॒णाम्। अग्नि॑ष्वात्ताः पितर॒ एह ग॑च्छत॒ सदः॑सदः सदत सुप्रणीतयः। अ॒त्ता ह॒वीꣳषि॒ प्रय॑तानि ब॒र्हिष्यथा॑ र॒यिꣳ सर्ववीरं दधातन। ब॒र्हि॑षदः पितर ऊ॒त्य॑र्वागि॒मा वो॑ ह॒व्या च॑कृमा जुषध्वम्॑। त आ ग॒ताव॑सा॒ शन्त॑मे॒नाथा॒स्मभ्य॒ꣳ॒ (६६)

शं योर॑र॒पो द॑धात। आहं पि॒तॄन्थ्सु॑वि॒दत्रा॑ꣳ अविथ्सि॒ नपा॑तं च वि॒क्रम॑णं च॒ विष्णोः॑। ब॒र्हि॒षदो॒ ये स्व॒धया॑ सु॒तस्य॒ भज॑न्त पि॒त्वस्त इ॒हाग॑मिष्ठाः। उप॑हूताः पि॒तरः॑ सो॒म्यासो॑ ब॒र्हि॒ष्ये॑षु नि॒धिषु॑ प्रि॒येषु॑। त आग॑मन्तु॒ त इ॒ह श्रु॑व॒न्त्वधि॑ ब्रुवन्तु॒ ते अ॑वन्त्व॒स्मान्।

उदी॑रता॒मव॑र॒ उत्परा॑स॒ उन्म॑ध्य॒माः पि॒तरः॑ सो॒म्यासः॑। असुं॒ (६७)

य ई॒युर॑वृ॒का ऋ॑त॒ज्ञास्ते नो॑ऽवन्तु पि॒तरो॒ हवे॑षु। इ॒दं पि॒तृभ्यो॒ नमो॑ अस्त्व॒द्य ये पूर्वा॑सो॒ य उप॑रास ई॒युः। ये पार्थि॑वे॒ रज॒स्या निष॑त्ता॒ ये वा॑ नू॒नꣳ सु॑वृ॒जना॑सु वि॒क्षु। अधा॒ यथा॑ नः पि॒तरः॒ परा॑सः प्र॒त्नासो॑ अग्न ऋ॒तमा॑शुषा॒णाः। शुचीद॑य॒न्दीधि॑तिमुक्थ॒शासः॒ क्षामा॑ भि॒न्दन्तो॑ अरु॒णीरप॑ व्रन्न्। यद॑ग्ने (६८)

कव्यवाहन पि॒तॄन् यक्ष्यृ॑ता॒वृधः॑। प्र च॑ ह॒व्यानि॑ वक्ष्यसि दे॒वेभ्य॑श्च पि॒तृभ्य॒ आ। त्वम॑ग्न ईडि॒तो जा॑तवे॒दोऽवा᳚ड्ढ॒व्यानि॑ सु॒रभी॑णि कृ॒त्वा। प्रादाः᳚ पि॒तृभ्यः॑ स्व॒धया॒ ते अ॑क्षन्न॒द्धि त्वं दे॑व॒ प्रय॑ता ह॒वीꣳषि॑। मात॑ली क॒व्यैर्य॒मो अङ्गि॑रोभि॒र्बृह॒स्पति॒र्ऋक्व॑भिर्वावृधा॒नः। याꣳश्च॑ दे॒वा वा॑वृ॒धुर्ये च॑ दे॒वान्थ्स्वाहा॒ऽन्ये स्व॒धया॒ऽन्ये म॑दन्ति। (६९)

इ॒मं य॑म प्रस्त॒रमा हि सीदाङ्गि॑रोभिः पि॒तृभिः॑ संविदा॒नः। आ त्वा॒ मन्त्राः᳚ कविश॒स्ता व॑हन्त्वे॒ना रा॑जन् ह॒विषा॑ मादयस्व। अङ्गि॑रोभि॒रा ग॑हि य॒ज्ञिये॑भि॒र्यम॑ वै॒रूपै॑रि॒ह मा॑दयस्व। विव॑स्वन्तꣳ हुवे॒ यः पि॒ता ते॒ऽस्मिन् य॒ज्ञे ब॒र्हिष्या नि॒षद्य॑। अङ्गि॑रसो नः पि॒तरो॒ नव॑ग्वा॒ अथ॑र्वाणो॒ भृग॑वः सो॒म्यासः॑। तेषा᳚ं वयꣳ सु॑म॒तौ य॒ज्ञिया॑ना॒मपि॑ भ॒द्रे सौ॑मन॒से स्या॑म॥ (७०)

भ॒वा॒स्मभ्य॒मसुं॒ यद॑ग्ने मदन्ति सौमन॒स एक॑श्च॥६॥ —— [१२]

समिध॒श्चक्षु॑षी प्र॒जाप॑ति॒राज्य॑ं दे॒वस्य॒ स्फ्यम्ब्र॑ह्मवादिनो॒ऽद्भिर॒ग्नेस्त्रयो मनुः॑ पृथि॒व्याः प॒शवो॒ऽग्नीधे॑ दे॒वा वै य॒ज्ञस्य॑ युक्ष्वोशन्त॑स्त्वा॒ द्वाद॑श॥१२॥

समि॒धो॑ या॒ज्या॑ तस्मा॒न्नाभा॒गꣳ हि तमन्वित्या॑ह प्र॒जा वा आ॒हेत्या॑ह यु॒क्ष्वा हि सं॒प्ततिः॥७०॥

समि॒धः॑ सौमन॒से स्या॑म॥

हरिः॑ ॐ॥

॥कृष्ण-यजुर्वेदीय-तैत्तिरीय-संहितायां द्वितीयकाण्डे षष्ठः प्रश्नः समाप्तः॥२-६॥

॥कृष्ण-यजुर्वेदीय-तैत्तिरीय-संहितायां द्वितीयकाण्डः समाप्तः॥२॥

generated on **February 22, 2026**

Downloaded from http://stotrasamhita.github.io | StotraSamhita | Credits